

**AMAZING BUSINESS TRAIN -KOULUTUKSEN VAIKUTTAVUUS
YRITTÄJYYSKASVATUKSEN NÄKÖKULMASTA**

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Visamäki, liiketalouden koulutusohjelma

Syksy, 2018

Heidi Karvinen

Liiketalouden koulutusohjelma
Visamäki

Tekijä	Heidi Karvinen	Vuosi 2018
Työn nimi	Amazing Business Train -koulutuksen vaikuttavuus yrittäjyyskasvatuksen näkökulmasta	
Työn ohjaaja	Hanka Sari	

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia Hämeen ammattikorkeakoulun järjestämän Amazing Business Train -koulutuksen yrittäjyyskasvatuksellista vaikuttavuutta osallistujien subjektiivisesta näkökulmasta. Työn tavoitteena oli tutkia, mitä osallistujat kokevat oppineensa yrittäjyydestä ja onko sillä ollut vaikutusta koettuihin yrittäjyysvalmiuksiin. Lisäksi tutkittiin osallistujien asenteita yrittäjyyttä kohtaan, mahdollisia yrittäjyysaikomuksia ja liikeideoiden etenemistä osallistumisen jälkeen. Tämän työn tiilajana on Hämeen ammattikorkeakoulu.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostuu aiemmista tutkimuksista, yrittäjyydestä, yrittäjyyskasvatuksesta, asenteista ja koulutuksen vaikuttavuudesta. Tutkimusaineisto koostui 34 haastattelusta, joiden vastaajat ovat osallistuneet Amazing Business Trainille vuosina 2013-2015. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena.

Tutkimustulosten mukaan osallistujat ovat saaneet pääosin yrittäjyydestä kattavan ja monipuolisen kuvan tai vähintäänkin uusia näkökulmia. Osallistujien koetuissa yrittäjyysvalmiuksissa havaittiin positiivisia muutoksia lähes kaikkien vastaajien osalta. Amazing Business Train on myös jossain määrin edistänyt positiivista asennoitumista yrittäjyyttä kohtaan, yrittäjyysaikomuksia ja uuden liiketoiminnan syntymistä.

Avainsanat yrittäjyys, yrittäjyyskasvatus, asenne, koulutuksen vaikuttavuus

Sivut 74 sivua, joista liitteitä 3 sivua

Degree Programme in Business Administration
Visamäki

Author	Heidi Karvinen	Year 2018
Subject	Effectiveness of Amazing Business Train -training from entrepreneurship education perspective	
Supervisors	Hanka Sari	

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to evaluate the effectiveness of Amazing Business Train -training organized by Häme University of Applied Sciences. The effectiveness was explored from the participants' subjective point of view. The aim of this thesis was to find out what participants have learned about entrepreneurship and whether the training improved their entrepreneurial skills. In addition, attitudes, possible entrepreneurial intentions and business ideas advancement after the training were estimated. The target organization was Häme University of Applied Sciences.

The theoretical framework consists of previous research, entrepreneurship, entrepreneurship education, attitudes towards and effectiveness of education. The research data included 34 interviews with participants who had participated in the Amazing Business Train training during the years 2013-2015. The research was implemented as a qualitative research.

According to the results of the study, the participants mainly received extensive and diverse impression or at least new perspectives about entrepreneurship. Almost all participants estimated that their entrepreneurial skills had developed positively. The Amazing Business Train training also slightly advanced a positive attitude towards entrepreneurship, entrepreneurial intentions and new businesses.

Keywords Entrepreneurship, entrepreneurship education, attitude, effectiveness of education

Pages 74 pages including appendices 3 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
1.1	Pääkäsitteet ja työn rakenne	2
1.2	Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja aiheen rajaus	3
1.3	Toimeksiantajan esittely	3
1.4	Amazing Business Train -koulutus.....	4
2	AIEMPAA TUTKIMUSTIETOA.....	5
2.1	Suomalaisten yrittäjyysmielikuvat globaaleissa tutkimuksissa.....	5
2.2	Yrittäjyyskasvatuksen vaikuttavuus tutkimuskohteena Suomessa	6
3	YRITTÄJYYS.....	10
3.1	Yrittäjyys käsitteenä	10
3.1.1	Ulkoinen yrittäjyys.....	12
3.1.2	Sisäinen yrittäjyys	12
3.1.3	Yrittäjämäinen toiminta ja ominaisuudet	12
3.2	Yrittäjyyden kehittyminen.....	13
3.2.1	Suunnitellun käyttäytymisen malli	14
3.2.2	Itsesäätely pohjana yrittäjämäisten valmiuksien kehittymiselle	16
3.2.3	Yrittäjyyden motiivit ja vaikuttimet.....	17
4	YRITTÄJYYSKASVATUS.....	19
4.1	Yrittäjyyskasvatuksen tarve ja taustoja Suomessa	19
4.2	Yrittäjyyskasvatuksen sisältö ja tavoitteet	21
4.2.1	Opetusmetodien ja oppimisympäristön merkitys.....	23
4.2.2	Kokemuksellinen oppiminen	25
4.2.3	Amazing Business Train ja yrittäjyyskasvatukselliset tavoitteet	25
5	ASENTEET.....	27
5.1	Asenne käsitteenä	27
5.2	Asenteiden oppiminen ja niihin vaikuttaminen	27
5.3	Asenteiden tutkiminen ja mittaaminen	28
5.4	Asenteiden yhteys käyttäytymiseen	29
6	VAIKUTTAVUUS	30
6.1	Koulutuksen vaikuttavuus	30
6.1.1	Koulutuksen mahdolliset vaikutukset	32
6.1.2	Koulutuksen vaikuttavuuden osatekijät	33
6.1.3	Koulutuksen vaikuttavuuden mittaaminen ja tutkiminen	34
6.1.4	Koulutuksen vaikuttavuuden mittaamisen liittyvät haasteet	35
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	37
7.1	Tutkimusmenetelmän valinta	37
7.2	Tutkimuksen kulku	37

7.3	Aineiston kuvaus	39
7.4	Aineiston käsittely ja analyysi	40
8	TULOKSET	44
8.1	Käsityksiä yrittäjyydestä	44
8.2	Yrittäjämäisten valmiuksien kehittyminen	47
8.3	Asenteet yrittäjyyttä kohtaan	49
8.4	Liikeidean eteneminen ja yrittäjyysaikomukset.....	50
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	54
10	POHDINTA.....	61
10.1	Jatkotutkimukset.....	61
10.2	Luotettavuuden arviointi	62
10.3	Lopuksi.....	65
	LÄHTEET	67

Liitteet

- Liite 1 Amazing Business Train -esite, syksy 2013
- Liite 2 Amazing Business Train -osallistujien teemahaastattelut

1 JOHDANTO

Yrittäjyyskasvatus ja sen vaikuttavuus ovat tällä hetkellä erittäin ajankohtaisia aiheita Suomessa. Toimenpiteitä yrittäjyyden ja yrittäjyyskasvatuksen edistämiseksi on tehty sekä Suomen että Euroopan unionin toimesta. Globaalin GEM -tutkimuksen mukaan vähän yli 40 % suomalaisista pitää yrittäjyyttä hyvänä uravaihtoehtona ja noin 35 % suomalaisista kokee, että heillä on yrittäjyyteen tarvittavia taitoja ja tietoja. Tästä huolimatta vain noin 10 %:lla suomalaisista on yrittäjyysaikomuksia. (Global Entrepreneurship Research Association 2017, 57.) Myös positiivista kehitystä on tapahtunut, sillä tilastojen mukaan Suomessa on perustettu vuoden 2018 ensimmäisellä neljänneksellä yli 1 000 uutta yritystä enemmän edellisvuoteen verrattuna (Tilastokeskus 2018). Kansallinen koulutuksen arviointikeskus toteaa vuonna 2017 korkeakouluopiskelijoille teetetyn kyselyn johdopäätöksenä, että yrittäjyys kiinnostaa opiskelijoita (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2018, 15). Tämä tutkimus pyrkii osaltaan selvittämään, millainen vaikuttavuus yrittäjyyskasvatuksella voi olla opiskelijoiden subjektiivisesta näkökulmasta.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia Hämeen ammattikorkeakoulun kehittämän Amazing Business Train -koulutuksen vaikuttavuutta yrittäjyyskasvatuksen näkökulmasta. Amazing Business Train on erilainen, innovatiivinen ja intensiivinen tapa tutustuttaa opiskelijoita yrittäjyyteen ja liiketoiminnan kehittämiseen. Opiskelu tapahtuu pääosin junassa, kahden vuorokauden mittaisella matkalla. Opiskelijat kehittävät matkan aikana omia liikeideoitaan tiimeissä ja hyödyntävät monia erilaisia liiketoiminnan kehittämisen työkaluja. Tässä opinnäytetyössä tutkitaan, miten Amazing Business Train on vaikuttanut opiskelijoiden käsityksiin ja asenteisiin yrittäjyyttä kohtaan. Lisäksi tarkastellaan, miten opiskelijoiden kehittämät liikeideat ovat edistyneet matkan jälkeen, eli onko koulutuksella ollut suoraa vaikutusta yrittäjyyden edistämiseen.

Osallistuin itse Amazing Business Trainille talvella 2017. Olin matkalla kehittämässä Hämeen ammattikorkeakoulun yhteistyökumppanin liikeideaa, enkä siis omaa liikeideaa, kuten useimmat opiskelijat. Matka oli raskas, mutta hyvin opettavainen kokemus. Koen oppineeni kahden vuorokauden aikana usean viikon edestä. Sen lisäksi, että matkalla opiskellaan monipuolisesti liiketoiminnan kehittämistä, se pakottaa myös haastamaan itsensä ja ylittämään oman mukavuusalueensa. Työskentely on hyvin intensiivistä ja etenkin ryhmätyötaitoja testataan tosissaan. Omakohtaisen kokemuksen perusteella olen sitä mieltä, että se juuri onkin matkan parasta antia. Tiedot ehkä unohtuvat nopeasti, mutta itsensä ylittämisen, onnistumisen ja oivaltamisen tunteet säilyvät mielessä ja kantavat pitkälle tulevaisuuteen. Puhumattakaan unohtumattomasta kokemuksesta ylipäätään.

Minulle tarjottiin Hämeen ammattikorkeakoululta mahdollisuutta tehdä opinnäytetyö Amazing Business Trainiin liittyen. Tartuin tilaisuuteen, sillä tutkijana sain melko vapaat kädet aihealueen tutkimiseen, joten sain rajata aihealueen oman kiinnostuksen mukaan. Koen myös, että omasta osallistumisestani kyseiselle matkalle on ehdottomasti hyötyä tämän tutkimuksen teossa. Amazing Business Train on erilainen oppimiskokemus, joka avautuu täysin vasta, kun sen on itse kokenut.

1.1 Pääkäsitteet ja työn rakenne

Kyseessä on tutkimuksellinen opinnäytetyö. Opinnäytetyöhön sisältyy johdanto, aiempien tutkimusten tarkastelua, teoreettinen viitekehys, tutkimuksen kuvaus, tulokset ja niiden tarkastelu sekä johtopäätökset ja pohdinta. Tämä tutkimus toteutetaan laadullisena tutkimuksena. Osaan tutkimuskysymyksistä on käytetty myös määrällistä analysointia, jolla on pyritty saamaan kattavampi kokonaiskuva tutkimusaineistosta.

Tutkimusaineisto koostuu Amazing Business Train -koulutukseen osallistuneiden opiskelijoiden haastatteluista. Tässä tutkimuksessa on analysoitu yhteensä 34 haastattelua. Haastattelut on toteutettu teemahaastatteluina Hämeen ammattikorkeakoulun järjestämällä liiketalouden koulutusohjelman Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menetelmien -kurssilla, johon on osallistunut sekä päivä- että monimuoto-opiskelijoita. Haastattelut on toteutettu keväällä 2016. Tutkimusaineiston tarkempi kuvaus on luvussa 7.3.

Tämän tutkimuksen pääkäsitteet ovat yrittäjyys, yrittäjyyskasvatus, asenne ja koulutuksen vaikuttavuus. Alla on kuvattu lyhyesti pääkäsitteiden sisältö lukemisen helpottamiseksi.

Yrittäjyys

Hyvin yleinen tapa tarkastella yrittäjyyttä on jako sisäiseen ja ulkoiseen yrittäjyyteen. Sisäisellä yrittäjyydellä tarkoitetaan yrittäjämäistä ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapaa, jossa henkilö työskentelee osana muuta työyhteisöä ja ulkoisella yrittäjyydellä viitataan oman yrityksen perustamiseen (Koiranen & Pohjansaari 1994, 17; Koiranen 1993, 62).

Yrittäjyyskasvatus

Yrittäjyyskasvatus pitää sisällään kaikki sellaiset opetusmuodot, joilla edistetään yrittäjyyshenkeä, yrittäjän taitoja ja yrittäjyyttä, vaikka tavoitteena ei olisikaan ulkoinen yrittäjyys (Euroopan komissio 2014, 7; ks. myös Ristimäki 2004, 26).

Asenne

Asenteet ovat positiivisia tai negatiivisia uskomuksia ja tunteita jotakin ihmistä, asiaa tai muuta objektia kohtaan (Himberg & Jauhiainen 1998, 37; ks. myös Helkama ym. 2015, 190).

Koulutuksen vaikuttavuus

Koulutuksen vaikuttavuudella tarkoitetaan usein tavoitteellista toimintaa, jonka onnistumista mitataan sille annettujen tavoitteiden ja tehtävien kautta (Raivola ym. 2000, 12; Tenhula 2007, 13).

1.2 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja aiheen raja

Työn tavoitteena on selvittää Amazing Business Train -koulutuksen vaikuttavuutta siihen osallistuneiden opiskelijoiden subjektiivisesta näkökulmasta. Tutkimuksessa selvitetään, mitä osallistujat kokevat oppineensa yrittäjyydestä ja miten he kokevat koulutuksen vaikuttaneen heidän koetuihin yrittäjyysvalmiuksiin. Lisäksi tarkastellaan, onko koulutuksella ollut vaikutusta osallistujien asenteisiin yrittäjyyttä kohtaan ja onko se edistänyt yrittäjyyttä aikomusten ja uuden liiketoiminnan kautta.

Tässä tutkimuksessa pyritään vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Mitä osallistujat kokevat oppineensa yrittäjyydestä Amazing Business Trainilla?
- Miten osallistujien asenteet yrittäjyyttä kohtaan ja koetut yrittäjyysvalmiudet ovat kehittyneet Amazing Business Trainin myötä?
- Miten osallistujien yrittäjyysaikomukset ja matkan aikana kehittämät liikeideat ovat edistyneet matkan jälkeen ja onko Amazing Business Train osaltaan edistänyt yrittäjyyttä?
- Millainen on ollut Amazing Business Train -koulutuksen vaikuttavuus edellä mainittujen osa-alueiden näkökulmasta?

Haastattelumateriaali sisältää runsaasti tietoa myös matkan aikana opituista tiedollisista valmiuksista. Vastaajilta on kysytty muun muassa liiketoiminnan kehittämisen työkalujen käyttämisestä ja niiden koetusta hyödyllisyydestä. Liiketoiminnan kehittämisen menetelmiä koskeva tutkimustieto on kuitenkin rajattu tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Tutkimusongelmissa päädyttiin tutkimaan yllä mainittuja tutkimusongelmia siitä syystä, että lähdeaineistoissa nousi esiin sisäisen yrittäjyyden ja yrittäjämäisen toiminnan edistäminen yrittäjyyskasvatuksen tärkeimpänä tavoitteena, ei niinkään ulkoisen yrittäjyyden vahvistaminen ja siihen liittyvien työkalujen hallinta. Valitulla aiheajauksella koetaan olevan enemmän tutkimuksellista painoarvoa, kuin ulkoista yrittäjyyttä koskevien työkalujen menetelmiä koskevalla osaamisella.

1.3 Toimeksiantajan esittely

Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana on Hämeen ammattikorkeakoulu, jonka toimipisteet sijaitsevat Kanta-Hämeessä ja Etelä-Pirkanmaalla. Hämeen ammattikorkeakoulussa on noin 7200 opiskelijaa ja henkilöstöä noin

625. Se tarjoaa koulutusta kuudella eri koulutusalueella ja 32 eri koulutusohjelmaa. Hämeen ammattikorkeakoulussa on mahdollisuus opiskella AMK-tutkinto, ylempi AMK-tutkinto, ammatillista opettajankoulutusta, lisä- ja täydennyskoulutusta ja avoimia ammattikorkeakoulun opintoja. Oppilaitos tekee tiiviisti yhteistyötä elinkeinoelämän ja yritysten kanssa muun muassa kehitysprojektien ja tutkimusten kautta. Sen tavoitteena on omalta osaltaan pyrkiä edistämään innovaatio- ja yritystoimintaa sekä tuottaa laadukasta tietoa. (Hämeen ammattikorkeakoulu. Tietoa Hämkistä. n.d.)

1.4 Amazing Business Train -koulutus

Amazing Business Train -koulutus on Hämeen ammattikorkeakoulun kehittämä konsepti, jonka tarkoituksena on syventää opiskelijoiden osaamista ja tietämystä yrittäjyyden ja liiketoiminnan kehittämisen osa-alueilla. Opintojaksolle osallistuu opiskelijoita eri koulutusohjelmista ja ohjaajina matkalla on Hämeen ammattikorkeakoulun valmentajatiimi. Oppiminen tapahtuu pääosin junassa, kahden vuorokauden mittaisella matkalla. Opiskelijat työskentelevät ryhmissä ja kehittävät liikeideoitaan annettujen tehtävien ja saamansa ohjauksen avulla. Tavoitteena on luoda liikeideasta liiketoimintamalli ja samalla opiskelijat kerryttävät myös opintopisteitä. Lisäksi opiskelijat tapaavat eri alojen asiantuntijoita ja rakentavat matkan aikana omia verkostojaan. (Hanka 2016.) Syksyllä 2018 järjestetään yhdeksäs Amazing Business Train -matka (Hämeen ammattikorkeakoulu n.d. Amazing Business Train). Liitteessä 1 on esite syyslukukauden 2013 Amazing Business Train -koulutuksesta.

Matkan tarkoituksena on tarjota opiskelijoille konkreettinen ja innovatiivinen oppimiskokemus yrittäjyydestä, jota perinteisen luokkahuoneessa tapahtuvan opetuksen kautta on haasteellista luoda. Matkan aikana opitaan liiketoiminnan kehittämiseen ja yrittäjyyteen liittyviä käytännön taitoja ja samalla vahvistetaan opiskelijan henkilökohtaisia yrittäjämäisiä valmiuksia. Matkalla kokeillaan erilaisia liiketoiminnan kehittämisen työkaluja, kuten Business Model Canvasia ja harjoitellaan talouslaskelmien tekoa. Lisäksi opiskelijat harjoittelevat myyntipuheen pitämistä pitchaamalla. Amazing Business Trainin tarkoituksena on tarjota opiskelijoille konkreettisia kokemuksia muun muassa riskinotosta, ryhmätyöskentelystä, epävarmuudesta tunteista ja heittäytymisestä mukaan johonkin uuteen. (Tuomela 2015, 18-21.) Amazing Business Trainin yrittäjyyskasvatuksellisia tavoitteita on kerrottu tarkemmin luvussa 4.2.3.

2 AIEMPAA TUTKIMUSTIETOA

Tässä luvussa esitellään aiempaa tutkimustietoa yrittäjyyskasvatuksen vaikuttavuudesta ja kansainvälisiä tutkimuksia, joissa verrataan suomalaisten käsityksiä yrittäjyydestä muihin maihin. Yrittäjyyskasvatuksen vaikuttavuutta on tutkittu sekä Suomessa että ulkomailla eri näkökulmista ja eri koulutusasteilla. Tutkimustiedon keskenään vertaileminen on haastavaa, sillä yrittäjyyskasvatuksen sisällöissä ja toteutustavoissa on eroja. Lisäksi tutkimukset eroavat aina jonkin verran toisistaan esimerkiksi tutkimusongelmien tai toteutustavan valinnoilla. Tutkimukset sisältävät osin hyvin laaja-alaisesti tietoa, mutta tähän on pyritty valitsemaan sellaisia huomioita, joilla on merkitystä tämän tutkimuksen kannalta.

2.1 Suomalaisten yrittäjyysmielikuvat globaaleissa tutkimuksissa

Vuonna 2017 julkaistun globaalin GEM-tutkimuksen mukaan yrittäjyys on kasvamassa maailmanlaajuisesti ja keskimäärin 42 % työikäisistä aikuisista näkee yrittäjyyden mahdollisena uravaihtona globaalilla tasolla. Tutkimus on toteutettu vuonna 2016 ja siinä on ollut mukana yhteensä yli 60 maata. Vastaajat ovat iältään 18-64 -vuotiaita. (Global Entrepreneurship Research Association 2017, 8.) Suomalaisista noin 40,3 % pitää yrittäjyyttä hyvänä uravaihtona. Suomen sijoitus vertailussa on 59/61, eli Suomi sijoittuu vertailussa lähes viimeiseksi. GEM -tutkimuksen mukaan reilu kolmasosa (35,8 %) suomalaisista on sitä mieltä, että heillä on yrittäjyyteen tarvittavia taitoja ja tietoja. Myös tässä vertailussa Suomi sijoittuu häntäpäähän, sillä Suomen sijoitus on 57/64. Epäonnistumisen pelkoa, joka vaikuttaa heikentävästi yritystoiminnan aloittamiseen, kokee 37,6 % suomalaisista (sijoitus 29/64). Yrittäjyysintentioita on noin 10,4 %:lla suomalaisista. (Global Entrepreneurship Research Association 2017, 57.) Tutkimuksen mukaan 6,7 % 18-64 -vuotiaista suomalaisista on aloittamassa tai juuri aloittanut yritystoiminnan (42 kuukauden sisällä). Euroopan keskiarvo 8,4 %. (Global Entrepreneurship Research Association 2017, 116.)

Euroopan komission Flash Eurobarometer Entrepreneurship in the EU and beyond -raportissa selvitettiin Euroopan sisäistä alhaista yrittäjyyden kehitystä ja mitkä tekijät edesauttavat yrittäjäksi ryhtymistä. Tutkimus on toteutettu vuonna 2009 ja siinä on ollut mukana yhteensä 36 maata, joista 27 Euroopan Unionin jäsenvaltiota. Tutkimusta varten on haastateltu yli 26 000 satunnaisesti valittua, yli 15 -vuotiasta vastaajaa. (European Commission 2010, 4.) Tutkimuksessa selvitettiin muun muassa, miten vastaajat kokivat koulutuksen lisäävän yrittäjyyden vetovoimaisuutta. Tutkimuksessa on käytetty 5-portaista asteikkoa, joista vastaajat ovat valinneet vaihtoehdon: Strongly agree / Agree / Disagree / Strongly disagree / DK/NA). Tutkimuksen mukaan vain 9 % suomalaisista vastaajista on ollut täysin samaa mieltä (Strongly Agree), että koulutus on tarjonnut yrittäjyydessä vaadittavia tietoja ja taitoja, 37 % vastaajista on ollut samaa mieltä (Agree). Kiinnostavia tutkimustuloksia on saatu koulutuksen vaikutuksesta

kiinnostukseen yrittäjyyttä kohtaan: 6 % suomalaisista vastaajista on ollut täysin samaa mieltä, että koulutus on lisännyt kiinnostusta yrittäjyyttä kohtaan, 21 % samaa mieltä. Peräti 52 % on ollut eri mieltä ja 14 % täysin eri mieltä. (European Commission 2010, 100-101.)

Flash Eurobarometer Entrepreneurship in the EU and beyond -tutkimuksessa on selvitetty myös vastaajien mielikuvia yrittäjyydestä vastaamalla em. asteikon mukaan yrittäjyyttä koskeviin väittämiin. Suomalaisista vastaajista lähes kaikki (97%) ovat olleet täysin samaa mieltä tai samaa mieltä siitä, että yrittäjät luovat työpaikkoja. Yhtä vahva tulos on saatu myös väittämästä, että yrittäjät luovat uusia tuotteita ja palveluja, jotka hyödyttävät kaikkia. Vähän yli 20 % suomalaisista vastaajista on ollut täysin samaa mieltä tai samaa mieltä siitä väittämästä, jonka mukaan yrittäjät ajattelevat vain omaa lompakkoaan. (European Commission 2010, 25-27.)

2.2 Yrittäjyyskasvatuksen vaikuttavuus tutkimuskohteena Suomessa

Tuoretta tutkimustietoa edustaa Kansallisen koulutuksen arviointikeskus Karvin korkeakouluille vuonna 2017 teettämä kysely, jossa on selvitetty yrittäjyys- ja innovaatiotoimintaa korkeakouluissa. Kyselyn kohderyhmänä ovat olleet kaikki perustutkinto-opiskelijat Suomen ammattikorkeakouluista ja yliopistoista. Kyselyyn on vastannut yli 2400 opiskelijaa yhteensä 38 Suomen korkeakoulusta. Tulosten mukaan 80 % vastaajista on ilmoittanut korkeakoulujen tarjoavan yrittäjyys- tai innovaatio-opintoja ja 40 % vastaajista on suorittanut kyseisiä opintoja. Kyselyn mukaan yli puolet vastaajista piti yrittäjyyttä kiinnostavana uravaihtoehtona ja kolmasosa on ilmoittanut, ettei aio ryhtyä yrittäjäksi. Lisäksi neljäsosa opiskelijoista kokee, että kiinnostus yrittäjyyttä kohtaan on kasvanut koulutuksen aikana. Positiiviseen suhtautumiseen yrittäjyyttä kohtaan on todettu vaikuttavan myös opiskelijan yrittäjyystoimintaan osallistuminen. Yrittäjyysopinnoilla koettiin myös olleen pääosin positiivinen vaikutus yrittäjyysominaisuuksien kehittymiseen. Yrittäjyysominaisuuksien kohdalla positiivinen kehittyminen näkyi etenkin niiden opiskelijoiden kohdalla, jotka kokivat yrittäjyyden houkuttelevana. (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2018, 6-9.)

Johansen on laatinut vuonna 2018 ICEE -tutkimusraportin NY Vuosi -yrittäjänä -konseptin tuloksista Suomen osalta, joka kulkee projektinimellä Innovation Cluster for Entrepreneur Ship Education. Kenttätutkimuksessa on ollut mukana viisi maata, mukaan lukien Suomi. Suomesta tutkimukseen osallistui viisi toisen asteen oppilaitosta ja 2 200 suomalaista. Vastaajien joukossa on ollut sekä opettajia, oppilaita että muita hankkeeseen liittyneitä toimijoita. Kokeilun aikana opiskelijat harjoittelivat käytännön yrittäjyyttä perustamiensa miniyriyten kautta. (Johansen 2018, 7.) Oppilaiden tuloksia on vertailtu NY Vuosi Yrittäjänä -hankkeen aktiivisuuden perusteella siten, että tutkimuksessa on määritetty kolme aktiivisuusryhmää: korkea ja matala osallistumisaste sekä ei osallistunut ko. hankkeeseen.

ICEE- tutkimusraportin mukaan kokeilu on kehittänyt yksilötason ominaisuuksia. Korkean aktiivisuustason oppilaat menestyivät paremmin projektinhallinnan, luovuuden, itseluottamuksen ja ryhmätyötaitojen osa-alueilla kuin matalan tai ei osallistunut -kategorioiden oppilaat. Sen sijaan mittaessa yrittäjyyden koettua vetovoimaa ja yrittäjyysaikomuksia, ei havaittu merkittäviä eroja kolmen aktiivisuusryhmän välillä. Raportin mukaan tätä selittää osaltaan se, että suomalaisnuorten yrittäjyysintentiont ovat jo valmiiksi korkeat ja nuorten opiskelut jatkuvat vielä hankkeen jälkeen. (Johansen 2018, 10-12.)

Römer-Paakkanen pohtii artikkelissaan korkeakouluopiskelijoiden käsityksiä yrittäjyydestä. Artikkelin pohjautuu vuonna 2003 tehtyihin Focus-group -haastatteluihin Maaseutuyrittäjyyden uudet tuulet -opintojakson opiskelijoille Helsingin yliopiston taloustieteen laitoksella. Tutkimuksessa on selvitetty muun muassa miten opiskelijat kokevat yrittäjyyden suhteessa muuhun työhön ja mitkä ovat suurimmat esteet yrittäjäksi ryhtymiseen. Tutkimuksen keskeinen huomio on, että opiskelijoiden taustat vaikuttavat merkittävästi heidän käsityksiin yrittäjyydestä. Ne opiskelijat, joiden lähipiirissä on kokemusta yrittäjyydestä, suhtautuivat myönteisemmin ja realistisemmin yrittäjyyteen kuin ne, joiden lähipiirissä ei ollut yrittäjyyskokeimuksia. Lisäksi suhtautumiseen vaikuttivat opiskelijoiden omat tulevaisuudensuunnitelmat ja oman koulutuksen tarjoamat mahdollisuudet. Jotkut opiskelijat pitivät yrittäjyyttä itsestään selvänä uravaihtoehtona ja osalle se on ollut täysin mahdollon ajatus. Opiskelijoille toteutetuissa ryhmähaastatteluissa ilmeni myös, että yrittäjyysopinnot ovat joidenkin oppilaiden kohdalla vaikuttaneet positiivisesti yrittäjyyden koettuun vetovoimaisuuteen yhtenä uravaihtoehtona. (Römer-Paakkanen 2007, 172-193.)

Laurea ammattikorkeakoulun tutkimuksessa Nuorten yrittäjyysintention Uudellamaalla selvitettiin uusimaalaisten nuorten yrittäjyyshalukkuutta ja asenteita yrittäjyyttä kohtaan sekä yrittäjyyskasvatusta ja EER 2012 -yrittäjyysvuoden vaikuttavuutta. Tutkimus on kohdistunut uusimaalaisiin toisen asteen opiskelijoihin. Tutkimus on ollut osa Nuorten yrittäjyyden edistäminen Uudellamaalla EER 2012 -hanketta ja hankkeen tiimoilta on järjestetty opiskelijoille erilaisia yrittäjyyden edistämiseen tähtääviä toimia. (Rantanen, Rantanen, Vuorinen, Järveläinen & Lehtola 2013, 7-8.) Tulosten perusteella todetaan, että nuorten yrittäjyyshalukkuus on kasvanut vuoden 2012 aikana, mutta todetaan, että yksiselitteisen yhteyden toteaminen on hankalaa, sillä myös muut tekijät ovat voineet vaikuttaa yrittäjyyshalukkuuden positiiviseen kehitykseen. Tutkimuksessa verrataan tästä tutkimuksesta saatua tuloksia muihin vastaaviin tuloksiin, esimerkiksi yrittäjyysaikomuksen osalta ja tutkimuksessa todetaan, että uusimaalaisten nuorten yrittäjyyshalukkuus on mahdollisesti keskimäärin korkeampi kuin suomalaisen aikuisväestön keskuudessa. Tutkimustuloksia ei kuitenkaan voida täysin pitää vertailukelpoisina esimerkiksi eri mittausapojen vuoksi. Mielenkiintoinen huomio on se, että tutkimuksessa ei löydetty merkittävää yhteyttä positiivisen yrittäjyysasenteen ja yrittäjyysintention välillä. (Rantanen ym. 2013, 63-65.) Tulosten mukaan nuorten yrittäjyysasenteet

olivat pääosin positiivisia. Vastaajille on esitetty yrittäjyyttä koskevia sekä myönteisiä että kriittisiä väittämiä. Valtaosa vastaajista (yli 60 %) on ollut samaa mieltä väittämistä, joiden mukaan ”yrittäjät ovat tyypillisesti vastuuntuntoisia ja ahkeria” ja ”yrittäjien työ on arvokasta koko yhteiskunnan kannalta”. Osallistujille on esitetty myös kriittisiä väittämiä yrittäjyyteen liittyen. Lähes kolmasosa vastaajista on ollut samaa mieltä väittämästä, jonka mukaan ”monet yrittäjät ovat rahanhimoisia keinottelijoita”. Lähes puolet vastaajista (43,8 %) on ollut samaa mieltä, että ”yrittäjänä menestyminen edellyttää itsekkyyttä”. Vain pieni osa (noin 15 %) on kuitenkin sitä mieltä, että ”yrittäjät käyttävät häikäilemättömästi muita hyväkseen”. (Rantanen ym. 2013, 46-47.)

Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisussa vuodelta 2014 on tutkittu muun muassa opiskelijoiden yrittäjyysaikomuksia, yrittäjyysaikomusten muutoksia ja näihin vaikuttavia tekijöitä koulutuksen aikana ammattikorkeakoulu- ja toisen asteen opiskelijoiden keskuudessa Suomessa (Joensuu, Varamäki, Viljamaa, Heikkilä & Katajavirta 2014, 13.) Tutkimuksessa on ollut mukana yhteensä 12 ammattikorkeakoulua, kolme toisen asteen oppilaitosta ja kuusi ulkomaista korkeakoulua. Tutkimukset on toteutettu vuosina 2008-2013. (Joensuu ym. 2014, 27-28.) Tutkimuksen yhteenvedossa todetaan, että opiskelijoiden yrittäjyysaikomukset olivat korkeammat opiskelujen ensimmäisellä vuosikursilla kuin myöhemmillä vuosikursseilla, eli yrittäjyysaikomukset ovat laskeneet opintojen edetessä. Ammattikorkeakouluopiskelijoilla merkittävin tekijä yrittäjyysaikomuksen tasoon oli asenne yrittäjyyttä kohtaan. (Joensuu ym. 2014, 131-132.) Tutkimuksen mukaan ammattikorkeakouluopiskelijoilla parhaiten käyttäytymistä eli yrityksen perustamista ennustava tekijä oli yrittäjämäisyys ja toiseksi oma pystyvyysuskomus. Asenteet ja lähiympäristön tuki eivät selittäneet käyttäytymistä. (Joensuu ym. 2014, 133.) Yrittäjyysaikomusten lisäksi myös oma pystyvyysuskomus ja asenteet yrittäjyyttä kohtaan olivat kehittyneet pääsääntöisesti negatiiviseen suuntaan ammattikorkeakouluopiskelijoilla (Joensuu ym. 2014, 134). Ammattikorkeakoulujen vastaajista 73 % oli osallistunut yrittäjyysopetukseen. Siitä huolimatta, että yrittäjyysaikomukset laskevat yleisesti ottaen kaikkien vastaajien kohdalla opintojen edetessä, tutkimuksessa todetaan, että yrittäjyysaikomukset säilyvät kuitenkin korkeammalla tasolla niiden opiskelijoiden keskuudessa, jotka ovat osallistuneet yrittäjyysopetukseen. Asenteiden kohdalla on saatu samanlaisia tuloksia. Asenteet kehittyivät negatiiviseen suuntaan sekä yrittäjyysopetukseen osallistuneilla, että ei-osallistuneilla. Lasku on kuitenkin ollut selkeästi suurempi niillä opiskelijoilla, jotka eivät ole osallistuneet yrittäjyysopetukseen. (Joensuu ym. 2014, 88-89.)

Ammattikorkeakoulutuksen aikaisia yrittäjyysintentioiden muutoksia Suomessa on tutkinut muun muassa Pihkala vuonna 2008. Tutkimuksessa on ollut mukana opiskelijoita kahdesta ammattikorkeakoulusta, viidestä eri koulutusohjelmasta ja tutkimus on toteutettu toistomittattuna kyselynä ja fokusryhmähaastatteluina. Tutkimuksessa mukana olleille opiskelijoille on tehty kysely vuosina 2000 ja 2003-2004. Tutkimuksen pääkysymyksenä oli,

vaikuttavatko ammattikorkeakoulutuksen aikaiset yrittäjyysopinnot opiskelijoiden yrittäjyysintentioihin. (Pihkala 2008, 8-9.) Tutkimuksen yhteenvedossa todetaan, että yrittäjyyskoulutukseen osallistuminen on vaikuttanut pääsääntöisesti negatiivisesti yksilön omiin yrittäjyyskykyihin luottamisessa, eli vastaajat ovat kokeneet epävarmuuden lisääntyneen koulutuksen myötä. Ne opiskelijat, joilla oli omaa yritystoimintaa opiskelujen aikana, olivat sen sijaan saaneet vahvistusta yrittäjäopinnoista. Opintojen aikana syntyneet mielikuvat yrittäjyydestä ovat olleet pääosin positiivisia, mutta myös päinvastaisia tutkimustuloksia tuli esiin. (Pihkala 2008, 104-106). Tutkimustulokset osoittavat, että opiskelijoiden yrittäjyysintentiot ovat olleet pysyviä opintojen ajan ja yrittäjyyskiinnostukseen liittyvät käsitykset ovat kehittyneet jopa kielteisimmiksi loppua kohti, joskin yksilötasolla ilmeni tuloksia molempiin suuntiin. Taustamuuttujilla, kuten sukupuolella tai oppilaitoksella, ei havaittu merkittävää vaikutusta. Sen sijaan ajallisesti mitattuna löytyi jonkin verran muutoksia yksilötasolla, sekä positiiviseen että negatiiviseen suuntaan. Esimerkiksi nuorten into ryhtyä yrittäjäksi näyttää kehittyneen negatiiviseen suuntaan opintojen loppupuolella. (Pihkala 2008, 103.)

Koulutuksen ja yrittäjäksi ryhtymisen välisen todellisen yhteyden selvittäminen on hankalaa. Yrittäjyysprosessi, eli yrittäjäksi ryhtyminen, saattaa kestää useita vuosia, jopa vuosikymmeniä. Tästä syystä useat tutkimukset ovatkin keskittyneet tutkimaan yrittäjyysaikomuksia. Tämä mittaustapa ei myöskään ole täysin yksiselitteinen, sillä henkilö voi päätyä yrittäjäksi myös sattuman kautta, vaikka hänellä ei olisi ollut aiempaa kiinnostusta yrittäjyyttä kohtaan. (Hytti, Stenholm, Heinonen & Seikkula-Leino 2011, 70-71.)

3 YRITTÄJYYS

Tässä luvussa tarkastellaan yrittäjyyden käsitettä eri näkökulmista ja yrittäjyyteen liitettyjä ominaisuuksia. Yrittäjyyden käsite saa erilaisia ulottuvuuksia riippuen tarkastelunäkökulmasta. Hyvin yleinen tapa tarkastella yrittäjyyttä on jako sisäiseen ja ulkoiseen yrittäjyyteen. Sisäisellä yrittäjyydellä tarkoitetaan yrittäjämäistä ajattelu-, toiminta-, ja suhtautumistapaa, jossa henkilö työskentelee osana muuta työyhteisöä ja ulkoisella yrittäjyydellä viitataan oman yrityksen perustamiseen (Koiranen & Pohjansaari 1994, 17; Koiranen 1993, 62). Tässä tutkimuksessa tarkastellaan molempia näkökulmia, sillä myös esimerkiksi opetussuunnitelmissa yrittäjyyskasvatuksen tavoitteisiin on kirjattu sekä sisäisen että ulkoisen yrittäjyyden edistämiseen tähtääviä toimia. Käsitettä voidaan tarkastella myös julkisten tahojen määritelmien kautta, joista joitakin, tämän tutkimuksen kannalta keskeisiä, on huomioitu myös tässä luvussa. Yrittäjyyden käsitettä voidaan tarkastella myös tutkimalla yrittäjyyteen ja yrittäjiin liitettyjä erityispiirteitä, joita kuvataan luvussa 3.1.3.

3.1 Yrittäjyys käsitteenä

Yrittäjyyden määritelmä ei ole yksiselitteinen ja se riippuu jonkin verran myös siitä, missä kontekstissa käsitettä käytetään. Yrittäjyyttä voidaan tarkastella yksilön, organisaation ja yhteiskunnan näkökulmasta. Yrittäjyyden käsitettä on tutkittu ainakin taloustieteissä 1700-luvulta asti ja se on muovautunut aikojen saatossa vastaamaan sen hetkistä tilannetta ja tietämystä, riippuen siitä, minkä tieteenalan näkökulmasta käsitettä halutaan tarkastella. Yrittäjyyttä on selitetty vuoroin prosessina ja vuoroin ilmiönä. Näkökulmasta riippumatta yrittäjyyteen vahvasti liitettyjä ominaisuuksia ovat innovatiivisuus, ennakointi ja riskinotto. (Heinonen & Vento-Vierikko 2002, 31.) Ristimäen mukaan yrittäjyyttä määrittäviä tekijöitä ovat innovatiivisuuden ja riskienhallinnan lisäksi toiminnan katalysaattorina toimiminen ja osin myös omistuksellisuus, jonka ei tosin yksinään voida katsoa määrittävän yrittäjyyttä (Ristimäki 2004, 24). 1980-luvulle tultaessa yrittäjyyden käsite laajentui merkittävästi, kun perinteisen omistajuuteen perustuvan eli ulkoisen yrittäjyyden käsitteen rinnalle syntyi sisäisen yrittäjyyden käsite (Heinonen & Vento-Vierikko 2002, 31). Suomessa sisäisen yrittäjyyden käsite nousi esille etenkin 1990-luvun taloudellisten ongelmien myötä, jolloin haettiin ratkaisuja laman aiheuttamiin vaikeuksiin (Heinonen & Vento-Vierikko 2002, 28).

Yrittäjyyden ja yrittäjän käsitettä on pyritty selvittämään tutkimalla siihen liittyvien sanojen ja käsitteiden merkityksiä, joista tähän tutkimukseen on tuotu joitakin. Yrittäjä-sanan englanninkielinen vastine on entrepreneur, joka suomennettuna tarkoittaa uudistajaa ja tilaisuuteen tarttuvaa. Ilmaisuihin viittaa vahvasti tulevaisuuteen, eli vasta tapahtumassa ja suunnitteilla olevaan asiaan. Suomenkielinen termi yrittäjä on puolestaan johdettu verbistä yrittää, joka mielletään aktiiviseksi toiminnaksi. (Ristimäki 2004, 17.)

Myös Koiranen ja Peltonen pyrkivät selventämään yrittäjyyden käsitettä rinnastamalla sitä sen eri sanamuotoihin: esimerkiksi ”yritteliäisyys” viittaa ahkeruuteen ja tarmokkuuteen, ”yrittämätön” taasen yhdistetään laiskaan henkilöön. Käsitteelle ”yritys” on muodostunut useita merkityksiä ja se voi tarkoittaa asiayhteydestä riippuen esimerkiksi toimintaa tai tekoa ja siihen voidaan liittää onnistumisen ja epäonnistumisen mahdollisuus. (Koiranen & Peltonen 1995, 20-22.) Vastaavia esimerkkejä on kirjallisuudessa useita. Näiden käännösten ja sanojen merkitysten avulla voidaan kuitenkin jo hahmottaa useita yrittäjyyteen liitettyjä ominaisuuksia, kuten ahkeruus ja riskinotto sekä innovatiivinen ja tulevaisuuspainotteinen toiminta.

Monet julkiset tahot ovat myös määritelleet yrittäjyyden käsitteen. Euroopan komission julkaisemassa Vihreässä kirjassa tarkastellaan yrittäjyyttä liiketoiminnallisesta näkökulmasta. Julkaisussa todetaan kuitenkin, että yrittäjyyttä esiintyy erilaisissa yhteyksissä, myös muissa kuin taloudellisissa. Yrittäjyys kuvataan monitahoisena ilmiönä, jota ilmenee kaikilla liiketoiminnan aloilla. Vihreän kirjan mukaan yrittäjyys on ennen kaikkea yksilön toimintaa ohjaava ajattelutapa, johon kuuluu ”yksilön motivaatio ja kyky tunnistaa ja pyrkiä toteuttamaan mahdollisuus, joko yksin tai osana organisaatiota, tarkoituksena luoda uutta arvoa tai taloudellista menestystä”. Muita yrittäjyyteen liittyviä piirteitä ovat esimerkiksi riskinottokyky, itsenäisyys, luovuus ja innovatiivisuus. (Euroopan komissio 2003.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön määritelmä on hyvin samankaltainen kuin Euroopan komission. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisussa Yrittäjyyslinjaukset koulutukseen yrittäjyys ja yrittäjämäisyys määritellään opittavissa oleviksi taidoiksi. Linjauksen mukaan ”yrittäjyys on mahdollisuuksien havainnointia ja niihin tarttumista sekä kykyä muuttaa ideat sellaiseksi toiminnaksi, joka tuottaa taloudellista, kulttuurista, sosiaalista tai yhteiskunnallista arvoa”. Muita yrittäjyyteen liitettyjä ominaisuuksia ovat linjauksen mukaan esimerkiksi luovuus, innovaatio- ja riskinhallintakyky, vastuullisuus ja tavoitesuuntautunut toiminta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 3.)

Ristimäen mukaan yrittäjämäiseksi määritellyn toiminnan perusteet muodostuvat kolmesta osa-alueesta: innovatiivisuus, riskit ja riskienhallinta sekä toiminnan katalysaattorina toimiminen. Innovatiivisuutta voi olla monenlaista ja se voi kohdistua esimerkiksi uuden tuotteen, palvelun tai prosessin kehittämiseen. Sen voidaan ajatella liittyvän mihin tahansa inhimilliseen toimintaan etenkin prosessien tai toimintatapojen osalta. Riskit ja riskienhallinta liittyvät oleellisesti yritystoimintaan ja yrittämiseen. Riskit eivät rajoitu vain taloudellisiin riskeihin, vaan yrittäjyyteen liittyy myös psykologisia ja sosiaalisia riskejä. Toiminnan katalysaattorina toimiminen kuvastaa yrittäjän tarvetta verkostoitumiseen. Ulkoisessa yrittäjyydessä tällä viitataan siihen, että yrittäjän on välttämätöntä löytää esimerkiksi yhteistyökumppaneita. (Ristimäki 2004, 27-33.)

3.1.1 Ulkoinen yrittäjyys

Ulkoisella yrittäjyydellä tarkoitetaan omistajayrittäjyyttä, jossa yrittäjällä on kokonaisvastuu yrityksestä ja yritystoiminnan riskeistä. Tämän myötä henkilöllä on myös päätösvaltaa ja häneltä edellytetään johtamista. (Koiranen 1993, 62.) Ulkoiseksi yrittäjäksi voi päätyä eri tavoin, useimmin uuden yrityksen perustamisen kautta. Muita tapoja ovat esimerkiksi perheyriksen jatkaminen sukupolven vaihdoksen seurauksena ja yritysostot. (Koiranen 1993, 67.) Näissä tilanteissa yritystoiminta on jo aloitettu ja lähtötilanne on siten valmiimpi kuin uutta yritystä perustettaessa. Tilastokeskuksen määritelmä vastannee virallisinta käsitystä ulkoisesta yrittäjyydestä ja sen mukaan yrittäjä on henkilö, joka harjoittaa taloudellista toimintaa omaan laskuun ja omalla vastuulla. Yrittäjyyden ilmenemismuotoja ovat työntantajayrittäjyys ja yksinäisyrittäjyys sekä yrittäjäksi luetaan henkilö, joka omistaa osakeyhtiöstä yksin tai perheensä kanssa vähintään puolet. (Tilastokeskus. Käsitteet. n.d.)

3.1.2 Sisäinen yrittäjyys

Heinosen ja Vento-Vierikon mukaan sisäisen yrittäjyyden termi syntyi ulkoisen yrittäjyyden käsitteen rinnalle 1980-luvulla Gifford Pinchotin (1985) toimesta, jolloin sillä kuvattiin sisäistä yrittäjyyttä suurissa organisaatioissa. Sisäisen yrittäjyyden käsite on syntynyt organisaatioiden muutostarpeesta. Keskeinen ajatus on, että sisäinen yrittäjä toimii organisaation sisällä yrittäjämäisesti. Sisäisen yrittäjyyden tunnusmerkkejä ovat esimerkiksi itsensä toteuttaminen tavoitteiden ja toiminnan kautta, vastuun kantaminen ja innovatiivinen työntekotapa. Sisäistä yrittäjää kuvataan henkilönä, joka toimii kuten ulkoinen yrittäjä toteuttaessaan omia ideoitaan, mutta hän ei ole omistussuhteessa organisaatioon, jossa hän työskentelee.

Omistussuhteen lisäksi muita eroja sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden käsitteiden välillä ovat esimerkiksi mahdollisuudet hallita toimintaympäristöä, vastuu riskeistä ja epäonnistumisista, johtamisvelvoite ja raportointivollisuus. Koska sisäinen yrittäjä ei ole omistussuhteessa organisaatioon, jossa hän työskentelee, myös hänen vastuunsa ovat pienemmät, liittyen esimerkiksi päätöksentekoon ja yritystoiminnan riskeihin. Sisäinen yrittäjä on velvollinen myös raportoimaan työstään organisaation ylemmille tahoille ja hänen toimintansa on rajatumpaa organisaation sisällä, kuin ulkoisen yrittäjän. (Heinonen & Vento-Vierikko 2002, 33-35; ks. myös Koiranen & Pohjansaari 1994, 33-34.)

3.1.3 Yrittäjämäinen toiminta ja ominaisuudet

Yrittäjämäisellä toimintatavalla tarkoitetaan niiden taitojen ja valmiuksien omaksumista, joiden ajatellaan olevan yksilön kannalta hyödyllisiä paitsi yritystoiminnassa, myös muilla elämän osa-alueilla. Se pitää sisällään yrittäjämäisen asenteen ja yrittäjyyteen liitettyjä kykyjä ja ominaisuuksia.

(Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2018, 3.) Yrittäjämäisiä valmiuksia ovat esimerkiksi ahkeruus, oma-aloitteisuus, sosiaaliset taidot, itseluottamus, halu kehittyä, luovuus, uskaliaisuus ja kyky tehdä päätöksiä. Nämä taidot ovat tärkeitä paitsi yrittäjyydessä, myös muilla elämän osa-alueilla. (Suomen Yrittäjät n.d.)

Koiranen määrittelee yrittäjyyden ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistavaksi työn tekemiseen. Hänen mukaansa yrittäjyys on ennen kaikkea yksilötason ominaisuus, joka voi vahvistua ja/tai heikentyä työyhteisön tai yleisen suhtautumisen vaikutuksesta. (Koiranen 1993, 62.) Koirasen mukaan yrittäjyyteen liitettäviä ominaisuuksia ovat esimerkiksi muuntautumiskyky, innovatiivisuus, luovuus, tahto, kyky ja uskallus muutoksiin, joustavuus, kehitysmuotoisuus ja muutostyökyky (Koiranen 1993, 12).

Koirasen mukaan yrittäjäksi päädytään useimmin omasta tahdosta, kuin pakon edessä ja koska kyseessä on ajattelu- ja toimintatapa, ei yrittäjyyteen voida pakottaa tai käskää. Hänen mukaansa yrittäjä on visionääri, jolla on tarve vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa ja toteuttaa omaa tahtoaan. Yrittäjyyteen liittyy olennaisesti myös kyky ja halu kantaa vastuuta sekä ottaa riskejä. Yrittäjyys vaatii myös pitkäjänteisyyttä ja yrittäjä on kiinnostunut sekä lyhyen että pitkän tähtäimen tuloksista. (Koiranen 1993, 65-66.)

3.2 Yrittäjyyden kehittyminen

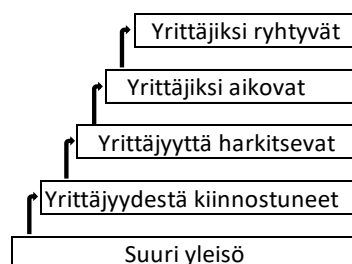
Yrittäjyyden kehittymisellä tarkoitetaan sitä matkaa ja niitä vaiheita, jotka edeltävät yrittäjyyttä ja niiden yksilövalmiuksien kehittymistä, joiden ajatellaan liittyvän yrittäjyyteen. Kuten aiemmin tässä tutkimuksessa tuli ilmi, yrittäjyyden käsite on moniulotteinen. Yleistysten tekeminen ei ole siis tarkoituksenmukaista, vaikka yhteisiä piirteitäkin on löydettävissä eri yrittäjyyden muotojen kehittämisessä. Yrittäjyyden vaiheiden kuvaus on otettu osaksi tätä tutkimusta, jotta saadaan ymmärrys siitä, mitä vaiheita yrittäjyyden edistämiseen, sen eri muodoissa, eri teorioiden mukaan liittyy. Tätä kautta on mahdollisuus saada käsitys siitä, missä vaiheessa ja miten yrittäjyyttä tai yritteliäisyyttä voidaan edistää koulutuksen avulla. Yrittäjyyttä edeltävistä vaiheista ja niiden kehittämisestä on esitetty lukuisia teorioita, joiden kaikkien esittäminen tässä tutkimuksessa on täysi mahdottomuus.

Ulkoisen yrittäjyyden edistämisestä osana korkeakouluopetusta on laadittu Opetusministeriön selvitys, jonka mukaan yrittäjyyttä voidaan edistää yrittäjyysintentoita vahvistamalla, joka realisoituaan vaatii osaaamista. Toinen tapa on lähteä liikkeelle keksinnöstä tai liikeideasta, jonka todetaan voivan edistää nopeastikin yksilön yrittäjyysintentoita ja uuden yritystoiminnan syntymistä. Kolmantena vaihtoehtona nähdään tutkimustyön kautta tehty löydös, jolla on potentiaalia yritystoiminnassa. Lisäksi korkeakoulujen tekemä yritysyritystyö voi vauhdittaa yritysten kasvua

korkeakoulujen tekemän tutkimus- ja selvitystyön kautta, jonka avulla löydetään avaimet yrityksen kasvun vauhdittamiseksi. (Opetusministeriö 2009:10, 13.)

Koiranen lähestyy yrittäjyyteen valikoitumista Huuskosen (1992) kuvaamalla kaaviolla, jonka mukaan matka ulkoiseen yrittäjyyteen koostuu näistä vaiheista:

Valikoitumisen portaat (omistajayrittäjyys)

Kuva 1. Valikoituminen omistajayrittäjyyteen (Koiranen 1993, 36).

Näitä vaiheita ja niiden kehittymistä ei voida kuitenkaan kuvata tai ennustaa suoraviivaisesti, sillä kyseessä voi olla vuosienkin mittainen prosessi, jonka aikana suunnitelmat voivat muuttua (Koiranen 1993, 37). Portaat kuvastavat kuitenkin matkaa yrittäjyyteen, jossa lähtökohtaisesti kaikkien ajatellaan olevan potentiaalisia yrittäjiä. Matka yrittäjäksi alkaa kiinnostuksesta yrittäjyyttä kohtaan, jonka jälkeen yksilö mahdollisesti alkaa harkitsemaan asiaa. Yrittäjyys on prosessi, johon valikoidutaan ja kasvetaan (Koiranen 1993, 39). Osaltaan prosessiin vaikuttavat erinäiset taustatekijät, kuten yksilön henkilökohtaiset tekijät. Tähän prosessiin voidaan kuitenkin vaikuttaa muun muassa kehittämällä yksilön valmiuksia ja motivaatiota. Kehittämällä näitä yksilötason osa-alueita, voidaan mahdollisesti nopeuttaa ja edistää yksilön yrittäjähallukkuutta. (Koiranen 1993, 39-40.)

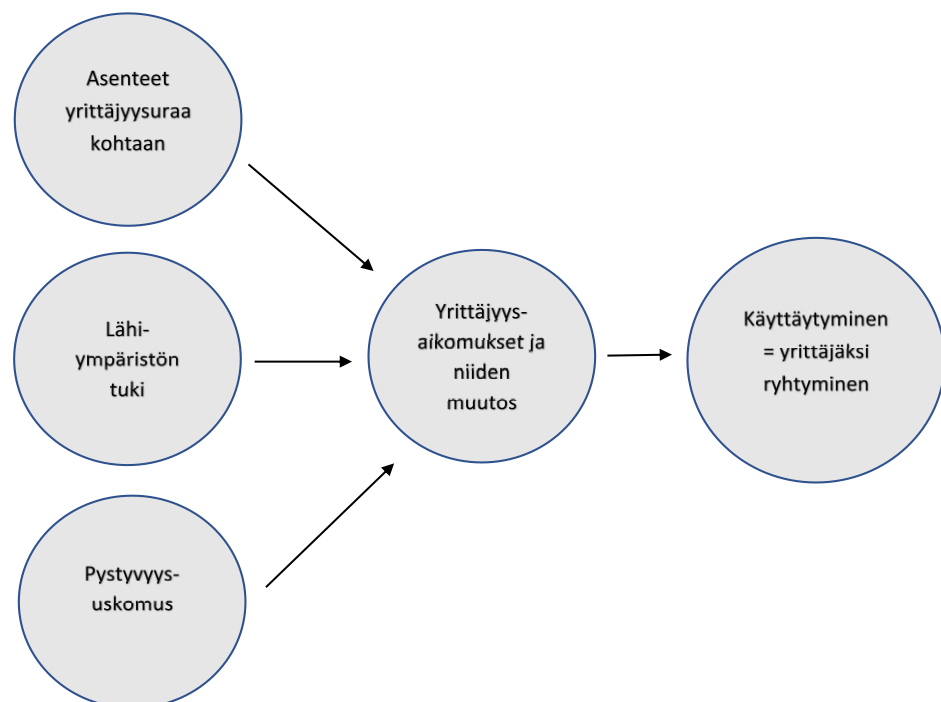
3.2.1 Suunnitellun käyttäytymisen malli

Eräs paljon käytetty teoria yrittäjyystutkimuksessa on Ajzenin (1991) laattima Theory of Planned Behavior, suomennettuna suunnitellun käyttäytymisen teoria (Joensuu ym. 2014, 15). Tätä teoriaa on hyödynnetty myös suomalaisissa yrittäjyyskasvatuksen vaikuttavuuden tutkimuksissa, kuten Pihkala (2008, 55) yhtenä elementtinä tutkimuksen teoreettista viitekehystä tutkiessaan ammattikorkeakoulujen aikaisia yrittäjyysintentioiden muutoksia. Samoin Joensuu, Varamäki, Viljamaa, Heikkilä & Katajavirta vuonna 2014 hyödynsivät kyseistä teoriaa osana teoreettista viitekehystä tutkiessaan yrittäjyysaikomuksia, yrittäjyysaikomusten muutoksia ja näihin vaikuttaneita tekijöitä koulutuksen aikana (Joensuu ym. 2014, 15).

Joensuu ym. ovat lähestyneet Ajzenin (1991) teoriaa yrittäjyystutkimuksen näkökulmasta. Joensuun ym. viittaavat Ajzenin teoriaan, joka pohjautuu

malliin, jonka mukaan yksilön käyttäytymistä selittää intentio eli aikomus. Teorian mukaan intention voimakkuus on yhteydessä siihen, miten todennäköisesti se vaikuttaa yksilön käyttäytymiseen. Mitä voimakkaampi intentio on, sitä todennäköisemmin sillä on vaikutusta myös käyttäytymiseen. Intentioihin vaikuttaa kolme eri tekijää: asenteet, subjektiivinen normi ja pystyvyysuskomus. Yrittäjyyskasvatustutkimuksessa asenteella viitataan siis yksilön asenteeseen yrittäjyyttä kohtaan. Positiivinen asenne vahvistaa intentiota ja negatiivinen puolestaan heikentää. Subjektiivisella normilla tarkoitetaan lähiympäristön tukea, eli missä määrin yksilö kokee saavansa hyväksyntää ja tukea päätöksessään ryhtyä yrittäjäksi. Teorian mukaan lähipiirin positiiviset asenteet vahvistavat yksilön intentiota yrittäjyyttä kohtaan. Tosin tähän liittyy yksilökohtaisia eroja, eli miten paljon painoarvoa yksilö antaa lähipiirin mielipiteille. Kolmantena tekijänä voidaan erottaa pystyvyysuskomus, eli missä määrin yksilö kokee suoriutuvansa toiminnasta, tässä tapauksessa yrittäjyydestä. Vahva pystyvyysuskomus vaikuttaa yksilön intentioiden kehittymiseen positiivisesti ja päinvastoin. Alkuperäinen teoria pitää sisällään asenteen, pystyvyysuskomuksen ja lähiympäristön tuen, jotka vaikuttavat aikomukseen. Joensuu ym. ovat käyttäneet mallia pohjana omalle tutkimukselleen, mutta soveltaneet mallia siten, että siihen on liitetty myös yrittäjämäisyyttä mittaava mittari. (Joensuu ym. 2014, 15-17.)

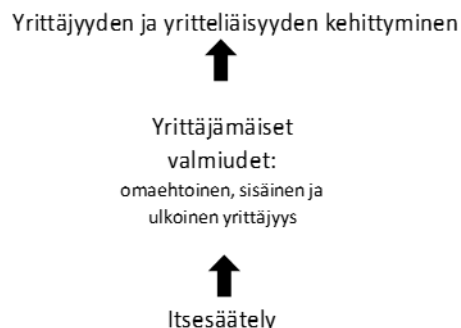
Alla oleva kuvio on muokattu Joensuun ym. käyttämän kuvion pohjalta vastaamaan lähemmäksi Ajzenin mallia (1991), Joensuun ym. suomennosta pohjana käyttäen. Kuviosta on poistettu mittaristoon lisätyt elementit.

Kuva 2. Entre Intention muuttujat ja teoreettinen malli. Muokattu. (Joensuu ym. 2014, 26)

3.2.2 Itsesäätely pohjana yrittäjämäisten valmiuksien kehittymiselle

Seikkula-Leinon tutkimuksessa Opetussuunnitelmauudistus ja yrittäjyyskasvatuksen toteuttaminen lähestytään yrittäjyyden ja yritteliäisyyden kehittymistä seuraavan mallin avulla:

Kuva 3. Itsesäätely, yrittäjämäiset valmiudet, yrittäjyyden ja yritteliäisyyden kehittyminen. (Seikkula-Leino 2007, 30).

Tämän mallin mukaan pohja yrittäjämäisten valmiuksien ja sitä kautta yrittäjyyden ja yritteliäisyyden kehittymiseen on itsesäätelyssä. Tässä tulkinassa yrittäjämäiset valmiudet kattavat sekä sisäiseen, ulkoiseen että omaehtoiseen yrittäjyyteen liittyviä valmiuksia.

Helkama ym. käyttävät itsesäätelyn (self-regulation) määritelmän kuvauksessa Carver & Scheierin (1981) kuvausta. Sen mukaan itsesäätely tarkoittaa prosessia, jonka kautta ihmiset säätelevät omaa käyttäytymistään. Itsesäätelyssä on kyse siitä, että yksilöllä on jokin tietty tavoite siihen liittyen, millainen hän haluaisi olla. Tämä tavoite ohjaa yksilön käyttäytymistä siten, että yksilö alkaa tarkkailemaan omaa käytöstään ja ohjaamaan sitä siihen suuntaan, jonka ajattelee edistävän tavoitteen saavuttamista. (Helkama ym. 2015, 180.)

Seikkula-Leinon tutkimuksessa kuvataan, miten itsesäätely toimii pohjana yrittäjämäisten valmiuksien kehittymisessä, joka edelleen johtaa yrittäjyyden ja yritteliäisyyden kehittymiseen. Seikkula-Leinon tutkimus käyttää lähteenä muun muassa Blairia (2002), jonka mukaan hyvä itsetunto on itsesäätelyä positiivisesti ohjaava tekijä. Seikkula-Leino viittaa tutkimuksiin, joiden mukaan itsetunto vaikuttaa merkittävästi yksilön suorituksiin. Valmiuksien kehittämisen perustana ovat yksilön riittävät itsesäätelytaidot, joita ohjaavat myös älykkyys ja persoonallisuus. Älykkyyden ja persoonallisuuden muokkaaminen on hankalaa, mutta itsesäätelykykyä voidaan aina jossain määrin vahvistaa parantamalla yksilön itseluottamusta ja uskoa omaan kykyihinsä. Sitä kautta henkilöllä on paremmat edellytykset omaksumaan yrittäjämäisiä valmiuksia, kuten esimerkiksi suoriutumismotivaatiota, tavoitteellisuutta ja riskien ottamista. Vahvistamalla yksilön itsesäätelykykyä, voidaan siis luoda perusta yrittäjämäisten valmiuksien omaksumiselle ja oppimiselle. Yrittäjämäisten valmiuksien omaksumisella voidaan taas

edesauttaa yksilön yrittäjyyden ja yritteliäisyyden kehittymistä. (Seikkula-Leino 2007, 28-30.)

3.2.3 Yrittäjyyden motiivit ja vaikuttimet

Yrittäjyysprosessia ja sen kehittymistä voidaan tarkastella myös siitä näkökulmasta, mitkä tekijät mahdollisesti edistävät tai estävät yrittäjäksi ryhtymistä. Koiranen määrittelee yrittäjyyden tärkeimmäksi kannusteeeksi yksilön henkilökohtaiset tekijät. Koirasen mukaan ympäristön yrittäjämyönteisillä asenteilla on suuri merkitys yrittäjyyden edistämisessä. (Koiranen 1993, 60.) Hänen mukaansa yrittäjyys on ennen kaikkea yksilötason ominaisuus, johon yleinen ilmapiiri voi vaikuttaa negatiivisesti tai positiivisesti (Koiranen 1993, 62). Tästä syystä yrittäjyyskasvatuksen roolia yrittäjämäisten valmiuksien edistäjänä ei voida liikaa korostaa.

Eräs keskeinen yrittäjän käyttäytymistä ohjaava tekijä on motivaatio, joka määrittää sen, millä tasolla yksilö toimii ja mihin hän kohdistaa toimintansa. Yrittäjyyden kannusteet ovat usein sekä sisäisiä että ulkoisia. Yrittäjän ulkoisen motivaation taustalla voi olla esimerkiksi tarve saada toimeentulo omalla työllä. Sisäisen motivaation kannusteena voi toimia esimerkiksi halu saada menestyksen tunnetta työnteon kautta. (Koiranen 1993, 69.)

Asiaa voidaan tarkastella myös siitä näkökulmasta, mitkä tekijät vaikuttavat negatiivisesti tai positiivisesti sekä sisäisen että ulkoisen yrittäjyyden edistämiseen. Yrittäjyyden esteet ja kannusteet voivat olla sekä henkilökohtaisella että yleisellä tasolla koettuja (Koiranen 1993, 63). Koiranen lähestyy yrittäjyyden esteitä Peltosen (1986) määrittelemien yleisten ja henkilökohtaisten yrittäjyysesteiden kautta, joissa yleiset esteet on ryhmitelty neljäksi perusulottuvuudeksi:

- Resurssiesteet, jotka liittyvät esimerkiksi ammattitaitoon ja rahoitukseen.
- Säädosesteitä voivat olla verotukselliset asiat ja lainsäädäntö tai muut ulkoa tulevat esteet.
- Asenne-esteiksi voidaan kokea esimerkiksi ympäristön negatiivinen suhtautuminen yrittäjyyteen tai paikkakuntaan kohdistuvat negatiiviset asenteet.
- Neljäs ulottuvuus ovat kilpailuhaitat, jotka voivat liittyä esimerkiksi koettuun asiakaspulaan. (Koiranen 1993, 57-58.)

Yrittäjäksi valikoitumista voidaan tarkastella myös sisäiseksi yrittäjäksi kasvamisen näkökulmasta, eli mitkä tekijät vahvistavat yksilön sisäistä yrittäjyyttä. Koiranen ja Pohjansaari lähestyvät asiaa kuvaamalla Peltosen (1986) määrittelemiä yksilötason vaikuttimia, jotka ovat samanlaisia kuin ulkoisessa yrittäjyydessä. Sisäisen yrittäjyyden ylläpitämiseen ja edistämiseen yksilötasolla vaikuttavat henkilön persoonallisuus, motivaatio, ympäristö ja tilanne. Persoonallisuustekijöitä ovat esimerkiksi yksilön osaami-

seen liittyvät tekijät, kuten koulutus ja ammattitaito sekä tietyt ominaisuudet, kuten luovuus ja rohkeus. Motivaatioon vaikuttavat yksilön henkilökohtaiset tarpeet ja tavoitteet sekä hänen saamansa palaute. Ympäristötekijöitä ovat esimerkiksi työilmapiiri ja johtamistavat sekä muut seikat, jotka vaikuttavat työnteon mielekkyyteen. Lisäksi vaikuttimena toimii sen hetkinen tilanne, jossa yksilö arvioi esimerkiksi tulevaisuuden näkymiä ja omaa onnistumistaan. (Koiranen & Pohjansaari 1994, 41.) Näin ollen myös koulutuksella on tärkeä rooli sisäisen yrittäjyyden vahvistajana, sillä sen avulla yksilö voi edistää omaa osaamistaan ja mahdollisesti vahvistaa niitä piirteitä, joita sisäiseen yrittäjyyteen liitetään, kuten luovuutta, innovatiivisuutta ja rohkeutta.

4 YRITTÄJYYSKASVATUS

Yrittäjyyskasvatuksen käsitettä voidaan tarkastella tutkimalla siihen sisältyvien sanojen merkityksiä: yrittäjyys ja kasvatus. Yrittäjyys -käsitettä tarkasteltiin jo aiemmin luvussa 3. Kuten yrittäjyyden käsite, myös kasvatuksen käsite pitää sisällään erilaisia määritelmiä. Peltonen on laatinut eri määritelmistä tiivistetyn luettelon, jossa on lueteltu kasvatukseen, koulutukseen ja opetukseen liitettyjä tunnuspiirteitä. Näitä ovat esimerkiksi tarkoituksellinen, organisoitu ja tavoitteellinen toiminta, kasvatettavan aktiivinen osallistuminen kasvatusprosessiin, opettajan ja oppilaiden välinen vuorovaikutus sekä kasvattamisen tuloksena syntyneet käyttäytymisen muutokset. Käyttäytymisen muutoksilla viitataan suhteellisen pysyviin muutoksiin, jotka tapahtuvat yksilön tiedoissa, taidoissa ja asenteissa. Lisäksi ilmiö viittaa yksilön kokonaispersoonallisuudessa tapahtuviin muutoksiin, mutta painopisteet vaihtelevat tilanteiden mukaan. (Peltonen 1981, 16.)

Yrittäjyyden edistämiseen tähtäävässä koulutuksessa voidaan erottaa kolme erilaista käsitettä. Yrittäjyyskasvatuksella viitataan yksilön elinikäiseen oppimiseen, yrittäjyyskoulutus mielletään usein pidempiaikaiseksi koulutukseksi, jolla on kuitenkin selkeä alku ja loppu. Kolmantena muotona voidaan pitää yrittäjä- ja yrittäjyyskursseja, jotka mielletään lyhytkestoiseksi yrittäjyyden tietopuolisiksi kursseiksi, jotka on suunnattu sekä tuleville että nykyisille yrittäjille. Varsinainen yrittäjyyskasvatus on tullut viralliseksi oppiaineeksi Suomessa 1990 -luvun puolivälissä, jolloin peruskoulun opetussuunnitelmaan kirjattiin yrittäjyyskasvatuksen tavoitteeksi ”tukea oppilaassa sellaisia tietoja, taitoja ja asenteita, joita hän tarvitsee opiskeluaikanaan sekä myöhemmin työelämässä riippumatta siitä, työskenteleekö hän itsenäisenä yrittäjänä vai toisen palveluksessa” ja ”oppilas saa yrittämisestä ja yrittäjyydestä ammatinvalinnan ja jatko-opintojen kannalta tietoja ja tarpeellisia valmiuksia”. (Ristimäki 2004, 12-13.)

4.1 Yrittäjyyskasvatuksen tarve ja taustoja Suomessa

Yrittäjyyskasvatus on monikerroksinen ilmiö, jolle asetetaan tavoitteita ja toimenpide-ehdotuksia Euroopan unionin tasolta asti, edeten kohti yksilön henkilökohtaisia tavoitteita. Tässä luvussa pohditaan tarkemmin yrittäjyyskasvatuksen syntyyn vaikuttaneita tekijöitä ja esitellään joitakin toimenpiteitä, joita sen edistämiseksi ja kehittämiseksi on laadittu. Suomessa yrittäjyyttä ja yrittäjyyskasvatusta on pyritty voimakkaasti edistämään esimerkiksi hallituksen toimenpiteiden avulla ja kehittämällä opetusta.

Yrittäjyyskasvatus on otettu kehittämistehtäväksi Euroopan laajuisesti. Euroopan komission julkaisemassa Vihreässä kirjassa Yrittäjyys Euroopassa (2003) todetaan, että Euroopan on tuettava tehokkaammin yrittäjyyttä, sillä Eurooppa tarvitsee lisää menestyviä ja uusia yrityksiä kilpailukyvyyn pa-

rantamiseksi. Globalisaation myötä kilpailu etenkin teollisuudessa on kiristynyt ja tuotantokapasiteettia on siirretty halvempien tuotantokustannusten maihin. Vihreässä kirjassa on määritelty kolme keskeistä osa-aluetta, joiden avulla pyritään edistämään yrittäjyyttä: yrittäjyyteen liittyvien esteiden poistaminen, yrittäjyyden riskien ja palkkioiden tasapainottaminen sekä yrittäjyyttä arvostava yhteiskunta. (Euroopan komissio 2003.)

Kansallisella tasolla yrittäjyyden edistäminen on näkynyt myös hallitusohjelmissa. Sipilän hallitusohjelma 2025-tavoite sisältää yrittäjyyttä ja elinkeinoelämän edellytyksiä vahvistavan hankkeen. Hallitusohjelman yksi kärkihankkeista on ”kilpailukyyn vahvistaminen elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edellytyksiä parantamalla”, jonka toimenpiteet muodostavat yritystoimintaa eri vaiheissa tukevan yrittäjyyspaketin. Tavoitteena on poistaa yrittäjyyden esteitä ja parantaa yritysten kilpailukykyä. (Valtioneuvosto n.d.)

Opetusministeriön mukaan ensimmäinen vaihe kohti yrittäjyyden opetusta on otettu Suomessa 1950-60 -luvulla taloudellisen kasvatuksen kautta ja toisena vaiheena voidaan pitää 1980 -luvulla toteutettua yrittäjäkoulutusta. Varsinainen yrittäjyyskasvatus -käsite yleistyi 1990 -luvulla. Yrittäjyyskasvatuksen nouseminen 1990-luvulla liitetään osaltaan taloudellisen taantuman seuraukseksi, joka ajoittuu samaan ajankohtaan. Koulutuksen yhdeksi tehtäväksi tuli lisätä tietämystä yrittäjyydestä, jotta yrittäjyys nousisi varteenotettavaksi uravaihtoehdoksi hankalassa taloustilanteessa. (Opetusministeriö 2009:7, 25.) Opetusministeriö on määritellyt yrittäjyyskasvatuksen ja -koulutuksen suuntaviivoja ja tavoitteita vuonna 2009 julkaistussa ”Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivoja” -julkaisussa, jota on täydennetty vuonna 2017 ”Yrittäjyyslinjaukset 2017”-julkaisulla. Näiden julkaisujen tarkoituksena on antaa eri koulutusasteille ohjeita ja tietoa siitä, miten yrittäjyyttä ja yrittäjyyskasvatusta voidaan edistää ja kehittää edelleen koulutuksessa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö n.d.)

Yrittäjyyden ja yrittäjyyskasvatuksen taustalla ovat työllistämiskeinojen ja työllisyyden lisääminen, mutta osaltaan kehitystä selittää myös työnteon yleisen luonteen ja toimintaympäristön muuttuminen (Ristimäki 2004, 35). Teollisen yhteiskunnan muutos kohti tietoyhteiskuntaa lisää yksilön paineita jatkuvasta oppimisesta ja heidän tulee olla valmiita ottamaan vastuuta omasta itsenäistymisestä ja urakehityksestä (Ristimäki 2004, 41). Siirtyminen palvelu- ja tietoyhteiskuntaan on muuttanut yrityskulttuuria merkittävästi, sillä organisaation menestyminen edellyttää kykyä sopeutua jatkuvaan ja nopeaan muutokseen. Muutosprosessi edellyttää kokonaisvaltaista muutokseen sopeutumiskykyä, sekä organisaatiolta että yksilöltä. Yksilötasolla muutos merkitsee joustavuutta ja kykyä jatkuvaan oppimiseen sekä uudenlaisia sosiaalisia taitoja. Koulutuksen koetaan antavan yksilölle perusvalmiudet, mutta työelämässä pärjääminen edellyttää myös jatkuvaa työssäoppimista. Yhtenä ratkaisuna muutostilanteisiin on tarjottu sisäisen yrittäjyyden toimintatavan omaksumista. (Heinonen & Vento-Vierikko 2002, 26-27; ks. myös Koiranen & Pohjansaari 1994, 31.)

Opetusministeriö nostaa esille myös suurten ikäluokkien eläköitymisen lähivuosina. Tämän myötä syntyy tarve myös sukupolven- ja omistajanvaihdoksille eli ne luovat tilaa uusille yrittäjille. Opetusministeriön mukaan on tärkeää, että vaihdokset sujuvat onnistuneesti, joten nuorten ryhtymistä yrittäjäksi tulee tukea. (Opetusministeriö 2009:7, 13.) Yrittäjyyskasvatus nähdään jatkumona, elinikäisenä oppimisena, jossa yrittäjyysvalmiudet kehittyvät ja täydentyvät yksilön eri koulutusvaiheissa (Opetusministeriö 2009:7, 7).

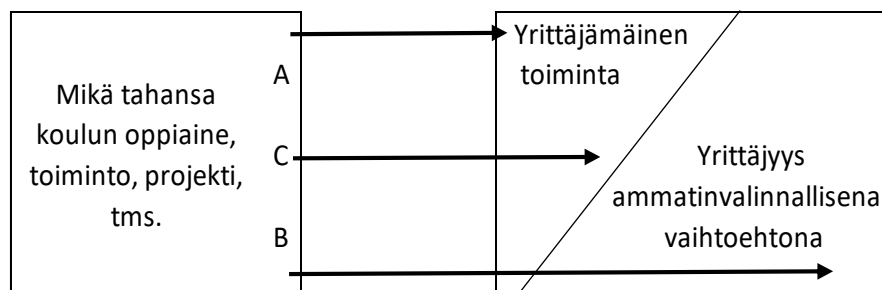
4.2 Yrittäjyyskasvatuksen sisältö ja tavoitteet

Euroopan komission julkaisussa Yrittäjyyskasvatus – ohjeita kouluttajalle todetaan, että yrittäjyyskasvatuksen tehtävänä on tukea kaikkiin elämän-alueisiin soveltuvia yleisiä taitoja, eikä keskittyä vain liiketoiminnan harjoittamisen opetukseen. Yrittäjyyskasvatuksen todetaan pitävän sisällään kaikki sellaiset opetusmuodot, joilla edistetään yrittäjyyshenkeä, yrittäjän taitoja ja yrittäjyyttä, vaikka tavoitteena ei olisikaan ulkoinen yrittäjyys. Lisäksi Euroopan komission julkaisussa painotetaan työelämäkontaktien ja käytännön kokemuksen merkitystä yrittäjyyskasvatuksessa. (Euroopan komissio 2014, 7.)

Opetusministeriön julkaisussa Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat on määriteltä kunkin koulutustason kehittämisen painoalueet varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin. Varhaiskasvatuksessa painopiste on vahvistaa toiminnallisia oppimisympäristöjä ja tekemällä oppimista, jotka vahvistavat esimerkiksi yksilön myönteistä minäkuva. Yleissivistävän koulutuksen painopiste on asenteiden, yrittäjämäisten valmiuksien ja yrittäjyyden ymmärtämisen kehittämisessä. Perusopetuksen tulee tarjota oppilaille myös kontaktipintoja elinkeinoelämään ja yritystoimintaan esimerkiksi vierailujen ja työelämään tutustumisten kautta. Ammatillisessa koulutuksessa tärkeä osa-alue on työssäoppimisjakso, jonka kautta opiskelija pääsee tutustumaan työskentelyyn aidossa työympäristössä. Korkeakoulujen tulee tukea oppilaan yrittäjämäistä asennetta sekä toimia osaltaan innovaatio- ja tutkimustoiminnan edistäjinä. Myös rooli kasvuyrittäjyyden tukemisessa korostuu. (Opetusministeriö 2009:7, 18-23.)

Yrittäjyyslinjaukset 2017 -julkaisu täydentää edellä mainittua ja se on suunnattu opetus- ja koulutusalan toimijoiden lisäksi yritysmaailman edustajille ja päättäjille (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 2). Linjauksen mukaan yrittäjyyskasvatuksen keskeinen tavoite on muun muassa lisätä positiivista asennoitumista yrittäjyyttä kohtaan, kehittää yrittäjämäisiä valmiuksia ja aikaansaada uutta yrittäjyyttä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 4).

Ristimäki kuvaa yrittäjyyskasvatukseen liittyvää toimintaa seuraavalla kuviolla:

Kuva 4. Koulun yrittäjyyskasvatukseen liittyvä toiminta. (Ristimäki 2004, 26).

Yllä oleva kuvio heijastaa yrittäjyyskasvatuksen laaja-alaisuutta. Käytännössä mikä tahansa koulun toteuttama toiminta voi siis olla osa yrittäjyyskasvatusta, eikä yrittäjyyskasvatus ole oma oppiaineensa. Kuvion mukaan yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet liittyvät sekä yrittäjämäisen toiminnan edistämiseen että yrittäjyyteen liittyvän tietouden lisäämiseen. Tavoitteena ei siis ole suoraviivaisesti lisätä yritysten määrää, vaan pikemminkin tarjota tietoutta yrittäjyydestä uravaihtoehtona. (Ristimäki 2004, 26-27.)

Ristimäki tarkastelee yrittäjyyskasvatuksen sisältöä Vesalaisen kuvion avulla, joka kuvastaa hyvin yrittäjyyskasvatuksen sisällön monimuotoisuutta:

Yrittäjyyden ulottuvuudet

Liiketoiminnallinen ulottuvuus

- liiketoimintamahdollisuus
- liikeideakonsepti
- innovaatiotyypit
- yrittäjästrategiat

Makroulottuvuus

- yrittäjyys kansantaloudessa
- pk -yrityskenttä ja sen dynamiikka
- yrittäjyyskulttuuri
- verkostoituminen

Yrittäjyys

Yksilöulottuvuus

- yrittäjäominaisuudet
- yrittäjäksi ryhtymisen prosessi
- yrittäjän työn roolivaatimukset
- yrittäjätyypit

Organisaationaalinen ulottuvuus

- sisäinen yrittäjyys
- yritysysteistyömallit
- perheyrittäjyys

Kuva 5. Yrittäjyyden ulottuvuudet (Ristimäki 2004, 121). Muokattu.

Ristimäki korostaa, että liiketoiminnallinen osaaminen on vain yksi osa yrittäjyyskasvatusta, mutta opetuksen pääpainoksi ei saa muodostua ulkoisen yrittäjyyden edistäminen (Ristimäki 2004, 73; ks. myös Koiranen & Peltonen 1995, 13). Kuvion mukaan yrittäjyys pitää sisällään sekä ulkoista että sisäistä yrittäjyyttä tukevia osa-alueita ja siihen nivoutuu oleellisesti myös ymmärrys yrittäjyydestä osana muuta yhteiskuntaa. Vaikka opetussuunnitelmat ja yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet painottavatkin sisäisen yrittäjyyden ja asenteen merkitystä yrittäjyyskasvatuksessa, on myös käytännön tietojen ja taitojen opetuksella oma merkitys opetuksessa. Lisäksi on huomioitava, että yrittäjyyskasvatuksen painopisteet vaihtelevat koulutusasteittain.

4.2.1 Opetusmetodien ja oppimisympäristön merkitys

Yrittäjyyskasvatuksessa korostetaan yrittäjämäisen oppimisen ja opetuksen merkitystä. Yrittäjämäisessä oppimisessa tärkeää on käytännönläheinen oppiminen, eli oppiminen tekemisen ja toiminnan kautta (Peltonen 2007, 218). Yrittäjämäisen oppimisen malli muistuttaa oikean yrittäjän arkea, jossa yrittäjä joutuu itse ratkaisemaan eteen tulevat haasteet ja ongelmat. Yritystä voidaanakin kuvata yrittäjän oppimisympäristöksi, jossa oppiminen tapahtuu tekemisen ja verkostojen kautta. (Heinonen & Vento-Vierikko 2002, 104.) Yrittäjämäisessä oppimisessa keskiöön nousee opetusmetodien ja -menetelmien valinta. Oppimisprosessissa tulisi korostaa tekemällä oppimista, ongelmanratkaisutaitojen kehittämistä ja kykyä havaita mahdollisuuksia sekä tarttua niihin. Opetuksen tulisi olla käytännönläheistä myös siten, että se liitetään mahdollisuuksien mukaan aitoihin tilanteisiin. (Heinonen & Vento-Vierikko 2002, 106.)

Oppiminen on vuorovaikutteista, joten myös opetuksen tulisi olla yrittäjämäistä. Yrittäjämäisessä opetuksessa opettajan rooli on pikemminkin ohjaava ja opettajan tulisi antaa oppilaille entistä suurempi rooli oppimisprosessissa siten, että se kannustaa omaehtoiseen ja yhteisölliseen oppimiseen. Oppilaan ja opettajan välinen keskinäinen vuorovaikutussuhde nousee uudelle tasolle, sillä yrittäjämäisen oppimisen mallissa myös opettaja on oppijan roolissa. Myös opettajalta vaaditaan innovatiivisuutta, riskinottoa ja heittäytymistä. Opetuksen ja koulutuksen tulee kehittää oppilaan yrittäjämäistä käyttäytymistä ja valmiuksia, jolloin voidaan vahvistaa yrittäjämäistä toimintatapaa ja siten luoda pohja myös mahdolliseen yrittäjyyteen. Yrittäjämäisen oppimisen onnistumisen edellytyksenä on opettajan yrittäjyyskasvatuksellisten tavoitteiden ymmärrys ja halu kehittää omaa opetusta yrittäjämäisen opetuksen suuntaan. (Peltonen 2007, 219-220.)

Myös Euroopan komission julkaisussa Yrittäjyyskasvatus – ohjeita koulutajalle -oppaassa painotetaan opettajien merkitystä yrittäjyyskasvatuksessa. Opettajan rooli nähdään pikemminkin valmentajana kuin opettajana ja heitä kannustetaan monipuolisten opetusmetodien käyttöön, kuten projekti- ja tiimityöskentelyn ja muiden aktiivisten opetusmetodien

hyödyntämiseen. Menetelmissä hyödynnetään oppilaiden luovuutta ja innovatiivisuutta. Lisäksi julkaisussa todetaan, että myös opettajien tulee olla yrittäjähenkisiä voidakseen opettaa yrittäjyyshenkisyyttä menestyksekkäästi. (Euroopan komissio 2014, 9.)

Oppimisympäristöllä tarkoitetaan Opetusministeriön mukaan oppimiseen liittyvää kokonaisuutta, joka kattaa sekä fyysisen, psyykkisen että sosiaalisen ympäristön. Yrittäjyyskasvatuksen oppimisympäristön tulisi tukea oppijan omaa aktiivisuutta, kehittää vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaitoja ja tarjota kontaktipintoja yrittäjiin sekä asiantuntijoihin. Yrittäjyyskasvatuksen oppimisympäristön tulee esimerkiksi tukea oppijan yrittäjämäisiä valmiuksia, kuten mahdollisuuksien havaitsemista ja niihin tarttumista, itseohjautuvuutta, tiimityöskentelyä, vastuunottamista ja oivaltavaa oppimista. (Opetusministeriö 2009:7, 17.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisussa Yrittäjyyslinjaukset koulutukseen on esitelty yrittäjyyskasvatukseen liittyviä keskeisiä toimintatapoja. Erityisinä opetus- ja koulutusmetodeina esitetään kokeilemisen kautta oppimista, toiminnallisuutta, projektityöskentelyä, yritysysteistyötä ja muita yrittäjyyteen liittyviä tehtäviä ja kokemuksia. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 4). Kokeilukulttuuri on olennainen osa yrittäjyyskasvatusta. Kokeilukulttuuri tarjoaa mahdollisuuden oppia ja kokeilla uusia toimintatapoja tekemisen, onnistumisten ja epäonnistumisten kautta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 6). Monipuolisten oppimisympäristöjen kehittämisessä oppilaitosten tulisi tarkastella, onko opetuksessa hyödynnetty aitoja tilanteita ja digitaalisuutta. Kaikille opiskelijoille tulisi myös tarjota mahdollisuutta kokeilla yrittäjyyttä käytännössä opiskelujen ohessa. Korkeakouluopiskelijoita tulisi kannustaa startup-toiminnan ja innovaatioiden parissa työskentelyyn. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 8-9.)

Tärkeä osa yrittäjyyskasvatuksen sisältöä on yhteistyö työelämän toimijoiden kanssa, etenkin ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakouluissa. Yrittäjyyskasvatuksen osallisia eivät siis ole vain koulutuksen tarjoaja ja oppilas, vaan verkostoitumisen ja yhteistoiminnan merkitys korostuu yrittäjyyskasvatuksen opetuksessa. Opetusministeriön laatimassa Yrittäjyyslinjaukset koulutukseen -julkaisussa (2017, 2) todetaan, että yrittäjyyslinjausten kohderyhmään kuuluvat kaikki kasvatus-, opetus- ja koulutusalan toimijat, koulutusalan päättäjät, yrittäjät ja yrittäjyyttä tukevat organisaatiot. Useat työelämätahot ja järjestöt tukevat ja toteuttavat omalta osaltaan yrittäjyyskasvatuksen toimintaa ja tavoitteita (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 4).

Ristimäki kuvaa yrittäjyyskasvatukseen liittyvää yhteistyötä oppilaan, opettajan ja yrityksen muodostamaksi kolmikannaksi, jossa tulee huomioida kaikkien osapuolien tavoitteet ja tarpeet. Koulujen ja yritysten välisestä toimivasta yhteistyöstä hyötyvät sen kaikki osapuolet. Yritysysteistyö tarjoaa oppilaille aitoja työelämäkokemuksia, joita oppilaitos ei kykene tarjoamaan. Yhteistyö antaa yrityksille mahdollisuuden tarjota oppilaille,

eli tulevaisuuden työntekijöille, realistista kuvaa edustamastaan alasta ja siten toimia myös markkinointikanavana. Yritykset voivat hyödyntää oppilaitosyhteistyötä myös erilaisten projektien ja toimeksiantojen kautta. Oppilaitokset puolestaan saavat ajankohtaista tietoa työelämän kehityksestä. (Ristimäki 2004, 98-100.)

Yrittäjyyskasvatuksen neljäntenä osapuolena voidaan nähdä oppilaan lähipiiri. Osaltaan yrittäjyyskasvatusta, etenkin asenteiden ja käsitysten osalta, toteutetaan myös oppilaan lähipiirissä, sillä vanhempien ja lähipiirin asenteet heijastuvat myös kasvatukseen. Lähipiirin negatiiviset ja positiiviset kokemukset yrittäjyydestä heijastuvat siihen, miten oppilas itse suhtautuu yrittäjyyteen. Yrittäjyyskasvatuksen tulokset syntyvät siis monen tekijän yhteisvaikutuksesta. (Koiranen & Peltonen 1995, 107-108.)

4.2.2 Kokemuksellinen oppiminen

Yrittäjyyskasvatuksessa korostuu kokemuksellinen oppiminen, eli oppiminen tekemisen kautta mahdollisimman aidoissa tilanteissa. Seikkula-Leino tuo esille Kolbin (1984) oppimisteorian, jota voidaan pitää kokemuksellisen oppimisen perustana.

Kuva 6. Kokemuksellinen oppiminen (Seikkula-Leino 2007, 31).

Oppimiskokemus perustuu oppilaan konkreettiselle kokemukselle, jonka jälkeen oppilas tarkkailee ja reflektoi omaa kokemustaan. Tämän jälkeen oppija pyrkii käsitteellistämään kokemuksensa, joka mahdollistaa kokemuseräisen oppimisen hyödyntämisen muissa vastaavissa tilanteissa. Oppijan voi olla tosin hankalaa itse kuvailla verbaalisesti oppimaansa ja oppimisen ymmärtäminen voi tapahtua viiveellä. (Seikkula-Leino 2007, 31.)

4.2.3 Amazing Business Train ja yrittäjyyskasvatukselliset tavoitteet

Amazing Business Trainin tavoitteena on opettaa osallistujille yrittäjyyttä ja yrittäjämäistä työtapaa. Matkan aikana opiskelijat oppivat yrittäjyyteen ja liiketoiminnan kehittämiseen liittyviä käytännön asioita, mutta samalla vahvistetaan myös osallistujan yrittäjämäisiä valmiuksia. (Hanka 2016.)

Amazing Business Trainin oppimistavoitteet voidaan jaotella karkeasti sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden tavoitteisiin. Sisäisen yrittäjyyden oppimistavoitteilla viitataan niihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin ja valmiuksiin, joita opintomatkan aikana pyritään vahvistamaan ja joiden ajatellaan olevan yleishyödyllisiä taitoja, riippumatta siitä, työskenteleekö henkilö yrittäjänä vai toisen palveluksessa. Ulkoiseen yrittäjyyteen liittyvillä taidoilla viitataan niihin menetelmiin ja osaamisalueisiin, jotka koskevat yritystoiminnan ja liiketoiminnan kehittämisen osa-alueita.

Hanka kiteyttää Amazing Business Trainin tavoitteet seuraavasti: ”Käytännön tekemisen kautta vahvistetaan yrittäjyydessä tarvittavia asenteita ja ominaisuuksia, kuten itsevarmuutta, uskoa itseän, epävarmuuden sietoa, itsensä likoon laittamista, hallittua riskinottoa” (Hanka 2016). Amazing Business Train toteutus pohjautuu vahvasti tekemällä oppimiseen, joka tukee myös oppilaan oma-aloitteisuutta ja sosiaalisuutta. Matkan tavoitteena on tukea oppilaan luovan ja kriittisen ajattelun taitoja, vahvistaa oppimaan oppimista, innovatiivista ajattelutapaa, yhteistyötaitoja sekä valmiutta työskennellä erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Matkan aikana opiskelijat kehittävät myös ryhmätyö- ja verkostoitumistaitojaan sekä oppivat vuorovaikutteista vertailukehittämistä. Tekemisen tavoitteena on vahvistaa samalla opiskelijan motivaatiota ja itseluottamusta. (Hamk Yritysymylly.)

Ulkoiseen yrittäjyyteen liitettäviä tavoitteita ja osaamisalueita ovat esimerkiksi liiketoiminnan mahdollisuuksien havaitseminen ja niiden analysointi, suunnittelu, erilaisten työkalujen ja menetelmien soveltaminen sekä edelleen kehittäminen. Matkan aikana työstetään esimerkiksi myyntipuheita, talouslaskelmia ja liiketoimintamalleja. Työkaluina käytetään esimerkiksi Business Model Canvasia ja 8SWOT -analyysiä. (Hamk Yritysymylly.) Amazing Business Trainin tavoitteisiin ei ole kirjattu suoranaisesti ulkoista yrittäjyyttä koskevia tavoitteita siten, että tavoitteena olisi ensisijaisesti synnyttää uutta liiketoimintaa. Pääpaino on pikemminkin tarjota opiskelijoille kattava kuva yrittäjyydestä ja liiketoiminnan kehittämisestä.

Lisäksi opiskelija oppii käyttämään erilaisia työvälineitä apuna työnteossa, joita ovat esimerkiksi erilaiset sovellukset (Youtube, Facebook). Tärkeä osa oppimisesta on myös tarkastella ja arvioida omaa sekä ryhmän työskentelyä. Lisäksi opiskelija oppii vastaanottamaan ja hyödyntämään palautetta työskentelystään. (Hamk Yritysymylly.)

5 ASEENTEET

Tässä luvussa tarkastellaan lyhyesti asenteita ja niiden oppimista. Lisäksi tarkastellaan, missä määrin ja miten asenteita on mahdollista oppia ja miten asenteita voidaan mitata.

5.1 Asenne käsitteenä

Asenteen määritelmää voidaan tarkastella suppeasti tai laajasti, asenne-teoriasta riippuen. Helkama ym. viittaavat Petty & Cacioppon (1981) suppeaan kuvaukseen, jonka mukaan asenteella tarkoitetaan tunnetta, joka liittyy tiettyyn henkilöön, kohteeseen tai kysymykseen. Tunteella on siis aina jokin kohde ja tunne voi olla joko negatiivinen tai positiivinen. Jo Platonin ajoista juontuvan laajemman teorian mukaan asenteet käsittävät sekä tunteen, ajatuksen että toiminnan. (Helkama ym 2015, 190.) Osa asenteista muodostuu kokemusten perusteella ja kohteen tuttuus voi saada henkilön suhtautumaan siihen myönteisesti. Asenteet ovat jossain määrin tilannesidonnaisia ja ne voivat muuttua olosuhteiden muuttuessa. (Himberg & Jauhiainen 1998, 37.)

5.2 Asenteiden oppiminen ja niihin vaikuttaminen

Oppimisen lajit voidaan jakaa karkeasti kolmeen osa-alueeseen: tietojen, taitojen ja asenteiden oppiminen (Peltonen 1985, 26). Peltosen laatimassa kaaviossa kuvataan näitä kolmea oppimismuotoa:

Kaavio oppimisen muodoista (karkea jako)

Keskushermoston osa	Oppimistulosten luonne	Oppimisen muoto
Aivorunko • viritys • suuntaus	asenteita ja suhtautumistottumuksia	affektiivinen oppiminen
Väliosa • Aivojen ja lihasten yhteistyö	taitoja ja toimintatottumuksia	psikomotorinen oppiminen
Aivokuori • tietojen käsittely	tietoja ja ajattelutottumuksia	kognitiivinen oppiminen

Kuva 7. Kaavio oppimisen muodoista, karkea jako (Peltonen 1985, 26).

Peltosen mukaan yksilö oppii asenteita parhaiten omien aitojen kokemusten avulla, esimerkiksi ryhmätöissä tai symbolikokemusten kautta. Taitojen oppimisessa tulisi painottaa harjoitusten merkitystä.

Tietojen oppiminen onnistuu parhaiten, kun yksilö saa käyttää kaikkia aistejaan monipuolisesti. (Peltonen 1985, 27.)

Asenteella on olemassa aina tietty kohde, suunta ja voimakkuus. Asenteita voidaan jonkin verran muuttaa hyödyntämällä seuraavia keinoja: puhe, aidot kokemukset, keskustelut, ryhmätyö, sanallinen suostuttelu ja palkitseminen. (Peltonen 1985, 32.)

Sosiaalipsykologian näkökulmasta katsottuna asenteiden myönteiseksi tai negatiiviseksi kokemiseen vaikuttaa merkittävästi kohteen tuttuus ja ihmissuhteet. Tuttuudella tarkoitetaan sitä, kuinka hyvin yksilö tuntee asenteen kohteen. Tutkimuksissa on osoitettu, että jo pelkkä asian tutuksi kokeminen saa yksilön pitämään kohteesta enemmän ja asian tutuksi tekemisellä voidaan muuttaa alun perin kielteistä asennetta. (Helkama ym. 2015, 191; ks. myös Himberg & Jauhiainen 1998, 37.) Myös ihmissuhteilla ja ryhmällä on vaikutusta asenteiden muutoksiin. Sosiaalipsykologian yksi vahvimpia teorioita on, että samankaltaiset mielipiteet ja arvot saavat ihmiset pitämään toisistaan. Helkama ym. viittaavat Fritz Heiderin balanssi-teoriaan (1958). Asenteiden muutos ja pysyvyys ovat seurausta yksilön pyrkimyksestä olla tasapainossa sosiaalisen ympäristön kanssa. Näin ollen yksilö pyrkii mukautumaan ja sopeutumaan ympäristön odotuksiin ja toisaalta pyrkii myös hakeutumaan sellaiseen ympäristöön, joka vastaa hänen omaa arvo- ja asennemaailmaa. (Helkama ym. 2015, 191-193.) Kaksi pääasiallista keinoa asenne- ja käyttäytymismuutosten saavuttamiseksi ovat suostuttelu ja kannustimet (Helkama ym. 2015, 198).

5.3 Asenteiden tutkiminen ja mittaaminen

Yleisimmin käytetyt asenteita mittaavat asteikot perustuvat kvantitatiivisiin menetelmiin. Likert -asteikossa vastaajaa pyydetään arvioimaan omaa suhtautumistaan esitettyihin väittämiin esimerkiksi viisiportaisella asteikolla. Asteikko voi rakentua esimerkiksi siten, että 1 = täysin erimieltä ja 5 = täysin samaa mieltä. Toinen yleisesti käytetty mittausmenetelmä on semanttinen erottelu, jossa vastaajaa pyydetään arvioimaan tiettyä käsitettä sitä kuvastavien vastakkaisten adjektiiviparien avulla. (Helkama ym. 2015, 193-194; Himberg & Jauhiainen 1998, 46). Lisäksi asenteita voidaan tutkia kvalitatiivisilla menetelmillä, kuten haastattelemalla tai havainnoidulla henkilön käyttäytymistä (Himberg & Jauhiainen 1998, 47).

Asenteiden tutkimiseen ja mittaamiseen liittyy kuitenkin monia haasteita. Haastatteluissa on olemassa esimerkiksi se mahdollisuus, että haastateltava ymmärtää kysymyksen eri tavoin kuin se on tarkoitettu tai vastaa siten, kuin ajattelee enemmistön vastaavan. Näin ollen haastateltavan todellinen asennoituminen voi jäädä havaitsematta. (Himberg & Jauhiainen 1998, 47.)

5.4 Asenteiden yhteys käyttäytymiseen

Asenteiden yhteyttä käyttäytymiseen on tutkittu eri tutkimusmenetelmin. Tutkimusten mukaan on löydetty yhteys asenteen vahvuuden eli saatavuuden ja toiminnan välillä. Mitä enemmän tietoa yksilöllä on asenteen kohteesta, sitä paremmin saatava on hänen asenteensa ja todennäköisyys toiminnan toteutumiseen kasvaa. Käyttäytymismuutokseen johtavan toiminnan koettu helppous tai monimutkaisuus vaikuttavat myös asenteen ja käyttäytymisen väliseen yhteyteen. (Helkama ym. 2015, 196-197.)

Helkama ym. (2015, 197-198) tuovat esille Fishbeinin ja Ajzenin (1975; 2010) järjeillyn toiminnan lähestymistavan, jonka mukaan asenteet eivät suoraan ennusta käyttäytymistä, vaan vahvempi toimintaa ennustava mittari on yksilön käyttäytymisaikomus. Teorian mukaan myönteinen asenne ei ennusta suoraan käyttäytymisen muutosta. Asenne on kuitenkin osatekijä, joka vaikuttaa käyttäytymisaikomukseen.

6 VAIKUTTAVUUS

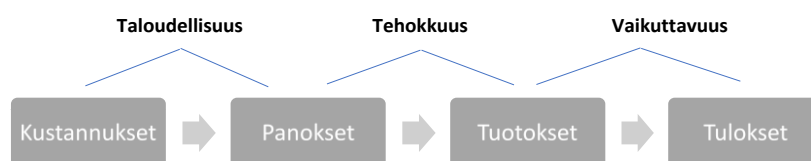
Vaikuttavuuden käsitteelle ei ole löydetty yleisesti hyväksyttyä, yksiselitteistä määritelmää. Vaikuttavuuden käsite on monimuotoinen ilmiö, jota voidaan tarkastella eri näkökulmista. Usein vaikuttavuuden käsitteeseen yhdistetään myös käsitteet tehokkuus, tuottavuus ja laatu. (Linna 1999, 13.) Tässä luvussa tarkastellaan vaikuttavuutta koulutuksen näkökulmasta.

6.1 Koulutuksen vaikuttavuus

Koulutuksen vaikuttavuudella tarkoitetaan usein tavoitteellista toimintaa, jonka onnistumista mitataan sille annettujen tavoitteiden ja tehtävien kautta. Vaikutukset mielletään usein positiivisiksi. Vaikuttavuus voidaan nähdä myös tarpeiden tyydyttämisenä: yksilön hyvinvointitarpeina tai yhteiskunnan instituutiotarpeina. (Raivola, Valtonen & Vuorensyrjä 2000, 12; Tenhula 2007, 13.)

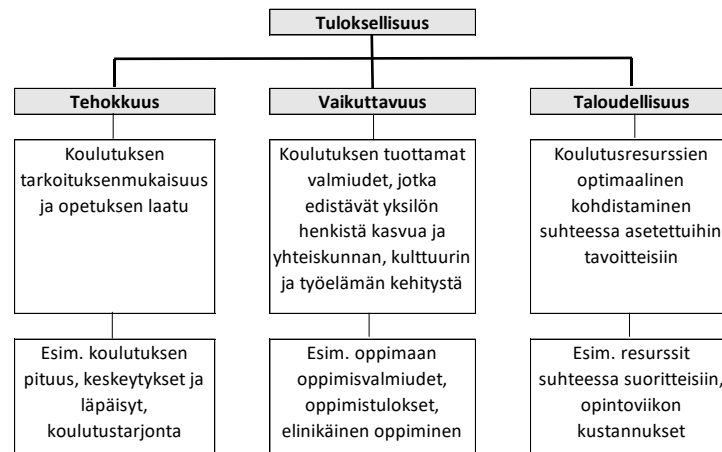
Tutkittaessa koulutuksen vaikuttavuutta, törmää usein myös muihin, samankaltaisiin käsitteisiin. Nurmi & Kontiainen ovat pyrkineet selkeyttämään aikuiskoulutukseen liittyvää käsitteistöä. Vaikuttavuuskäsitteistöön yhdistetään tai ne esiintyvät usein yhdessä seuraavien käsitteiden rinnalla: tuloksellisuus, tulosten laatu, tehokkuus, tuottavuus ja vaikuttavuus. Tuloksellisuudella viitataan usein koulutuksen määrällisiin tuloksiin. Laadulla tarkoitetaan usein koulutuksen niin sanottua hyvyttä, eli koulutettavien tai muiden sidosryhmän tyytyväisyyttä koulutukseen. Koulutuksen tehokkuudella viitataan panosten ja tuotosten suhteeseen: koulutuksen voidaan katsoa olevan tehokasta silloin, kun mahdollisimman pienillä panoksilla saavutetaan maksimoitu hyöty. Tuottavuus -käsite huomioi sekä tulosten määrän että laadun, mutta myös niiden saavuttamiseen käytetyn ajan. Vaikuttavuudella tarkoitetaan usein koulutuksen myötä syntyneitä välillisiä, epäsuoria tuloksia. Koulutus nähdään välikappaleena, jonka avulla pyritään vaikuttamaan jonkin muun toiminnan tuloksiin ja sujuvuuteen. (Nurmi & Kontiainen 2000, 29 ja 31-32.)

Raivola ym. tuovat esille The Audit Commissionin kolmen E:n mallin (economy, efficiency, effectiveness), joka on eräänlainen perusmalli vaikuttavuuden kuvaamisessa.

Kuva 8. The Audit Commissionin kolmen E:n malli (economy, efficiency, effectiveness) (Raivola ym. 2000, 12).

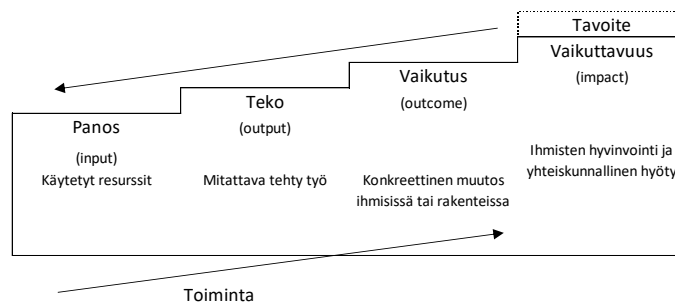
Kolmen E:n mallissa tuodaan esille kolme käsitettä: taloudellisuus, tehokkuus ja vaikuttavuus. Opetushallituksen mukaan koulutuksen tuloksellisuus on näiden kolmen tekijän yhteissumma. Koulutus on tuloksellista silloin, kun sen eri toiminnan tasoille asetetut tavoitteet on saavutettu. Vaikuttavuus liitetään vahvasti yksilötason valmiuksiin ja tuloksiin. (Opetushallitus 1998, 20-21.)

Kuva 9. Tuloksellisuuskäsite. (Opetushallitus 1998, 20-21) Arviointikäsitteistön rakenne ja esimerkit & Yhteenveto tuloksellisuuden arviointikohteista (Opetushallitus 1998, ja 26-27). Muokattu.

Sitran selvityksen mukaan yhteiskunnallista vaikuttavuutta voidaan tarkastella kahdesta näkökulmasta: jalanjälkenä tai kädenjälkenä. Jalanjäljellä tarkoitetaan toiminnan sivutuotteina syntyviä yhteiskunnallisia vaikutuksia. Kädenjäljellä tarkoitetaan tavoitteellista toimintaa, jossa lähtökohtaisesti toiminta suunnitellaan siten, että asetetut tavoitteet saavutetaan. Kädenjälki -vaikutuksen merkitys korostuu esimerkiksi julkisissa hankinnoissa. (Heliskoski, Humala, Kopola, Tonteri & Tykkyläinen 2018, 4.)

Sitran julkaisussa tuodaan esille kansainvälinen iooi -menetelmä (input – output – outcome – impact) avulla:

Kuva 10. Vaikutusketju. Lähde: the iooi method Bertelsmann Stiftung, muokattu Sitrassa (Heliskoski ym. 2018, 5).

Kuviossa panoksilla viitataan paitsi rahalliseen panokseen, myös esimerkiksi aikaan ja käytettyihin raaka-aineisiin. Teoilla tarkoitetaan niitä konkreettisia, harkittuja ja kohdennettuja tekoja, joiden avulla pyritään saavuttamaan asetettu tavoite. Vaikutusketjun kolmas osa on vaikutus, joka kuvastaa konkreettisia muutoksia ihmisissä tai rakenteissa. Nämä vaikutukset ovat usein havaittavissa keskipitkällä aikavälillä, eli noin 3-6 vuoden kuluessa. Vaikuttavuudella tarkoitetaan laajempaa, yhteiskunnallista hyötyä. Näiden muutosten todentaminen syntyy keskipitkällä (3-6 vuotta) tai pitkällä (yli 6 vuotta) aikavälillä. (Heliskoski ym. 2018, 6.)

6.1.1 Koulutuksen mahdolliset vaikutukset

Koulutuksen mahdollisia vaikutuksia voidaan lähestyä eri näkökulmista. Vaikuttavuutta voidaan mitata yksilön, organisaation tai yhteiskunnan näkökulmasta. Lisäksi on huomioitava, että osa vaikuttavuuden tuloksista on nähtävissä mahdollisesti vasta vuosien kuluttua. (Tenhula 2007, 17.) Tämä pätee myös tarkasteltaessa koulutuksen ja yrittäjyyden välistä yhteyttä. Jo aiemmin tässä tutkimuksessa todettiin, että yrittäjyys voi olla useita vuosia kestävä prosessi (Koiranen 1993, 37).

Tenhula lähestyy koulutuksen vaikuttavuutta Kirkpatrickin (1998) mallin avulla, jossa vaikuttavuudelle on määritelty neljä eri tasoa. Kirkpatrickin koulutuksen vaikuttavuusmallin neljä tasoa ovat:

1. koulutettavien välittömät reaktiot koulutuksesta
2. koulutuksen ansiosta tapahtuva oppiminen
3. koulutuksen ansiosta tapahtuva työkäyttäytymisen muuttuminen
4. koulutuksen tulokset työyhteisön ja yhteiskunnan tasolla.

Välittömät reaktiot ovat yleensä heti koulutuksen päätyttyä osallistujilta kerättyjä palautteita. Toinen taso tarkoittaa osallistujien asenteissa, tiedoissa ja taidoissa tapahtuneita muutoksia. Kolmas taso on seurausta toisen tason muutoksista, eli yksilön käyttäytymisessä tapahtuvat muutokset. Käyttäytymisen muutos edellyttää muutosta asenteissa, tiedoissa ja taidoissa. Neljäs eli viimeinen taso kuvastaa koulutuksen aiheuttamia lopullisia muutoksia, joita kutsutaan tuloksiksi. Nämä muutokset voivat ulottua paitsi yksilötasolle, mutta laajemminkin koskemaan organisaatio- ja yhteiskuntamuutoksia. Kolmannen ja neljännen tason muutokset ovat usein pidemmän aikavälin muutoksia. Neljännen tason muutosten mitattavuus on huomattavasti haasteellisempaa kuin ensimmäisen tason, sillä aikaväli on pidempi ja syy - seuraus -suhteiden todentaminen hankalampaa. (Tenhula 2007, 18.)

Koulutuksen vaikuttavuutta mitattaessa on tärkeää määritellä koulutukselle tavoitteet, jotta koulutuksen vaikuttavuutta pystytään mittaamaan vertaamalla tuloksia tavoitteisiin. Olennainen kysymys onkin, millaisia tavoitteita koulutukselle voidaan ylipäättään määrittää ja millaisia vaikutuksia koulutuksella voi olla? Koulutuksen vaikutuksia voidaan lähestyä yksilön,

yhteisön ja organisaation tai yhteiskunnallisen tason näkökulmasta (Tenhula 2007, 17.)

	Yksilötaso	Yhteisötaso (työyhteisö, yksikkö, organisaatiotaso)	Yhteiskunnallinen taso
Lyhyen aikavälin vaikutuksia	Oppimistuotokset, tiedot, taidot, asenteet Tieteelliset saavutukset, julkaisut, tutkinnot, oppiarvot, jatko-opintoihin sijoittuminen, patentit, apurahat Voimaantuminen, henkinen tyydytys, hyvinvointi, itsetunnon paraneminen, myönteinen asenne Yhteistyön tai yhteistyöverkostojen lisääntyminen ja kehittyminen Sivistys, kehittyminen yksilönä, kyky ajatella ja ilmaista itseään, oman alan asiantuntijuuden tai ammattitaidon kehittyminen, työkäyttäytymisen ja toiminnan muutokset	Muutokset työyhteisön osaamisessa sekä osaamisen ja voimavarojen hyödyntämisessä Yhteistyön tai yhteistyöverkostojen lisääntyminen ja kehittyminen Koulutus- ja tukipalveluiden lisääntyminen tai kehittyminen Kustannussäästöt, työtehon paraneminen, kilpailukyvyyn lisääntyminen	Yhteistyön lisääntyminen yksilöiden ja organisaatioiden välillä Kansalaiskeskustelun lisääntyminen, tietoisuuden paraneminen Kansainvälistyminen Koulutus- ja opetussuunnitelmien kehittyminen, opetus- ja opiskelukäytäntöjen sekä oppimisympäristön kehittyminen, oppimisen laadun paraneminen ja opiskelun joustavuuden lisääntyminen Taloudelliset vaikutukset (esim. tyotehokkuuden paraneminen) Teknologiset vaikutukset (esim. tieto- ja viestintätekniikan kehittyminen) Ideologiset vaikutukset (esim. yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus)
Keskipitkän ja pitkän aikavälin muutoksia	Kansalaisvalmiuksien paraneminen Työllistyminen, uralla eteneminen, työuran piteneminen, sosiaalinen liikkuvuus, taloudelliset tai sosioekonomiset vaikutukset	Työhyvinvoinnin, työtyytyväisyyden, jaksamisen ja työilmapiirin paraneminen Muutokset työkäytännöissä, työn organisoinnissa tai prosesseissa Muutokset työyhteisön oppimis-, opetus- ja tiedonkäytössä Muutokset yhteisön toimintakulttuurissa (esim. johtamis-, oppimis- ja tiimityökulttuurit)	

Kuva 11. Koulutuksen mahdollisia vaikutuksia yksilöihin, yhteisöihin ja yhteiskuntaan (Tenhula 2007, 17). Muokattu.

Tenhula huomauttaa, että koulutuksella voi olla myös ennakoimattomia, ei-aiottuja ja ei-toivottuja vaikutuksia, jotka voivat olla luonteeltaan positiivisia tai negatiivisia. Vaikutukset voivat ulottua myös laajemmalle kuin koskemaan vain alkuperäistä kohderyhmää. (Tenhula 2007, 14.) Koulutuksen negatiivisia vaikutuksia voivat olla esimerkiksi ylikoulutus ja sekä koulutuksen ja elinkeinoelämän epätasapaino (Raivola ym. 2000, 13).

6.1.2 Koulutuksen vaikuttavuuden osatekijät

Koulutusprosessiin liittyy myös muita tekijöitä, joilla on vaikutusta koulutusprosessin tuloksiin. Nämä tekijät voivat toimia joko koulutusta edistävinä tai estävinä tekijöinä. Koulutusprosessiin vaikuttavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi:

- Oppijan omat ominaisuudet, kuten motivaatio, aiempi osaaminen, älykyys ja terveydentila.

- Yhteiskunnan, kodin ja koulun tarjoamat resurssit, jotka voidaan jakaa taloudellisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin resursseihin. Sosiaalisilla resursseilla tarkoitetaan esimerkiksi yksilön saamaa kannustusta ja motivointia. Koulutuksellisia resursseja viitataan esimerkiksi opettajan osaamiseen ja koulutuksen ryhmäkokoihin.
- Lisäksi yhteiskunta voi toimia estävänä tekijänä lakien, säädösten ja muiden ohittamattomien esteiden kautta. (Raivola ym. 2000, 16-17.)

Koulutuksen vaikuttavuuden onnistumiseen vaikuttaa myös koko koulutusprosessin huomioiminen. Tenhulan mukaan on tärkeää kiinnittää huomiota koko koulutusprosessiin, jolloin koulutuksen vaikuttavuutta voidaan parantaa merkittävästi. Koulutusprosessilla tarkoitetaan kaikkia niitä vaiheita, jotka ovat osa koulutuksen toteutusta, myös ennen ja jälkeen koulutusta tapahtuvia vaiheita. Koulutuksen suunnittelu- ja toteutusvaiheessa tulee kiinnittää huomiota siihen, mitä koulutuksen avulla halutaan saavuttaa. Koulutukselle asetetut tavoitteet tulee huomioida jo koulutuksen suunnitteluvaiheessa. Koulutuksen sisältö ja toimintatavat tulee suunnitella siten, että ne tukevat koulutukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. (Tenhula 2007, 20.)

6.1.3 Koulutuksen vaikuttavuuden mittaaminen ja tutkiminen

Koulutuksen arvioimisessa on pohdittava, mistä näkökulmasta asiaa halutaan tarkastella: yksilön, organisaation, yhteisön vai yhteiskunnan. Tahosta riippuen koulutuksen arvostukset ja sille asetetut tavoitteet voivat olla hyvinkin erilaisia. (Raivola ym. 2000, 15; ks. myös Tenhula 2007, 17.) Koulutuksen vaikuttavuuden mittaamiseen ei ole olemassa yhtä ainoaa menetelmää. Paras ja luotettavin tulos saavutetaan yleensä yhdistelemällä erilaisia tutkimusmenetelmiä. (Tenhula 2007, 15.) Koulutuksen vaikuttavuudessa tulee ottaa huomioon, että kaikki koulutuksesta aiheutuneet kustannukset ja hyödyt eivät myöskään ole rahassa mitattavia. Näin ollen koulutuksen vaikuttavuuden mittaamisessa on huomioitava myös muita kuin rahallisia mittareita. (Vaherva 1983, 13-14.)

Koulutuksen vaikuttavuutta seurataan erityisesti erilaisten tilastojen ja tietojärjestelmien avulla, jolloin tutkimuksen painopiste on esimerkiksi tutkinnon suorittaneiden työllistymisen seuraaminen (Linna 1999, 19). Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Opetushallitus vastaavat opetushallinnon Vipunen -tilastopalvelusta, josta löytyy eri lähteistä koottua tilasto- ja indikaattoritietoa koulutukseen liittyen. Palvelusta löytyy tietoa esimerkiksi koulutuksen jälkeisestä sijoittumisesta ja väestön koulutusrakenteesta. (Vipunen, n.d.)

Suomessa koulutuksen ja siihen liittyvän toiminnan arvioimisesta vastaa Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi. Karvi nimeää korkeakoulujen tärkeäksi tehtäväalueeksi esimerkiksi yhteiskunnallisen vaikuttavuuden. (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, n.d. Korkeakoulujen audi-

tointimalli 2018-2014.) Karvi on laatinut ammattikorkeakouluille auditointimallin, jossa arvioidaan laatujärjestelmän eri osatekijöitä. Yhdeksi korkeakoulujen perustehtäväksi on määritelty yhteiskunnallinen vaikuttavuus, jota selvitetään myös osana auditointia. Auditointi sisältää esimerkiksi ulkopuolisen auditointiryhmän vierailun ja oppilaitoksen itsearviointin. (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, n.d. Laatujärjestelmien auditoinnit 2012-2018.)

Sitran julkaisussa esitellään palveluntuottajille työkaluja ja esimerkkejä vaikuttavuuden mallintamiseen. Mallinnuksessa keskiöön nousee tavoitteiden määrittelemisen (Heliskoski ym. 2018, 9). Mallinnus sisältää sekä tavoitteet että toteutusmallin, mutta myös vaikutuksen arvioinnin ja kuvauksen tiedonkeruusta. Arvioinnin lähtökohtana käytetään mallin toteutumista. Vaikutusten todentamisessa käytettävä mittaristo tulee määritellä etukäteen, jotta tiedetään, millaista tietoa sitä varten tulee kerätä. Mittaristo on kolmiosainen ja se sisältää toiminnanohjaus-, muutos- ja vaikuttavuusmittarit. Toiminnanohjausmittarit ovat osa liiketoiminnan ohjausta ja niillä seurataan esimerkiksi panosten toteutumista. Muutosmittareilla voidaan seurata esimerkiksi kohderyhmän käyttäytymisessä ja osaaamisessa tapahtuneita muutoksia. Vaikuttavuusmittareilla seurataan yhteiskunnallisella tasolla tapahtuneita muutoksia. (Heliskoski ym. 2018, 15.)

Syvällisempää mikrotason tutkimustietoa koulutuksen vaikuttavuudesta on saatu esimerkiksi haastattelujen ja kyselytutkimusten avulla. Tällöin on mahdollista huomioida myös vastaajien taustatiedot, kuten koulutukseen osallistumisen motiivit ja muut henkilökohtaiset kokemukset ja huomiot. (Linna 1999, 20.) Luvussa 2.2 esiteltiin suomalaisia yrittäjyyskasvatuksen tutkimuksia. Esimerkiksi Pihkala (2008, 8) on päätenyt omassa tutkimuksessaan käyttämään sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä. Joensuu, Varamäki, Viljamaa, Heikkilä & Katajavirta (2014, 23-24) ovat käyttäneet Entre Intentio -mittaristoa tutkiessaan opiskelijoiden koulutuksen vaikuttavuutta yrittäjyysaikomuksiin. Entre Intentio -mittari pohjautuu Ajzenin suunnitellun käyttäytymisen malliin ja siitä on johdettu tutkimukseen 7 -portainen Likertin asteikko.

Johtopäätöksenä yllä olevasta tekstistä voidaan siis todeta, että vaikuttavuutta on mitattu sekä kvalitatiivisilla että kvantitatiivisilla menetelmillä. Sopivimman mittaustavan valintaan vaikuttaa siis se, mitä halutaan mitata tai tutkia ja mistä näkökulmasta asiaa lähestytään.

6.1.4 Koulutuksen vaikuttavuuden mittaamisen liittyvät haasteet

Yllä olevissa määritelmissä korostuu tavoitteiden ja niiden määrittelemisen tärkeys vaikuttavuuden mittaamisessa. Tavoitteiden saavuttaminen ei kuitenkaan ole välttämättä riittävä ja täydellinen mittari koulutuksen vaikuttavuuden mittaamiseen, sillä tavoitteiden määrittelemisen voi olla ongelmallista. Koulutuksen myötä voi myös syntyä sellaisia oppimistuloksia, joita ei ole määritelty alun perin koulutuksen tavoitteissa. (Raivola ym.

2000, 12.) Myös Opetushallituksen mukaan yleisten tavoitteiden käyttäminen koulutuksen tuloksellisuuden arvioinnissa on hankalaa, sillä koulutuksen asiakasryhmien tarpeet ja tavoitteet ovat moninaiset (Opetushallitus 1998, 25).

Lisäksi on huomioitava, että koulutuksen vaikutuksena voi syntyä sellaisia vaikutuksia, joita ei ole alun perin määritelty koulutuksen tavoitteiksi. Nämä ennakoimattomat, ei-aiotut ja ei-toivotut vaikutukset voivat olla positiivisia tai negatiivisia ja ulottua myös varsinaisen kohderyhmän ulkopuolelle. (Tenhula 2007, 14.) Näin ollen täysin täydellistä kuvaa koulutuksen vaikuttavuudesta ja sen ulottuvuuksista tuskin pystymään muodostamaan minkään mittarin avulla.

Vaikuttavuuden mittaamista hankaloittaa myös niiden ajallinen ilmeneminen. Osa koulutuksen vaikutuksista voi olla todettavissa heti, osa vasta vuosien päästä. Lisäksi on hankalaa todeta, miten pysyväisluonteisia vaikutukset ovat. Esimerkiksi koulutuksen aikana ilmennyt vaikutus ei välttämättä ole todettavissa enää vuosien päästä. (Tenhula 2007, 17.)

Koulutuksen vaikuttavuuden suora todentaminen on haasteellista myös siitä syystä, että koulutus ei ole ainoa vaikuttava tekijä arvioitaessa esimerkiksi yksilötason vaikuttavuutta. Koulutuksen ja vaikuttavuuden välisen yhteyden todentaminen voi olla haasteellista etenkin pidemmällä aikavälillä, sillä vaikuttavia tekijöitä on useita. (Tenhula 2007, 14.) Esimerkiksi muutokset oppilaan terveydentilassa tai elämäntilanteessa voivat vaikuttaa merkittävästi oppilaan tulevaisuuteen. Tällaiset tekijät eivät kuitenkaan oikeuta epäilemään itse koulutusprosessin toimivuutta tai vaikuttavuutta, vaikka koulutukselle määritellyt tavoitteet eivät toteutuisikaan.

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa esitellään tämän tutkimuksen kulku ja perustellaan tutkimusmenetelmän valinta. Lisäksi kuvataan tutkimuksen perustana ollut aineisto tarkemmin sekä kuvataan aineiston käsittelyn ja analysoinnin menetöt.

7.1 Tutkimusmenetelmän valinta

Tutkimukset jaetaan usein kvalitatiivisiin ja kvantitatiivisiin tutkimuksiin. Kvalitatiivisella tutkimuksella viitataan karkeasti laadulliseen, ei-numeeriseen tutkimukseen ja kvantitatiivinen tutkimus puolestaan viittaa numeraaliseen tutkimukseen. Rajat näiden kahden tutkimusmenetelmän välillä eivät kuitenkaan ole täysin selkeät ja esimerkiksi haastatteluiden analyysissä voidaan hyödyntää molempia menetelmiä. Laadullisella aineistolla viitataan usein tekstimuodossa olevaan tutkimusaineistoon, joka voi koostua esimerkiksi haastatteluista, omaelämäkertoista tai yleisönosastonkirjoituksista. (Eskola & Suoranta 2000, 13-15.)

Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole pyrkimys tilastollisten yleistysten luominen, vaan pyrkimys ymmärtää tiettyä toimintaa ja rakentaa aineiston pohjalta teoreettisesti kestäviä näkökulmia (Eskola & Suoranta 2000, 60-63). Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on keskeisessä osassa tutkimuksen kulkua. Aineistoa voi käsitellä hyvin eri tavoin, joten tutkijalla on vapaus valita omaan tutkimukseen parhaiten soveltuvat menetelmät. Tutkimuksen arvioinnin kannalta tutkijan tulee kuitenkin kuvata käytetyt tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen kulku mahdollisimman tarkasti, jotta tutkimus on ylipäättään ulkopuolisten arvioitavissa. (Eskola & Suoranta 2000, 20-21.)

7.2 Tutkimuksen kulku

Ensiaskleet tutkimuksen tekemiseen syntyivät ollessani itse Amazing Business Train -matkalla marraskuussa 2017, kun Hämeen ammattikorkeakoulun puolesta tarjottiin mahdollisuutta tehdä opinnäytetyö valmiiden tutkimusmateriaalien pohjalta ja tartuin tilaisuuteen. Ensivaiheessa Hämeen ammattikorkeakoulu luovutti tutkimusaineiston tutkijan tarkasteltavaksi. Tutkijalle annettiin vapaus valita tutkimusongelma siten, että se rajattaisiin koskemaan vastaajien matkalla opittuja tietoja, taitoja tai asenteita.

Tutkimusaineisto käytiin alkuvuodesta 2018 pintapuolisesti läpi ja sieltä pyrittiin etsimään toistuvia teemoja, joiden perusteella alustavasti hahmoteltiin aiheajausta ja tutkimusongelmaa. Lisäksi todettiin, että jo olemassa oleva tutkimusaineisto on laajuudeltaan riittävä ja kattava, eikä näin ollen ollut tarvetta kerätä enempää tutkimusaineistoa.

Ensimmäinen ohjauspalaveri pidettiin maaliskuussa ja tutkimusongelmaksi määriteltiin matkalla käytettyjen liiketoiminnan kehittämisen työkalujen koettu hyöty opiskelijoiden näkökulmasta. Tämän jälkeen siirryttiin tutkimaan aihealuetta ja aiempia tutkimuksia laajemmin, jolloin päätettiin vaihtaa lähestymistapaa siten, että tutkitaan Amazing Business Trainin vaikuttavuutta opiskelijoiden näkökulmasta. Myös ensimmäinen versio tutkimussuunnitelmasta luotiin tässä vaiheessa. Koko tutkimusaineisto otettiin tarkasteltavaksi paperisessa muodossa ja kaikki haastattelut ja muu aineisto numeroitiin, jotta saadaan selkeä kokonaiskuva aineistosta. Tutkimusaineistosta poimittiin saatavilla olevat osallistujien taustatiedot, kuten koulutusohjelma ja osallistumisajankohta. Tässä vaiheessa todettiin, että kaikkien vastaajien taustatietojen yksilöiminen ei ole mahdollista puutteellisten tietojen vuoksi, joten taustamuuttujien mahdollinen vaikutus tutkimustuloksiin rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle.

Varsinainen opinnäytetyöprosessi toteutettiin kesällä 2018. Vaikuttavuus-näkökulma tarkentui siten, että tutkimuksessa tarkastellaan koulutuksen vaikuttavuutta opiskelijoiden asenteisiin, yrittäjyyskäsityksiin ja yrittäjyyssintentioon. Aiherajaus tarkentui teoria-aineiston ja aiempien tutkimusten syvemmän tarkastelun jälkeen. Tutkimusaineisto rajattiin ja teemoitettiin alustavasti, eli aineisto käytiin läpi uusien tutkimuskysymysten valossa. Teoriaosuuden muodostaminen aloitettiin tutkimalla laadullisen tutkimuksen peruseräitä ja tutkimuksen tekemistä yleisesti. Lisäksi tarkasteltiin aiempia tutkimuksia ja luettiin alan yleisteoksia. Kun alustava teoreettinen viitekehys saatiin muodostettua ja osa teoriasta oli kirjoitettu, palattiin jälleen tarkastelemaan tutkimusaineistoa.

Väliseminaarivaiheessa tutkija esitti laatimansa teoreettisen viitekehysten, tutkimuksen jatkosuunnitelman ja lisäksi esiteltiin hyvin alustavia, vielä analysoimattomia tutkimusvastauksia. Tässä vaiheessa tutkimusongelmat vastasivat jo hyvin pitkälti lopullista muotoaan. Väliseminaarista saadun palautteen perusteella tarkennettiin teoriaosuutta ja täsmennettiin muutoinkin tutkimuksen kulkua. Väliseminaarivaiheen jälkeen siirryttiin aineiston tarkempaan analysointiin, josta kuvaus luvussa 7.4. Tässä vaiheessa tutkija harkitsi intentioiden tutkimisen jättämistä pois tutkimuksesta, sillä vaikutti siltä, ettei tutkimusaineisto ole riittävä sen tutkimiseen. Ohjaajalta saadun palautteen ja tutkimusaineiston uudelleen analysoinnin jälkeen, se päätettiin kuitenkin edelleen sisällyttää tutkimukseen. Tutkija koki haasteelliseksi sen, että aikomuksia ei ole varsinaisesti kysytty vastaajilta, joten vastausten tulkinta perustuu tutkijan näkemykseen.

Opinnäytetyöprosessin loppuvaiheessa tutkija palasi vielä täsmentämään ensimmäistä tutkimuskysymystä. Alkuperäisen tutkimuskysymyksen mukaan tutkittiin, mitä vastaajat ovat kokeneet oppineensa yrittäjyydestä ja yrittäjämäisestä toiminnasta. Yrittäjämäiseen toimintaan liittyvä näkökulma rajattiin tämän tutkimuksen ulkopuolella. Tulosten perusteella tutkija koki, ettei aineisto tarjonnut vastausta tähän tutkimusongelmaan,

vaikka vastaajilta onkin sitä kysytty. Vastauksia on hyödynnetty osana lopullista tutkimuskysymystä, sillä niiden koettiin vastaavan pikemminkin tähän kysymykseen. Tutkija koki myös, ettei tämän osa-alueen tutkiminen tuo merkittävästi uutta sisältöä tutkimukseen.

Koko tutkimuksen ajan on palattu säännöllisin väliajoin ja eri tavoin tarkastelemaan tutkimusaineistoa ja vertaamaan sitä käsillä olevaan teoriaan, jotta tutkimuskysymykset, tutkimusaineisto ja teoreettinen viitekehys ovat linjassa toisiinsa nähden. Tutkimusaineiston ja teoreettisen tietopohjan vuoropuhelu on jatkunut läpi tutkimuksen ja se on koettu tärkeäksi tutkimuksen onnistumisen kannalta. Tutkimussuunnitelma on elänyt useaan otteeseen tutkimuksen aikana. Teoreettista viitekehystä on muokattu ja tarkennettu tutkimuksen edetessä siten, kuin tutkija on nähnyt tarvetta siihen.

7.3 Aineiston kuvaus

Tämä tutkimus sisältää yhteensä 34 haastattelua. Tutkimusaineisto koostuu koulutukseen osallistuneiden opiskelijoiden haastatteluista, joita on kerätty koulutuksen jälkeen. Haastattelut on toteutettu vuoden 2016 keväällä liiketalouden opiskelijoiden toimesta ja niitä on ollut toteuttamassa sekä päivä- että monimuoto -opiskelijoita (Hanka 2018). Haastattelut on toteutettu ryhmätyönä, yhteensä kahdeksan ryhmän toimesta ja ryhmästä riippuen haastatteluja on tehty 2-6 kpl. Vastaajat ovat osallistuneet Amazing Business Trainille vuosina 2013-2015 ja vastaajien joukossa on ollut sekä miehiä että naisia. Osa vastaajista kertoo, että ei muista tarkkaa osallistumisajankohtaa. Muutama vastaaja mainitsee olleensa matkalla pariin otteeseen. Haastateltavat ovat olleet Hämeen ammattikorkeakoulun opiskelijoita, joista osa on jo valmistunut haastattelua tehdessä. Vastaajat edustavat eri koulutusohjelmien oppilaita ja joukossa on ollut ainakin liiketalouden, muotoilun, maaseutuelinkeinojen ja rakennusalan opiskelijoita.

Haastatteluja toteuttaneet opiskelijat ovat saaneet yhtenäisen ohjeistuksen teemahaastattelujen toteuttamisesta ja tavoitteista. Ohjeistuksessa on annettu kaikille opiskelijoille käyttöön sama haastattelurunko, jota haastatteli on voinut tarvittaessa täydentää täsmentävillä ja tarkentavilla kysymyksillä. Lisäksi haastattelijoina on ohjeistettu nauhoittamaan ja litte-roimaan tekemänsä haastattelut. Haastattelut on aloitettu kysymällä vastaajan taustatiedot, eli nimi, koulutustausta ja Amazing Business Trainille osallistumisen ajankohta. Tutkimuskysymykset ovat liittyneet Amazing Business Train -valmennuksella opittuihin tietoihin, taitoihin ja asenteisiin. Lisäksi haastateltavilta on kysytty matkalla kehitetyn liikeidean tilannetta haastatteluhetkellä, eli onko liikeideaa kehitetty eteenpäin ja onko se mahdollisesti johtanut liiketoimintaan. Lopuksi haastateltavia on pyydetty kertomaan yleisesti kokemuksia matkasta. (Liite 2)

Sisällöllisesti haastattelut ovat olleet melko yhteneviä ja niissä on noudatettu ohjeistusta pyrkimyksessä selvittää osallistujien mielipiteitä matkalla

opituista tiedoista, taidoista ja asenteista. Kysymysten asettelussa ja jatkokysymysten muodostamisessa nousee esille eroja. Haastattelijat ovat saaneet ohjeistuksen mukaan täydentää haastattelua avoimilla ja tarkentavilla kysymyksillä, siten kuin ovat kokeneet sen tarpeelliseksi. Haastattelumenetelmät eivät käy ilmi aineistosta. Haastattelut on tehty puhelimitse, sähköpostitse tai kasvokkain ja on myös mahdollista, että saman ryhmän sisällä on käytetty eri haastattelumenetelmiä (Hanka 2018, sähköposti).

Tutkimusaineistosta käy ilmi, että haastatteluiden jälkikäsitteilyssä on ollut käytössä eri menetelmiä. Osa haastatteluista on litteroitu ja osa on kirjoitettu esimerkiksi siten, että haastattelun laatija on kirjoittanut vastaukset muotoon ”haastateltava kokee näkevänsä asiat...” tai ”haastateltava sanoi...”. Osa haastatteluista on jäsennetty melko tarkasti annetun ohjeistuksen mukaan eli haastattelu on edennyt ja kirjoitettu puhtaaksi annetun haastattelurungon mukaisesti. Haastatteluihin liittyviä eroavaisuuksia ja niiden vaikutusta tutkimuksen luotettavuuteen ja tutkimustuloksiin pohditaan tarkemmin luvussa 10.2.

Hämeen ammattikorkeakoululta saatu aineisto sisälsi myös opiskelijoiden kirjoittamia blogitekstejä ja palautekysely -raportteja. Nämä on rajattu pois tutkimusaineistosta tutkimusongelman täsmentymisen jälkeen, sillä ne eivät juurikaan sisältäneet olennaista tietoa tämän tutkimuksen kannalta. Alun perin tutkimusaineistossa oli mukana yhteensä 37 haastattelua, joka rajautui lopulta 34 haastatteluun. Tutkija päätti tutkimuksen loppuvaiheessa olla ottamatta mukaan tutkimusaineistoon yhteensä kolme haastattelua, sillä nämä on toteutettu eri muotoisina kuin muut haastattelut ja näiden haastattelujen tarkoituksena on ollut saada tietoa vastaajien liikeideoiden etenemisestä. Lisäksi ainakin yksi haastateltavista oli haastateltu jo aiemmissa haastatteluissa, joka tuli ilmi aineiston lopullisessa tarkistuslistauksessa. Kahden muun haastateltavan osalta ei ollut varmuutta, onko heitä haastateltu myös jo aiemmin. Tästä syystä kaikki nämä kolme haastattelua päätettiin jättää pois aineistosta. Tutkimustulokset saattaisivat vääristyä, etenkin määrällisiä tuloksia laskettaessa, mikäli aineisto sisältää saman henkilön haastattelun kahdesti, vaikkakin eri tavalla toteutettuna haastatteluna. Aineiston käsittelyn ja analyysin tarkempi kuvaus luvussa 7.4.

7.4 Aineiston käsittely ja analyysi

Tämä tutkimus on toteutettu kvalitatiivisena tutkimuksena. Tutkimusmenetelmä on valikoitunut aineiston muodon perusteella: aineisto on kokonaisuudessaan tekstimuotoista, joten mahdollisuutta kvantitatiivisen tutkimuksen tekemiseen ei ollut. Tutkimukseen on jossain määrin kuitenkin sisällytetty myös määrällistä analyysia, jotta saadaan kattavampi kokonaiskuva aineistosta ja erilainen näkökulma tulosten arviointiin.

Tutkimuksen ensivaiheessa lähdettiin liikkeelle aineistolähtöisesti, eli aineisto luettiin läpi ja siitä pyrittiin etsimään toistuvia teemoja, joiden perusteella muodostetaan tutkimusongelmat. Kuten tutkimuksen kulun kuvauksessa tuli ilmi, näkökulma muuttui tutkimuksen aikana. Tutkimusaineisto on luettu läpi useaan otteeseen ja siihen on tarvittaessa palattu, jotta sen perusteella saadaan muodostettua tutkimusongelma ja siten voidaan edetä kohti alustavan tutkimussuunnitelman laatimista. Tutkimusaineiston ensimmäisessä järjestämisvaiheessa koko tutkimusaineisto on tuostettu paperiseen muotoon ja lajiteltu siten, että koko aineisto on numeroitu. Aineistosta on eroteltu vastaajien taustatiedot (osallistumisajankohta, koulutusohjelma) siinä määrin, kun ne ovat olleet saatavissa ja todettu, että niitä ei huomioida osana tutkimusta osin puutteellisten tietojen vuoksi. Numeroinnin lisäksi aineisto pyrittiin myös yksilöimään esimerkiksi päivämäärän tai muun vastaavan tiedon perusteella, jotta vältetään päällekkäisyyksiltä. Lisäksi aineisto eroteltiin sen aineistotyyppin perusteella, eli oliko kyseessä esimerkiksi haastattelu vai blogiteksti.

Tutkimusongelman täsmennettyä aineistoa luettiin edelleen läpi useamman kerran ja siitä poimittiin esiin tutkimusongelmaa koskevia vastauksia. Teoreettista viitekehystä hahmoteltaessa palattiin aika ajoin aineistoon, jotta varmistettiin teoriaosuuden ja aineiston yhteensopivuus. Väliseminaarivaiheessa vastaajien vastauksia kirjoitettiin tutkimusongelmien alle, jotta saatiin esiin alustavia tuloksia ja edelleen varmistuttiin tutkimuksen linjasta. Näin saatiin myös hieman hahmoteltua vastausten määrää ja sisältöä. Varsinainen, lopullinen tutkimusaineisto myös tuostettiin uudelleen paperiseen muotoon ja numeroitiin. Tällä haluttiin varmistua aineiston lopullisesta koosta ja siitä, että kaikki haastattelut ovat varmasti mukana tutkimuksessa.

Varsinaisessa käsittely- ja analyysivaiheessa tutkimusaineistoa käsiteltiin pääsääntöisesti tekstinkäsittely- ja taulukkolaskentaohjelmien avulla. Tutkimusaineistoa on käsitelty siten, että ylimääräinen, tutkimusalueen ulkopuolelle jäävä tieto rajattiin pois. Haastattelut käytiin läpi yksi kerrallaan siten, että tutkimusongelmat numeroitiin ja niiden perusteella laadittiin taulukko. Tutkimusongelmaan liittyvä vastaus tai vastaukset taulukoitiin kunkin vastaajan osalta. Vastaajat yksilöitiin juoksevan numeroinnin perusteella taulukkoon ja sama numerointi löytyi myös tutkimusaineistosta. Vastauksia listattiin siten taulukkoon, että kullekin tutkimusongelmalle laadittiin oma sarake, johon listattiin kunkin vastaajan vastaukset numeroituna. Näin saatiin aineistosta vielä tarkemmin eroteltua tutkimusongelmien kannalta oleellinen tieto. Lisäksi taulukoinnin avulla saatiin edelleen parempi yleiskäsitys aineiston sisällöstä ja saatiin myös määrällisiä tuloksia. Taulukoinnin avulla hahmotettiin aineistosta nousevia eroja ja yhtäläisyyksiä. Vastauksia on tutkittu käytännössä koko aineisto huomioiden ja aineistoon on palattu tarpeen mukaan.

Tutkittaessa vastaajien käsityksiä yrittäjyydestä, valittiin tutkimusmenetelmäksi puhtaasti tekstin analysoiminen, eli määrällisten tulosten esittämiselle ei nähty perusteita. Vastaajilta on kysytty, mitä he ovat oppineet yrittäjyydestä ja yrittäjämäisestä toiminnasta. Yrittäjämäiseen toimintaan liittyviä vastauksia on siis hyödynnetty tämän ongelman tutkimisessa, sillä tutkijan mielestä vastaukset sisälsivät siinä määrin samankaltaisuuksia ja varsinaiseen tutkimuskysymykseen liittyvää tietoa. Tutkijan mielestä vastaukset eivät olleet siten rajattavissa siten, että niistä olisi saanut koostettua määrällistä tietoa tai että se olisi ollut järkevää tai olisi tuonut merkittävää syvyyttä tai sisältöä tutkimukseen. Varsinaisia määrällisiä mittareita ei siis käytetty. Tavoitteena oli muodostaa vastausten perusteella mahdollisimman tarkka kokonaiskuva aineistosta ja etsiä aineistosta sekä yhtäläisyyksiä että tutkimuksen kannalta mielenkiintoisia poikkeamia.

Yrittäjämäisiä valmiuksia tutkittiin taulukoinnilla siten, että eri valmiudet jaettiin viiteen eri ryhmään ja kuudentena ryhmänä ”ei muutosta / negatiivinen”. Aineisto käytiin yksi kerrallaan läpi siten, että kunkin vastaajan kohdalla eroteltiin taulukkoon yllä mainittujen ominaisuuksien esiintyvyys haastatteluvastausten perusteella. Tarkan rajauksen tekeminen oli hankalaa, sillä tämän tyyppinen aineisto pitää sisällään tulkinnanvaraa. Epäselvissä tilanteissa tutkijan tuli vain luottaa omaan harkintakykyyn. Tämän taulukoinnin avulla saatiin kuitenkin esiin vähintäänkin suuntaa antavia määrällisiä tuloksia yrittäjämäisten valmiuksien kehittymistä. Yrittäjämäisiä valmiuksia ja niiden kehittymistä tutkittiin värikoodaamalla ominaisuuksia seuraavan luokittelun mukaisesti:

- Varmuus, rohkeus, avoimuus
- Tiimityötaidot
- Verkostojen, kontaktien, vuorovaikutuksen, uusien näkökulmien, vertailukehittämisen ja yhteistyön merkityksen ymmärtäminen tai oppiminen
- Oma-aloitteisuus
- Riskinotto
- Ei muutosta / negatiivinen muutos

Vastaajien asenteita on tutkittu siten, että kaikki asenteita koskevat vastaukset on taulukoitu. Tuloksissa on pyritty huomioimaan myös sellaiset tekijät, jotka viittaavat siihen, että vastaajan taustalla on ollut vaikutusta asenteeseen. Taustatekijöiden ainakin osittaisella huomioimisella koettiin olevan tutkimuksellista painoarvoa ja myös aiemmista tutkimuksista saadut asennemittausten tulokset puolsivat tämän tekijän huomioimista. Vastauksia tulkittiin osin myös määrällisesti, eli laskettiin tiettyjen vastausvaihtoehtojen toistuvuus aineistosta.

Liikeidean etenemisestä laadittiin samanlainen taulukko, kuin edellä kuvattu yrittäjämäisiä valmiuksia mittaava taulukointi. Vastaukset eroteltiin siten, että liikeidea on edennyt / ei ole edennyt matkan jälkeen ja nämä vastausvaihtoehdot värikoodattiin. Määrällisten tietojen kerääminen

osoittautui kuitenkin hankalaksi, sillä kysymyksen yksinkertaisuudesta huolimatta tutkija joutui toteamaan, että aineisto ei tarjoa näin mustavalkoisia ja selkeitä vastauksia. Tästä syystä päätettiin luopua jyrkästä kyllä / ei -vastakkainasettelusta liikeidean etenemisen analysoimisessa. Analysoimisessa pyrittiin muodostamaan kokonaiskuva yhteneväisyyksien ja eroavaisuuksien perusteella. Tutkimus olisi jäänyt hyvin suppeaksi pelkän kyllä / ei – rajauksen myötä, joten tarkemmalla analysoimisella saatiin syvempi ja kattavampi kuvaus aineistosta. Joukossa on esimerkiksi ollut opiskelijoita, joilla on ollut liiketoimintaa jo ennen Amazing Business Trainia ja muutama vastaaja kertoo, että liikeideasta saattaa vielä tulevaisuudessa kehittyä jotain, vaikka yritystoimintaa ei haastatteluhetkellä ollutkaan. Nämä näkökulmat haluttiin ottaa esiin siitä syystä, että niillä todettiin olevan tutkimuksen kannalta oleellista merkitystä.

Vastaajien yrittäjyysaikomuksia on tutkittu siten, että aineistosta on poimittu sellaisia tietoja, joka tutkijan mielestä viittaa siihen, että vastaaja mahdollisesti harkitsee yrittäjyyttä, aikoo ryhtyä tulevaisuudessa yrittäjäksi tai kokee kiinnostusta yrittäjyyttä kohtaan. Tätä tutkimusongelmaa ei ole varsinaisesti kysytty vastaajilta, joten tulkinta on ollut täysin tutkijan varassa. Aineistosta oli kuitenkin löydettävissä selkeitä viitteitä mahdollisiin yrittäjyysaikomuksiin, joten tutkimusongelma koettiin tutkittavissa olevaksi ongelmaksi. Aikomusten tutkimuksessa on hyödynnetty myös taulukointia. Taulukkoon kirjattujen vastausten perusteella on koottu tulokset, joiden perusteella pyrittiin luomaan mahdollisimman kattava kokonaiskuva.

Tutkimusta tehdessä nousi esiin yrittäjyyskasvatukseen liittyvän käsitteistön moninaisuus ja samaan asiaan törmättiin myös aineistoanalyysia tehdessä. Tämä tuli ilmi etenkin, kun vastaajilta on kysytty yrittäjämäisestä toiminnasta, yrittäjämäisistä valmiuksista ja asenteesta yrittäjyyttä kohtaan. Kaikki vastaukset eivät ole rinnastettavissa teorian tietoon pohjautuvaan käsitteiden määrittelyyn, eli osaan tutkimuskysymyksistä ei ole saatu vastausta kaikkien vastaajien osalta. Vastauksia on tutkijan harkinnan mukaan myös yhdistelty ja poimittu siten, että osaan tutkimuskysymyksistä on saattanut löytyä vastaus tai täydentävää tietoa toisaalta tutkimusaineistosta, kuin varsinaiseen kysymykseen liittyvällä vastauksella. Tätä menetelmää puolsi myös se, että haastattelurungot eivät ole kaikilta osin yhtenevät kaikkien vastaajien osalta. Tutkijan mielestä täten saatiin kattavampi kokonaiskuva aineistosta ja mahdollisimman paljon tämän tutkimuksen kannalta oleellista tietoa mukaan.

8 TULOKSET

Tässä luvussa esitellään tämän tutkimuksen keskeiset tulokset. Vastaukset on luokiteltu tutkimusongelmittain. Tuloksista on pyritty saamaan esille kattava kokonaiskuva ja tuomaan esiin myös niitä huomioita, joilla on ajateltu olevan tutkimuksellista painoarvoa. Joitakin tuloksia on täydennetty myös määrällisillä tuloksilla kattavamman kokonaiskuvan saamiseksi.

8.1 Käsitteitä yrittäjyydestä

Vastaajilta on kysytty, mitä he ovat oppineet yrittäjyydestä ja yrittäjämäisestä toiminnasta. Neljältä vastaajalta ei ole kysytty lainkaan näitä kysymyksiä. Vastaukset sisältävät paljon tietoa myös tiedollisista valmiuksista, kuten eri menetelmien käyttämisestä, mutta näitä vastauksia ei ole huomioitu tässä tutkimuksessa.

Aineistosta nousee esiin muutaman opiskelijoiden mietteitä, jotka tuovat esille vastaajien eri lähtökohtia ja niiden vaikutusta oppimiseen. Ne opiskelijat, jotka ovat yrittäjätäustaisesta perheestä, ovat kokeneet, että heillä on omasta mielestään jo suhteellisen hyvä käsitys yrittäjyydestä. Joillakin vastaajilla on myös ollut omakohtaista kokemusta yrittäjyydestä jo ennen osallistumista Amazing Business Trainille.

On ollut jo viimeiset 10 vuotta niin kiinnostunut yrittäjyydestä ja ottanut itse asioista niin paljon selvää, että ei varsinaisesti yrittäjyyteen ole tullut uutta.

En ole varsinaisesti noilla reissuilla oppinut yrittäjyydestä. Mielikuvien käyttäminen asiakkaiden hankinnassa. Mutta ei varsinaisesti yrittäjyydestä ole oppinut mitään uutta. Kun on itse yrittäjätäustaisesta perheestä, on tiennyt aina mitä se on, ettei se ole mitään ruusuilla tanssimista.

Myös jotkut muut vastaajat olivat sitä mieltä, että matka ei välttämättä tarjonnut juurikaan uutta tietoa yrittäjyydestä, vaan oli pikemminkin kertausta aiemmin opittuun.

En tiedä opinko niin paljon siinä, mutta se vahvisti sitä aiemmin opittua.

Että ei ABT:lla tullut mitään uutta tietoa pususta.

Myös liikeideoiden vaiheella on ollut vaikutusta siihen, miten opiskelijat ovat kokeneet matkan oppimisen kannalta. Pari vastaajaa, joiden liikeidea on ollut pidemmällä, kokevat kuitenkin hyötynensä etenkin matkan aikana syntyneistä kontakteista ja muiden mielipiteistä. Vastaaja, joka on keksinyt liikeidean edellisenä päivänä, kokee itse lähteneensä matkaan ”takki auki” ja hänen mukaansa liikeidean tuoreuden huomasi myös matkalla.

Meillä oli aika hyvässä kunnossa oma yritystoimintamme ja huomasimme, että olimme ehkä vähän myöhässä ABT:llä. Olimme selkeästi vähän pidemmällä kuin kaikki muut junassa. Paljon käytimme kehittämisen työkaluja, esimerkiksi Business Model Canvasia. Muiden kanssa, joilla oli hyvinkin erilaisia liikeideoita meihin verrattuna, oli palkitsevaa käydä läpi asioita ja laajentaa omaa näkökuva.

Mä lähdin itse sinne vähän takki auki, että mulla ei ollut selvää liikeideaa muuta kuin päivää ennen sitä. Olin niin kuin saanut just mieleen sen ja sen huomasi. Parhaiten mä opin siellä sen, että vaikka idea olisi sun mielestä hyvä, niin muut ihmiset todisti sen vielä, että siinä oli paljon parannettavaa...Se tarvitsee ulkopuolisia näkemyksiä, ulkopuolisia mielipiteitä, ammattilaisten apua ennen kuin sä voit oikeasti ymmärtää sen onko se hyvä.

Useassa vastauksessa tuodaan esiin näkökulma, jonka mukaan Amazing Business Train on tarjonnut kattavan kokonaiskuvan yrittäjyydestä ja yritystoiminnan aloittamisesta. Usea vastaaja kokee saaneensa uusia näkökulmia yrittäjyyteen. Jotkut vastaajat kokevat saaneensa valmiuksia oman yrityksen perustamiseen ja ABT on vahvistanut heidän uskoa omiin yrittäjyyskykyihin.

Kyllä se sitä yleiskuvaa antoi paljon, että ei se yrittäminen oo niin vaikeaa ja sit se yrittäminen jos sulla on hyvä idea ja näin, niin yrittäminen ei oo mikään mörkö enää sen reissun jälkeen.

Katsomaan yrittäjyyttä monesta eri näkökulmasta. Matkan pituus ja intensiivinen työskentely auttoi myös ajattelemaan yksinkertaisia asioita monipuolisesti.

Vaatii paljon panostusta, mutta on silti kannattavaa. Olin aiemmin pelännyt ettei minusta olisi yrittäjäksi, mutta ABT:n myötä opin, että yrittäjäksi kelpaa jos on valmis haasteisiin...Olen tällä hetkellä suunnittelemassa omaa liikeideaani enkä usko, että pystyisin siihen ilman ABT:llä hankittua tietoa yritystoiminnasta.

Antoi perusvalmiuden ja näki mitä se voisi olla kun oikeasti lähdetään perustamaan yritystä.

Vastauksien perusteella jotkut vastaajat ovat sitä mieltä, että yrittäjyys vaatii pitkäjänteistä ja ahkeraa työntekoa omien päämäärien saavuttamiseksi. Myös käsitteet oma-aloitteisuus, vastuunotto ja itsensä haastaminen tulivat esille. Lisäksi tuotiin esille näkemyksiä, joissa yrittäjyys nähtiin niin sanotusti jatkuvana muutostilana, jossa yrittäjällä on oltava valmius kehittämään itseään, toimintatapoja ja etsittävä uusia mahdollisuuksia. Vastauksissa ei selkeää yhdenmukaisuutta.

Opin yrittäjyydestä, sen että se on todella rankkaa ja pitää tehdä paljon töitä ja sen myös nopeasti oppi ABT:lla, että niitä töitä pitää tehdä paljon ja todella intensiivisesti.

Joo et se on aika 24/7 toimintaa se yrittäjän toiminta, ei siinä mitään säännöllistä työaikaa ole. Kyllä siinä aika lailla, koko aika mitä mekin oltiin siellä vuorokausi, reilu vuorokausi, niin koko ajan tehtiin hommia.

...kannattaa olla aika skeptinen eri asioille ja haastaa itseään. Jos toimit yrittäjänä, sinun pitää pyrkiä itse haastamaan itseäsi, ei voi vain tuudittautua siihen, että kaikki on hyvin, jolloin kehitys pysähtyy. Pitäis aina pyrkiä menemään eteenpäin, kehittää toimintaansa.

Kaksi vastaajaa yhdistää yrittäjyyden negatiivisella tavalla oman taloudellisen aseman kohentamiseen tai eettisesti arveluttavaan toimintaan.

Joo, siis tosi raha-ahnetta. Että kyllä se varmaan se taloudellisuus kannattaa siinä olla se ensimmäinen motivaattori, että lähtee yrittäjäksi.

No, tärkein oppi oli se miten kaikki toimii eli samalla kaavalla loppupeleissä. Esim. niin kuin rahoitus. Vaikea tehdä eettistä bisnestä. Se oli ehkä se tärkein oppi siellä.

Osa vastaajista yhdistää Amazing Business Trainin enemmän liikeidean ja liiketoiminnan kehittämiseen, kuin yrittäjyyteen.

No, en tiedä yrittäjyydestä, mutta sitä keksinnön eteenpäin viemistä. Siinä aika paljon joutuu miettiä ja pätkäileä, että miten siitä saisi hyvän idean ja niin.

En ehkä niinkään yrittäjyydestä, mutta enemmänkin yrityksen perustamisesta. Mitä vaaditaan, että on toimiva liiketoi-

mintamalli ja voidaan alkaa lopulta miettimään mistä saada se raha ja alkaa perustamaan sitä firmaa. Enemmän niin kuin liiketoiminnan alustavaa toimintaa.

Eräs opiskelija koki, että koulutuksen antama mielikuva yrittäjyydestä ei välttämättä vastaa todellisuutta. Vastaaja kokee, että koulutus tarjoaa opiskelijoille liian positiivisen mielikuvan yrittäjyydestä. Toisen vastaajan mukaan matka ei tuonut esille varsinaisesti yrittäjän arkea.

Yrittäjyysopetusta vois Hamkissakin viedä tosielämään, poistaa se kaikki hype ja huikeus siitä ympäriltä ja kattoa sitä niinku tosielämän silmin, koska se on aika epäreilua, jos siitä luodaan opiskelijoille väärä kuva. Joku opiskelija sen väärän kuvan perusteella lähtee sitten yrittäjäksi.

Yrittäjän arkea tämä reissu ei korostanut. Ei ainakaan jäänyt mieleen.

8.2 Yrittäjämäisten valmiuksien kehittyminen

Vastaajilta on kysytty, mitä tietoja ja taitoja he ovat oppineet matkan aikana. Useimmilta vastaajilta on kysytty haastattelussa erikseen, tarkentavina kysymyksinä, miten he ovat kokeneet tässä tutkimuksessa kategorioitujen valmiuksien kehittyneen matkan jälkeen. Vastauksia on kuitenkin kerätty käytännössä koko aineisto huomioiden, jotta saadaan mahdollisimman kattava kokonaiskuva. Neljän vastaajan kohdalla ei ole erotettavissa mitään edellä mainituista ominaisuuksista. Kaikkien muiden vastaajien vastauksista on erotettavissa yksi tai useampi viittaus koettuihin yrittäjyysvalmiuksiin. Tässä tutkimusosiossa on huomioitu yhteensä 30 vastaajan arviot yrittäjämäisten valmiuksien omakohtaisista arvioista.

Vähän yli puolet vastaajista on sitä mieltä, että Amazing Business Train on lisännyt heidän varmuutta, rohkeutta tai avoimuutta jollain tasolla. Joissakin vastauksissa tämä yhdistettiin pitchauksen eli myyntipuheen harjoitteluun. Eräs vastaaja kertoo myös, että rohkaistui hakemaan ulkomaille työharjoitteluun.

Kyllä se itsevarmuutta kasvatti, kun kävimme erilaisissa yrityksissä ja saimme jäsenneltyä aivojamme businessorientoituneemmaksi...Olemme lähdössä X:n kanssa ensi viikolla työharjoitteluun (ulkomaille), mihin haluaisimme perustaa itse samalla toimivan yrityksen. Kyllä junamatka rohkaisi tässäkin asiassa, että uskalsi vain hakea sinne (ulkomaille).

Puheen pitäminen jne. auttaa olemaan rohkeampi ja kontaktointi on hyvää harjoitusta tulevaan.

...sanotaan just vaikka tämä pitsaaminen on hyvä esimerkki, siellä uskaltaa mennä kertomaan vaikka mikä Hjallis Harkimo olisi siellä vastassa. Kertoo sen oman juttunsa ja lähtee myymään sitä juttua. Ehkä silleen on sitä oma-aloitteisuutta ja rohkeutta tullut sieltä lisää.

Noin kaksi kolmasosaa vastaajista mainitsee vastauksissaan jollain tasolla ymmärtäneensä tai oppineensa verkostojen, yhteistyön, tiimityön, kontaktien, vertailukehittämisen ja uusien näkökulmien merkityksen. Tämän kategorian vastauksia oli selkeästi eniten yksilöitävissä tutkimusaineistosta. Moni vastaaja tuo esille etenkin sen, että on ymmärtänyt uusien näkökulmien huomioimisen ja vertailukehittämisen tärkeyden.

Ehkä aikaisemmin on ajatellut, että pidän ideat itselläni, ettei kukaan niitä varasta, ettei niitä saa jakaa kun joku vie sen idean. Niin nyt ajattelen, että sitä nimenomaan pitää jakaa ja hakea niitä kommentteja.

Eniten pääsin kehittämään omaa osaamista verkostoitumisesta, kun siellä tapasi esimerkiksi business kitchenillä oikeita yrittäjiä. Siinä vaiheessa minun ei ollut tarvinnut ottaa tällä lailla kontaktia.

Usea vastaaja mainitsee erityisesti ymmärtäneensä tiimityötaitojen merkityksen tai on havainnut niiden kehittyneen Amazing Business Trainin myötä. Muutama vastaaja mainitsee, että erityisesti oma-aloitteisuus tai riskinottokyky on parantunut matkan jälkeen.

Tiimityöskentely on ollut hallussa, mutta sitäkin voi aina kehittää ja siihenkin on tullut sellaista, että pystyy nopeammin ja joustavammin toimimaan eri ryhmissä.

Kyllähän se kannustaa oma-aloitteiseksi ja antaa mahdollisuuksia siihen tuollainen ympäristö ja reissu. Kyllä minä koen, että parempaan suuntaan mennään.

ABT kehittää kykyä, milloin kannattaa ottaa riski ja milloin ei, mutta kyllä ABT kannustaa hyvien riskien ottamiseen. Kyllä se on madaltanut kynnystä ottaa riskejä.

Noin kolmasosalla vastaajista on erotettavissa jokin nolla- tai negatiivinen vaikutus tai vastaaja ei osaa arvioida, onko tapahtunut muutosta. Vastaajien kohdalla, yhtä vastaajaa lukuun ottamatta, on kuitenkin tulkittavissa samanaikaisesti myös positiivisia vaikutuksia.

ABT on melko ohjattua, jolloin ei voi olla kovin oma-aloitteinen.

Se oli hyvä reissu, tuli treenattua paljon kaikkea, mutten koe että se olisi muuttanut minua mitenkään tai että olisin oppinut mitään uutta tai mullistavaa.

Ei tullut mitään riskinottoa, kun me voitiin laittaa siihen muutamakin asia mitä me ollaan suunniteltu. Ei tarvinnut tehdä mitään lopullisia päätöksiä.

Verkostoja ei jäänyt, mutta mahdollisuudet siihen olisi ollut.

Lisäksi aineistosta nousi esille myös joitakin yksittäisiä ominaisuuksia ja valmiuksia, jotka eivät sisälly edellä mainittuihin kategorioihin. Eräs vastaaja tuo esille myös kielitaidon parantumisen matkan ansiosta.

Niin, yks taito on ainakin luovuttamattomuus, että jaksaa puskea sitä ideaa eteenpäin vastoin käymisestä riippumatta.

Rautaset hermot ainakin kehitty. Sai istua aika pitkään junan kyydissä.

Kielitaito lisääntynyt ja kontaktoiminen vieraskielisten ihmisten kanssa ja siihen liittyvä kynnys madaltunut. Erityisesti kielitaito ammattisanasto -puolelta lisääntynyt.

8.3 Asenteet yrittäjyyttä kohtaan

Vastaajilta on kysytty, miten heidän asenteensa yrittäjyyttä kohtaan on muuttunut Amazing Business Trainin vaikutuksesta.

Muutaman vastaajan osalta on tulkittavissa positiivinen vaikutus asenteeseen yrittäjyyttä kohtaan. Näiden vastaajien vastauksista ei tule ilmi, että heillä olisi esimerkiksi aiempaa kokemusta yrittäjyydestä. Heidän kohdallaan ei myöskään selviä, mistä syystä he ovat päättäneet lähteä mukaan koulutukseen.

Asenteeni on muuttunut hyvin paljon ABT:n myötä, ennen juna matkaa en olisi kuvitellut lähteväni yksin yrittäjäksi, mutta nykyään se tuntuu hyvin varteenotettavalta vaihtoehdolta.

Ehkä ennen koulua ja ABT matkaa olin sitä mieltä, että yrittäjyys ei ole mun juttu. Reissun ja koulun aikana on tullut käsitys et yrittäjyys voisi olla itselle toimiva ratkaisu.

Eräs vastaaja kokee, että on aiemmin ajatellut yrittäjyyttä yhtenä uravaihtoehtona, mutta Amazing Business Trainin jälkeen hän on tullut siihen tulokseen, että yrittäjyys ei ole hänelle varteenotettava vaihtoehto.

No sanotaanko näin, että aina miettinyt vähän, jos alkaisi yrittäjäksi. Ollut ehkä jo lukiosta saakka mutta nyt tässä tullut sitten reissun jälkeen siihen tulokseen, että ei oo kyllä mun juttu.

Noin kolmasosa vastaajista kertoo, että heidän asenteensa on ollut positiivinen jo ennen osallistumista Amazing Business Trainille tai kokevat, että yrittäjyys on heille jo tuttua. He eivät koe matkan vaikuttaneen jo ennestään positiiviseen asenteeseen yrittäjyyttä kohtaan. Osa on aloittanut yritystoiminnan jo ennen osallistumista ko. opintomatkalle. Joillakin vastaajilla oli lähipiirissä henkilöitä, jotka työskentelevät yrittäjänä.

Minulla on aina ollut yrittäjyyttä kohtaan hyvä asenne. Oma isä on yrittäjä ja haluan itsekin olla jonain päivänä yrittäjä. Asenne yrittäjyyttä kohtaan kasvoi ABT:n aikana. Innostui hivenen lisää yrittäjyydestä.

Itse olen aina ollut yrittäjähenkinen ja pyöritin omaa yritystä ennen kuin tulin edes kouluun, että sitä oli ehkä hankala enää myönteisempään suuntaan muuttaa.

Pari vastaajaa kokee, ettei yrittäjyys ole ollut kiinnostava vaihtoehto missään vaiheessa ja asenne on pysynyt samana myös Amazing Business Trainin jälkeen.

Ei se oo kyllä oikeastaan muuttunut, että mä en oo ikinä kokenut että se ois mun juttuni enkä mä edelleenkään koe että se ois.

Mä ole ole mikään jeejee-yrittäjäihminen ollut. Yrittäjyys on vain työkalu tehdä jotain, jota ei palkkatyössä pysty tekemään minulle. Eikä siinä niinku Hamkin toimesta mun asenne yrittäjyyttä kohtaan oo positiivisemmaksi muuttunut.

Pääasiassa loput analysoiduista vastauksista voidaan kategorisoida ei muutosta asenteessa -vastauksiksi tai vastaaja ei osaa arvioida, onko Amazing Business Train vaikuttanut hänen asenteisiin yrittäjyyttä kohtaan.

8.4 Liikeidean eteneminen ja yrittäjyysaikomukset

Vastaajilta on kysytty, miten matkan aikana työstetyt liikeideat ovat edenneet matkan jälkeen. Erään vastaajan osalta voidaan täysin selkeästi todeta, että Amazing Business Train on edesauttanut yrittäjäksi ryhtymistä.

Mehän lähettiin työstämään ryhmässä juurikin tätä ideaa josta on perustettu yritys ja ollaan päästy ihan pitkälle sen kautta.

Kolme vastaajaa kertoo, että he ovat perustaneet yrityksen tai rekisteröineet apunimen, mutta vastauksista voidaan tulkita, että yritystoimintaa ei kuitenkaan vielä ole, sitä ei ole otettu kovin tosissaan tai yritystoiminta ei ole kovinkaan tavoitteellista. Eräs vastaaja käyttää nimitystä ”leikkiyritys”. Kaksi ensimmäistä vastaajaa toteavat, että lähtivät alun perin mukaan toteutukseen lähinnä saadakseen opintopisteitä. Toinen vastaaja toteaa myös, ettei hän ollut varsinaisesti ajatellut ryhtyvänsä yrittäjäksi, eikä lähtiessä ollut mitään todellista liikeideaa. Kolmas vastaaja sen sijaan oli tullut matkan jälkeen siihen tulokseen, että yrittäjyys voisi olla hänelle toimiva ratkaisu.

Meillä ei ehkä ollut sellaista tahtotilaa tehdä siitä oikeaa yritystä...Kyllä siitä loppujen lopuksi siitä ideasta, no sekin on taas puoliläppä, niin kuin kaikki tehdään läpällä niin se on itse asiassa ihan rekisteröity apunimi nykyään yhdelle yritykselle. Sen puitteissa on muutama toimeksianto tehty. Ei siitä omaa yritystä tehty, mutta toisen yrityksen kautta rekisteröitiin apunimeksi ja sitä kautta on tehty muutama hanke.

Kyllä se jäi leikkikurssiasteelle. Se leikkiyritys on nykyään kyllä rekisteröity. Ei sen kummemmin sitä toteuteta.

Liikeidean pohjalta on yritys rekisteröity, mutta ei ole vielä liiketoimintaa sen kummemmin. Yrityksessä on mukana muitakin, joten näiden kanssa hommaa on kehitetty eteenpäin.

Joillakin vastaajilla oli aikomuksia tai suunnitelmia viedä liikeideaa edelleen eteenpäin. Eräällä vastaajalla oli ilmeisesti kyseinen idea jo mielessä hänen osallistuessaan koulutukseen.

Mulla oli jo silloinkin sama liikeidea, mutta se idea vain hioutui enemmän...Sellainen hiotumpi timantti, sanotaanko näin. (Liiketoiminta nyt?) Ei ole vielä, mutta luultavasti syksyllä.

Ensimmäisellä ABT:lla meillä oli parikin liikeideaa, XXX, joka todettiin meille huonoksi liikeideaksi. Toisella ABT:lla oli X-palvelu ja sitä on viety eteenpäin...Tarkoitus on viedä idea palveluksi asti.

Kyllä tässä on koko aika eteenpäin menty ja yhteistyökumppaneita on tullut lisää.

Kolme vastaajaa kertoo, ettei osaa sanoa mitä liikeidealalle on tapahtunut matkan jälkeen, sillä kyseessä ei ole ollut heidän oma liikeidea.

Matkalla en ollut työstämässä omaa ideaani ja sen takia en tiedä mitä liikeidealalle on tapahtunut matkan jälkeen.

Muutaman vastaajan vastauksesta käy ilmi, että liikeidealla on ollut jatkoa tai se on jätetty odotustilaan Amazing Business Trainin jälkeen, mutta liikeidea on kaatunut taloudellisiin tai muihin esteisiin. Haasteeksi on koettu esimerkiksi osaamisen tai rahoituksen puute. Myös sen hetkinen elämäntilanne koettiin joidenkin vastaajien osalta haasteellisiksi yritystoiminnan aloittamisen kannalta, eli vastaaja on keskittynyt joko työntekoon tai opiskeluun.

Eipä niille hirveesti kuulu että tais jäädä ne hommat sille tielle. Yhdessä vaiheessa oli vähän suunnitteilla molemmista pientä jatkoa, mutta oikeastaan se kuoli siinä vaiheessa kun koko porukka alkoi käydä ihan kunnolla töissä. Ei jääty meidän osuuskunnankaan kautta kokeilemaan mitään. Jätettiin se sitten siihen.

Ei ole liiketoimintaa. He miettivät markkinoita ja kannattavuutta ja tulivat siihen tulokseen, etteivät jatka tällä erää... Liikeidea on tällä hetkellä odotustilassa, eikä idealle olla tekemässä tällä hetkellä mitään. Liikeidea laitettiin odotustilaan kesän jälkeen, koska he kokivat, ettei heillä ole osaa mista tarpeeksi.

Muutama vastaaja toteaa, että liikeidealla ei ole ollut jatkoa Amazing Business Trainin jälkeen, eikä vastauksesta käy ilmi, että liikeideallesi olisi tapahtumassa myöhemmässäkään vaiheessa mitään.

Meidän liikeidea jäi oikeastaan junamatkan mittaiseksi, ei lähtenyt siitä eteenpäin. Kukaan meistä ei lähtenyt viemään eteenpäin.

Jotkut vastaajista korostivat hyvän liikeidean merkitystä yrittäjyyden aloituksen kulmakivenä ja piti yrittäjyyttä mahdollisena vaihtoehtona, mikäli he keksivät tai löytävät tarpeeksi hyvän liikeidean.

Kyllä se kauheasti kiinnostaisi itseä yrittäminen. Kun vain keksisi jonkun hyvän idean.

Se yrittäjyys on aina ollut mulle silleen, että mä pidän sitä mahdollisena, jopa todennäköisenä. Mutta jos mulla alkaa hyvä ura, niin sitten mennään sen kanssa. Mutta just silleen, että jos tulee hyvä idea, niin mä toteutan sen jos on varaa, aikaa ja uskallusta.

No kyllä se ainakin helpotti, että jos tulisi oikeasti joku liikeidea niin se olisi paljon helpompi lähteä viemään eteenpäin sitä, kun tietää, että mitä kannattaa tehdä sen eteen.

Se on vielä jäissä, opinnot on vielä kesken. Tuntuu, että se ei ole niin maata mullistava idea, että pitäisi keksiä jokin parempi.

Muutama vastaaja tuo vastauksessaan esille, että matkalla kehitetty idea saattaisi vielä tulevaisuudessa edistyä. Vastauksista voidaan tulkita, että heidän kohdallaan yrittäjyys ei ole mahdoton vaihtoehto tai yrittäjyys on jäänyt ajatuksen tasolla kytemään, mutta toteutuakseen vaatisi esimerkiksi rahoitusta tai paremman idean.

Meillä ois siis periaatteessa aika valmis liikeidea. Ei sitten kuitenkaan lähdetty ja meillä ois papereita sellainen nippu kotonalla lattian nurkassa homehtumassa. Ehkä se joskus vielä nostetaan sieltä. Ihan hyvä idea, mutta ei ihan napannut. Ei ollut 50 000 € ylimääräistä.

Kyllä se ehkä voisi joku päivä toimia, mutta se oli niin laaja konsepti mikä mulla oli, niin täytyisi jotenkin karsia sitä.

Joidenkin vastaajien kohdalla on tulkittavissa, että yrittäjyys on heille mahdollisesti varteenotettava vaihtoehto.

...voisi sitten myöhemmin perustaa yrityksen.

Vastauksista tuli esiin myös joitakin muita tekijöitä, joita vastaajat kokivat hyötyneensä koulutuksesta.

Opintopisteitä jäi käteen.

Ideaa matka ei hyödyntänyt, mutta sain selvyuden siihen mitä haluan opiskella ja tehdä.

Parilla vastaajalla on ollut toimiva yritys jo ennen kuin he ovat osallistuneet Amazing Business Trainiin. Yksi vastaaja ei ole vastannut liikeideaa koskeviin kysymyksiin lainkaan.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää mitä vastaajat ovat kokeneet oppineensa yrittäjyydestä ja ovatko osallistujien yrittäjämäiset valmiudet kehittyneet Amazing Business Trainin myötä. Lisäksi tutkitaan, onko Amazing Business Train vaikuttanut asenteisiin yrittäjyyttä kohtaan ja onko se osaltaan edistänyt yrittäjyyttä aikomusten tai aloitetun liiketoiminnan perusteella. Tutkimustulosten tiimoilta on haastateltu Hämeen ammattikorkeakoulun liiketalouden lehtoria Vesa Tuomelaa ja johtopäätöksiin on sisällytetty myös hänen huomioita tuloksiin liittyen. Tuomela on toiminut myös Amazing Business Train -koulutuksen valmentajana.

Kuten teoreettisen viitekehyksen myötä ilmeni, tämän tutkimuksen pääkäsitteet ovat moniulotteisia. Tästä syystä tässä tutkimuksessa ei haluttu tiukasti nojata yksittäisiin tulkintoihin ja teorioihin, vaan teoreettiseen viitekehykseen on pyritty tuomaan eri näkemyksiä. Esimerkiksi yrittäjyyden vaiheiden kuvaukseen on haettu tarkoituksenmukaisesti eri näkökulmia, sillä yrittäjyyteen johtavaa prosessia ei ole kyetty yksiselitteisesti tieteellisesti todentamaan. Ei siis ole olemassa selkeää kaavaa siihen, että kuka ja mistä syystä, päätyy tulevaisuudessa yrittäjäksi. Myös asenteiden ja vaikuttavuuden tutkimiseen liittyy useita haasteita, eikä ole olemassa yhtä ja ainoaa tapaa mitata näitä asioita. Sen sijaan on olemassa yleisesti käytettyjä tapoja tutkia ja mitata näitä ilmiöitä. Useassa tutkimuksessa onkin päädytty käyttämään eri mittaustapoja kattavamman ja luotettavan kokonaiskuvan saamiseksi. Tässä tutkimuksessa tutkimusaineiston muoto rajasi käytettävien tutkimusmenetelmän valintaa.

Vastaajilta on kysytty, mitä he ovat kokeneet oppineensa yrittäjyydestä ja yrittäjämäisestä toiminnasta Amazing Business Trainilla. Tutkimustulosten perusteella Amazing Business Trainin myötä syntynyt kuva yrittäjyydestä ja koetusta oppimisesta vastaa melko hyvin niitä määritelmiä ja käsityksiä, joita myös teoreettiset määritelmät tukevat. Sinänsä tutkimus ei tarjoa yllätyksellistä tietoa näistä osa-alueista, mutta toisaalta voidaan myös todeta, että Amazing Business Train on tarjonnut opiskelijoille pääosin kattavan ja monipuolisen kuvan yrittäjyydestä tai vähintäänkin uusia näkökulmia valtaosalle vastaajista. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen teettämän kyselyn mukaan 40 % korkeakouluopiskelijoista on osallistunut oppilaitoksen tarjoamiin yrittäjyys- ja innovaatiotoiminnan opintoihin nykyisessä koulutusohjelmassaan (Kansallinen koulutuksenarviointikeskus 2018, 7). Lisäksi yrittäjyyskasvatus on sisällytetty Suomessa kaikkien koulutusasteiden opetussuunnitelmiin. Vastaajat ovat siis iän ja koulutustason

perusteella jo aiemmin todennäköisesti osallistuneet jonkin asteiseen yrittäjyysopetukseen. Vastaajien joukossa on myös henkilöitä, joilla on kokemusta yrittäjyydestä joko oman tai lähipiirin harjoittaman yritystoiminnan kautta. Näin ollen täysin uuden asian edessä on tuskin kukaan vastaajista ollut ja osa opetettavista asioista on siis tullut kertauksena joillekin vastaajille, kuten vastauksista tuli ilmi.

Tuloksissa on löydettävissä eroja koetun oppimisen suhteen niiden oppilaiden osalta, jotka kokevat, että heillä on jo ennestään ollut paljon tietoa yrittäjyydestä. Näille osallistujille pääsääntöisesti tärkein oppi oli ymmärtää uusien näkökulmien ja yhteistyön merkitys. Muutoin osa näistä vastaajista koki, ettei matka ole tarjonnut heille juurikaan uutta tietoa yrittäjyydestä. Matkan ohjelma on kaikille osallistujille sama, riippumatta siitä, missä vaiheessa heidän liikeideat ovat sillä hetkellä. Tämän tuloksen myötä herää kysymys, onko koulutuksessa huomioitu osallistujien erilaiset tilanteet ja yksilökohtaiset erot? Voisiko koulutusta räätälöidä enemmän yksilötason erot huomioivaksi ja saada siten myös parempia oppimistuloksia tai lisätä opiskelijan motivaatiota?

Usea vastaaja kertoi ymmärtäneensä etenkin vertailukehittämisen, yhteistyön, tiimityön, uusien näkökulmien ja kontaktien merkityksen yrittäjyydessä matkan jälkeen. Huomionarvoista on se, että kysyttäessä mitä vastaajat ovat oppineet yrittäjyydestä, esiin nousi hyvin vähän negatiivisia seikkoja. Osasta vastauksia voidaan tulkita, että vastaajan mielikuva yrittäjyydestä on realisoitunut koulutuksen jälkeen. Pääosin yrittäjyyteen liittyvät koetut opit koettiin kuitenkin positiiviseksi. Esimerkiksi Nuorten yrittäjyysintoa Uudellamaalla -tutkimuksen (Rantanen ym. 2013, 46-47) mukaan noin kolmasosa osa vastaajista yhdisti yrittäjyyden oman taloudellisen edun tavoitteluun, mutta vastaava väittämä välittyi tässä tutkimuksessa vain kahden vastaajan osalta, eikä siis edustanut enemmistön mielipidettä. On kuitenkin huomioitava, että tässä tutkimuksessa vastaajilta ei suoranaisesti ole kysytty yrittäjyyteen yhdistetyistä mielikuvista.

Tulosten mukaan pari vastaajaa ei yhdistänyt Amazing Business Trainia niinkään yrittäjyyteen vaan pikemminkin liiketoiminnan kehittämiseen. On kuitenkin huomioitava, että yrittäjyyskasvatus ei ole oma oppiaineensa, vaan se on tässäkin tapauksessa sisällytetty muuhun oppimiseen. Toteutustapa perustuu hyvin pitkälti siihen, että tekemällä oppiminen vahvistaa oppilaan tietoja ja taitoja. Näin ollen oppilaan voi olla hankala yksilöidä, mitä yrittäjyyskasvatukseen yhdistettyjä tietoja ja taitoja hän on kokenut oppineensa, kun matkan aikana ei varsinaisesti painoteta koulutusta yrittäjyyden näkökulmasta. Matkalla käydään tiiviissä tahdissa läpi erilaisia ulkoiseen yrittäjyyteen liitettäviä työkaluja ja menetelmiä, eikä opiskelija välttämättä tule ajatelleeksi niiden taustalla olevia syvempiä kasvatustarkeituuksia. Tätä puoltaa myös luvussa 4.2.2 käsitelty kokeiluun perustuvan oppimisen malliin liittyvä huomio, jonka mukaan oppijan voi olla haastavaa käsitteellistää ja ymmärtää oppimaansa heti ja se voi tapahtua viiveellä

(Seikkula-Leino 2007, 31). Tuomela (2018) yhtyy tähän ja toteaa, että yrittäjyys ja yritteliäisyys on sisällytetty itse menetelmään, eikä se ole aina selkeästi tunnistettavissa ja nimettävissä.

Yrittäjyyskasvatuksen ja Amazing Business Trainin yhtenä tärkeänä tavoitteena on pyrkiä vahvistamaan niitä valmiuksia, joiden ajatellaan olevan yksilön kannalta hyödyllisiä ja tärkeitä muutoinkin elämässä ja työelämässä. Tulosten perusteella Amazing Business on vahvistanut monin tavoin vastaajien yrittäjyysvalmiuksia. Iso osa vastaajista kokee tulleen jollain tasolla avoimemmaksi, rohkeammaksi ja itsevarmemmaksi toteutuksen myötä. Noin kaksi kolmasosaa vastaajista koki, että yhteistyötaidot, esimerkiksi vertailukehittämisen ja verkostoinnin muodossa, olivat kehittyneet tai he vähintäänkin ymmärsivät niiden tärkeyden matkan aikana. Muiden valmiuksien, kuten oma-aloitteisuuden ja riskinoton kehittymisen osalta, mainittiin useita yksittäisiä vastauksia. Lähes jokainen vastaaja on kokenut jonkin valmiuden kehittyneen matkan ansiosta. Valmiuksien koettu kehittyminen negatiiviseen suuntaan tai pysyminen stabiilina edusti tässä tutkimuksessa selkeästi vähemmistöä. Voidaan siis todeta, että Amazing Business Train on lähes poikkeuksetta edistänyt yksilökohtaisia yrittäjyysvalmiuksia lähes jokaisen vastaajan osalta ainakin jossain määrin.

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen teettämässä kyselyssä saatiin myös samansuuntaisia tuloksia, jonka mukaan oppilaat ovat arvioineet omien yrittäjyysominaisuuksien kehittyneen keskimäärin myönteisesti yrittäjyysopintojen myötä (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2018, 9). Nämä tulokset puoltavat myös sitä, että koulutuksen avulla on mahdollista kehittää yksilön yrittäjämäisiä valmiuksia. Valmiuksien kehittyminen voi Koirasen mukaan osaltaan edistää yksilön yrittäjähalukkuutta ja yrittäjyyttä, mutta se ei ole ainoa selittävä tekijä (Koiranen 1993, 39). Kyse on pikemminkin siitä, että luodaan pohja yrittäjyydelle ja vahvistetaan niitä valmiuksia, joita tarvitaan paitsi yrittäjyydessä, mutta myös muilla elämän osa-alueilla. Tuomela (2018) toteaa, että Amazing Business Train on onnistunut tavoitteissaan yrittäjyysvalmiuksien kehittämisessä, mutta lisää myös, että osin valmiudet eivät ehkä ole tunnistettavissa tai sisältyvät jossain määrin jo mainittuihin valmiuksiin.

Eräs yrittäjyyteen liitetty ominaisuus on kyky tunnistaa mahdollisuuksia ja pyrkiä tarttumaan niihin. Muutama vastaaja toteaa, että yrittäjyys olisi kiinnostava vaihtoehto, mikäli he keksisivät hyvän liikeidean. Vastauksista saa myös käsityksen, että idea tulee, jos on tullakseen, eikä vastaaja niinkään välttämättä pyri aktiivisesti tunnistamaan ympäröiviä mahdollisuuksia. Tämä herättää useita kysymyksiä liikeidean tunnistamiseen liittyen. Onko yrittäjyyskasvatuksessa painotettu riittävästi tätä osa-aluetta: miten tunnistaa mahdollisuus ja miten kehittää sitä eteenpäin? Voisiko yrittäjyyskasvatukseen sisällyttää enemmän keinoja ja tapoja, miten mahdollisuuksia voisi tunnistaa? Voisiko tämän osa-alueen kehittäminen koulutuksessa edistää yrittäjyyttä? Amazing Business Train -toteutuksella opiskelijat ke-

hittävät matkan aikana yhtä liikeideaa, joten loputonta liikeideoiden kehittämistä ja mahdollisuuksien havaitsemista on tähän konseptiin hankala yhdistää. Asia lienee pohdinnanarvoinen kuitenkin muissa yrittäjyyskasvatuksen toteutustavoissa.

Asennemittauksesta saadut tulokset ovat samankaltaisia kuin Römer-Paakkasen (2007, 190) artikkelissa todetaan: opiskelijoiden taustat vaikuttivat merkittävästi siihen, miten opiskelijat kokivat yrittäjyyden uravaihtoehtona. Tutkimista hankaloitti myös se, että kaikilta osin vastaukset eivät vastanneet tutkimusongelmaa. Asenteiden osalta voidaan todeta, että asennemuutokset ovat olleet verrattain vähäisiä tässä tutkimuksessa. Tämä ulottuu sekä positiivisesti että negatiivisesti yrittäjyyteen asennoituihin vastaajiin. Nämä asenteet pysyivät pääosin samanlaisina matkan jälkeen. Iso osa vastaajista suhtautui jo ennen matkaa positiivisesti yrittäjyyteen. On mahdollista, että Amazing Business Trainille hakeutuu pääasiassa niitä opiskelijoita, jotka ovat jo entuudestaan kiinnostuneita yrittäjyydestä ja asennoituvat positiivisesti yrittäjyyttä kohtaan. Vaikka koulutukseen osallistuminen onkin mahdollista kaikille Hämeen ammattikorkeakoulun opiskelijoille, mukaan pääseminen edellyttää hakemuslomakkeen täyttämistä. Tämä saattaa jo rajata sellaisia henkilöitä koulutuksen ulkopuolelle, jotka eivät ole kovinkaan kiinnostuneita yrittäjyydestä. Tässä tutkimuksessa ei pääsääntöisesti selvitetty vastaajien taustatietoja niiltä osin, miksi he ovat päätyneet hakemaan kyseiseen toteutukseen.

Muutaman vastaajan osalta on erotettavissa kuitenkin selkeästi positiivinen asennemuutos yrittäjyyttä kohtaan Amazing Business Trainin myötä. Heidän osaltaan vastauksista ei löytynyt viitteitä siitä, että heillä olisi esimerkiksi kokemusta yrittäjyydestä ennen kyseistä matkaa. Pelkkä positiivinen asennoituminen yrittäjyyttä kohtaan ei ole riittävä mittari ennustamaan yrittäjäksi ryhtymistä, mutta se voi kuitenkin lisätä aikomusta ryhtyä yrittäjäksi. Aiemmin tässä tutkimuksessa viitattiin Joensuun ym. omassa tutkimuksessa hyödyntämään Ajzenin (1991) teoriaan, jonka mukaan asenteet, yhdessä subjektiivisen normin ja pystyvyysuskomuksen kanssa, vaikuttavat osaltaan intention syntyyn. Intention voimakkuudesta riippuen se voi ohjata yksilön myöhempää käyttäytymistä. On kuitenkin huomioitava, että yrittäjyysprosessi voi olla pitkä, monivaiheinen prosessi. Myös monet muut tekijät voivat vaikuttaa yksilön päätökseen ryhtyä tai olla ryhtymättä yrittäjäksi. On myös mahdotonta sanoa, miten pysyväisluontoisia koetut asennemuutokset ovat.

Seikkula-Leinon (2007, 28-30) tekemän tutkimuksen mukaan pohja yrittäjyyden ja yritteliäisyyden edistämiseen luodaan vahvistamalla yksilön itsesäätelykykyä esimerkiksi parantamalla yksilön itseluottamusta ja uskoa omiin kykyihin. Tämä edesauttaa myös yrittäjämäisten valmiuksien kehittymistä. Tuloksien mukaan joillakin vastaajista on tapahtunut muutoksia, joiden mukaan he kokevat saaneensa lisää itseluottamusta ja uskoa omiin kykyihin. Mikäli henkilö ei ole aiemmin kokenut omaavansa yrittäjyyteen

vaadittavia taitoja ja tietoja, saattaa niiden vahvistuminen edesauttaa yrittäjyyden harkitsemista yhtenä uravaihtoehtona. Yrittäjyysaikomusten osalta voidaan todeta, että joillakin vastaajilla aikomuksia kehittää liikeideaa eteenpäin. Osalla vastaajista on ollut liikeidea mielessä jo ennen osallistumista Amazing Business Trainille, joten on vaikea arvioida, miten ideat olisivat kehittyneet ilman osallistumista kyseiseen koulutukseen. Asenteen tavoin myöskään aikomus, kiinnostus tai itseluottamus ei vielä suoraan ennusta yrittäjyyttä. Kuten todettua, yrittäjyys on monivaiheinen prosessi. Tutkimusten mukaan aikomus ennustaa kuitenkin tulevaa käyttäytymistä paremmin kuin asenne.

Eräs vastaaja koki, että oli ennen matkaa pitänyt yrittäjyyttä vartenotettavana vaihtoehtona, mutta matkan jälkeen tullut päinvastaisiin ajatuksiin. Tuomela (2018) toteaa, että myös tämänkaltainen muutos on yhtä arvokas kuin muutokset positiiviseen suuntaan. Tuomelan mukaan tämä on tärkeä huomio yksilön oman itsensä kannalta huomata myös, että kyseinen uravaihtoehto ei olekaan itselle oikea vaihtoehto. On selvää, että kaikista ei tule yrittäjiä tulevaisuudessa, joten yrittäjyyskasvatuksessa korostuu nimenomaan yrittäjyyttä koskevan kattavan tiedon tarjoaminen, jotta henkilö kykenee itse arvioimaan, onko kyseinen uravaihtoehto mahdollisesti hänelle oikea ratkaisu. Myös Tuomela (2018) yhtyy tähän näkemykseen.

Jotkut vastaajat toteavat, etteivät tiedä mitä liikeidealle on tapahtunut matkan jälkeen, sillä kyseessä ei ole ollut heidän oma ideansa. Kukin tiimi kehittää yhdessä yhtä liikeideaa eteenpäin matkalla, joten kaikkien osallistujien omia mahdollisia liikeideoita ei voida huomioida matkalla. Tällä voi olla vaikutusta siihen, missä määrin henkilö on motivoitunut viemään ideaa eteenpäin ja myös vastaukset antoivat viitteitä tähän suuntaan. Tuomela (2018) kertoo Amazing Business Trainin valmentajana huomanneensa, että tällä on ollut vaikutusta siihen, mikä on henkilön motivaatio kehittää liikeideaa eteenpäin. Hänen mukaansa oma liikeidea koetaan pääsääntöisesti kiinnostavampana kuin toisen henkilön idea, varsinkin jos liikeidea on henkilölle entuudestaan täysin vieras. Tuomelan mukaan omistajuus ei kehity niin vahvaksi toisen henkilön liikeideaa kohtaan, sillä omaan ideaan kohdistuu enemmän kiinnostusta. Oma liikeidea pitää sisällään jonkun tekijän, joka on saanut henkilön kiinnostumaan kyseisestä ideasta. Liikeidean omakohtaisuudella voi siis olla vaikutusta siihen, miten henkilö lähtee viemään kyseistä liikeideaa eteenpäin Amazing Business Train -koulutuksen jälkeen.

Joidenkin vastaajien osalta todettiin, että he ovat aloittaneet yritystoiminnan Amazing Business Trainin myötävaikutuksesta. Vastauksista päätellen kyseessä ei ollut kuitenkaan välttämättä kovin vakavasti otettava liiketoiminta. Näiden vastaajien kohdalla kiinnitettiin huomiota siihen, että he ovat maininneet lähteneensä mukaan toteutukseen ainakin osittain opintopisteiden vuoksi. Tämä antaa viitteitä siitä, että heidän motivaatio tai kiinnostus yrittäjyyttä kohtaan ei ole kovin suuri ja tämä heijastunee myös siihen, missä määrin he kuvailevat yritystoimintaa. Myös Koiranen (1993,

69) toteaa, että motivaatio määrittää sen, millä tasolla yksilö toimii ja mihin hän kohdistaa toimintansa. Koirasen mukaan yrittäjyyden kannusteet voivat olla sekä sisäisiä että ulkoisia. Näiden vastaajien kohdalla ei ole nähtävissä voimakasta sisäistä motivaatiota yrittäjyyttä kohtaan. Nämä opiskelijat, jotka ovat aloittaneet yritystoiminnan Amazing Business Trainin myötävaikutuksesta, ovat joka tapauksessa saaneet vähintäänkin arvokasta kokemusta ja näkemystä yrittäjänä toimimisesta, vaikka siitä ei heille varsinaista uraa muodostuisikaan. On myös mahdollista, että kokemus yrittäjänä toimimisesta alentaa kynnystä ryhtyä yrittäjäksi myöhemmässä elämänvaiheessa tai muutoin selkeyttää heidän tulevaisuuden suunnitelmiaan.

Kysymykseen onko Amazing Business Train edistänyt yrittäjyyttä, ei ole yksiselitteistä vastausta. Mikäli yrittäjyydellä viitataan sen kaikkiin muotoihin, voidaan todeta, että Amazing Business Train on edistänyt yrittäjyyttä. Mikäli kysymys ulotetaan koskemaan vain ulkoista yrittäjyyttä, voidaan todeta, että koulutuksella on ollut vaikutusta jossain määrin. Tulosten perusteella on selvää, että Amazing Business Train on joiltakin osin synnyttänyt uutta yritystoimintaa, mutta toiminnan taso ei välttämättä kaikilta osin viittaa siihen, että kyseessä olisi kovinkaan vakavasti otettava liiketoiminta. Kuten aiemmin tässä tutkimuksessa todettiin, tämän tutkimusongelman tutkiminen ei välttämättä ole tarkoituksenmukaista, sillä yrittäjyysprosessi voi olla pitkä ja monivaiheinen prosessi. Koulutuksen lisäksi myös moni muu tekijä voi vaikuttaa päätökseen ryhtyä yrittäjäksi, jolloin koulutuksen ja yrittäjyyden välisen yhteyden toteaminen voi olla hankalaa. Koulutuksen ja uuden liiketoiminnan perustamisen välisiä välittömiä vaikutuksia ei välttämättä ole juurikaan mitattavissa. On huomioitava myös vastaajien elämäntilanne, eli vastaajat ovat opiskelijoita tai hetki sitten valmistuneita ja heidän kohdallaan yrittäjyys ei ole välttämättä ole vielä varteen otettava vaihtoehto. Kuten tutkimusaineistosta käy ilmi, osa vastaajista nosti esille juurikin sen hetkisen elämäntilanteen, jossa pääpaino oli esimerkiksi viedä opiskelut loppuun tai keskittyä työntekoon.

Yhteenvedona voidaan todeta, että Amazing Business Train on tarjonnut pääosin opiskelijoille monipuolisen ja kattavan kuvan yrittäjyydestä tai vähintäänkin uusia näkökulmia yrittäjyyteen lähes jokaisen vastaajan osalta. Tosin osa vastaajista koki, ettei niinkään oppinut uutta, mutta Amazing Business Train vahvisti aiemmin opittua. Amazing Business Train on kehittänyt osallistujien yrittäjämäisiä valmiuksia, etenkin itsevarmuuden ja rohkeuden sekä yhteistyön merkityksen ja vertailukehittämisen osalta. Asennemuutosten osalta ei havaittu merkittäviä muutoksia; asenteet yrittäjyyttä kohtaan pysyivät pääasiassa samoina, kuin ne olivat olleet ennen matkaa. Muutaman vastaajan kohdalla oli kuitenkin erotettavissa selkeästi positiivinen asennemuutos ja vain yhden kohdalla selkeästi negatiivinen. Lisäksi jotkut vastaajat kokivat saaneensa valmiuksia yrittäjyyteen. Liiketoiminnan edistämisen ja aikomusten kannalta tulokset olivat jokseenkin hankalasti tulkittavissa. Amazing Business Trainin voidaan todeta jossain määrin edistäneen uuden yritystoiminnan alkua, mutta määrällisesti tulokset edustavat vähemmistöä. Joidenkin vastaajien osalta voidaan todeta,

että he kokevat yrittäjyyden mahdollisena uravaihtoehtona ja joillakin vastaajilla oli konkreettisia suunnitelmia jo valmiina. On kuitenkin todettava, että yksiselitteisen yhteyden toteaminen yrittäjyyden, yrittäjyysaikomusten ja Amazing Business Trainin välillä on joiltakin osin hankalaa, sillä niihin voi vaikuttaa myös moni muu tekijä.

Amazing Business Trainin -koulutuksella on onnistuttu tulosten perusteella luomaan hyvä pohja yrittäjyydelle ja yrittäjämäiselle toiminnalle. Koulutuksella on ollut vaikutusta etenkin yrittäjyysvalmiuksien kehittymiseen. Koulutuksen myötä on onnistuttu myös jossain määrin lisäämään positiivista asennoitumista ja kiinnostusta yrittäjyyttä kohtaan, uskoa omiin yrittäjyyskykyihin sekä edistämään uutta yritystoimintaa. Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteita ajatellen tärkeimpiä ja merkittävimpiä tuloksia ovat juurikin monipuolisen tietouden tarjoaminen yrittäjyydestä yhtenä uravaihtoehtona ja yrittäjämäisten valmiuksien vahvistaminen. Nämä tekijät luovat pohjan yrittäjyydelle ja yrittäjämäiselle toiminnalle. Yrittäjämäiset valmiudet ovat osallistujille pääomaa, joista on hyötyä kaikilla elämän osa-alueilla, vaikka henkilö ei päätyisikään yrittäjäksi.

10 POHDINTA

Tässä luvussa esitellään mahdollisia jatkotutkimusaiheita sekä pohditaan kriittisesti eri näkökulmista niitä tekijöitä, jotka ovat voineet vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. Lopuksi tutkimuksen tekijän oma kuvaus opinnäytetyön prosessista oppimisen matkana.

10.1 Jatkotutkimukset

Tämän tutkimuksen tutkimusaineisto koostui tekstimuotoisista haastatteluilta. Lisäksi osallistujilta on kerätty palauteraportin muodossa kvalitatiivisia tutkimustuloksia, jossa heitä on pyydetty arvioimaan esimerkiksi junamatkan ilmapiiriä ja työskentelyvälineitä. Palauteraportteja ei kuitenkaan huomioitu osana tämän tutkimuksen aineistoa, sillä ne eivät juurikaan tarjonneet vastauksia asetettuihin tutkimusongelmiin. Koen, että tutkimustuloksista olisi saanut kattavamman kuvan, mikäli palauteraportin ja haastattelun sisällöt olisivat tukeneet toisiaan.

Osallistuessani itse Amazing Business Trainille, täytin palautekyselyn junamatkan loppuvaiheessa. Junamatka on hyvin intensiivinen ja erilainen kokemus, jonka aikana opitaan ja koetaan monia uusia asioita. Matkan loppuvaiheessa muistan itse olleeni hyvin väsynyt matkasta, eikä palautekyselyyn vastaaminen tuntunut siinä vaiheessa kovinkaan mielenkiintoiselta. Palautekyselyn täyttämisessä tuli kiire, enkä ehtinyt kunnolla miettimään vastauksiani. Myös tutkimusaineistosta tuli esiin samankaltaisia näkemyksiä, joissa kerrotaan, että matka oli rankka kokemus. Ehdottaisin, että palautekyselyn sisältöä mietittäisiin uudestaan mahdollisten jatkotutkimusten kannalta ja se toteutettaisiin esimerkiksi viimeisen yhteisen kokoontumisen jälkeen. Palautekyselyyn voisi sisällyttää asenteita ja valmiuksia koskevia kysymyksiä ja mahdollisesti hyödyntää Likert -asteikkoa. Vastaaja ehtisi paremmin sisäistämään oppimaansa ja vastaustilannetta ei leimaisi kiire ja väsymys. Monipuolisempi palautekysely toimisi myös hyvänä pohjana jatkotutkimuksille, sillä sen avulla on mahdollista saada välitöntä pa-

lautetta osallistujilta ja tuloksia voidaan täydentää myöhemmin esimerkiksi haastatteluilla tai toistomittauksella, jolloin on mahdollista saada tietoa myös pitkän ajan vaikutuksista.

Ehdotan jatkotutkimuksen aiheeksi Amazing Business Trainin oppimisympäristön vaikutuksen tutkimista oppimisen näkökulmasta. Kuten tutkimuksessa todettiin; yrittäjyyskasvatuksessa on tärkeää luoda todenmukaisia oppimistilanteita ja hyödyntää erilaisia toteutustapoja. Amazing Business Train eroaa monin tavoin perinteisistä oppimisympäristöistä: oppiminen tapahtuu pääosin junassa, kahden vuorokauden aikana ja matkan aikana käytetään monenlaisia oppimismetodeja. Se on hyvin intensiivinen ja erilainen tapa oppia yrittäjyyttä ja yrittäjämäistä työskentelytapaa. Jatkotutkimuksen aiheena voisi selvittää, onko kyseisellä toteutustavalla ollut vaikutusta oppimistuloksiin. Tämä tarjoaisi paitsi Hämeen ammattikorkeakoululle, mutta myös muille oppilaitoksille arvokasta tutkimustietoa yrittäjyyskasvatuksen menetelmien ja oppimisympäristön vaikuttavuudesta.

10.2 Luotettavuuden arviointi

Tärkeä osa laadullista tutkimusta on tutkijan oma analyysi ja kriittinen luotettavuuden arviointi tekemästään tutkimuksesta (Eskola & Suoranta 1998, 208). Tämän tutkimuksen luotettavuutta on pyritty lisäämään avaamalla lukijalle riittävän tarkasti eri tutkimusvaiheet, kuvaus tutkimusaineistosta ja aineiston käsittelyssä ja analyysissä käytetyt menetelmät.

Tutkimuksen validiteetilla tarkoitetaan sitä, miten hyvin tutkimuksessa käytetty tutkimusmenetelmä soveltuu kyseisen tutkittavan asian mittaamiseen tai tutkimiseen. Menetelmä tulee valita sen mukaan, millaista tietoa tutkimuksen avulla halutaan saavuttaa. (Hämeen ammattikorkeakoulu. Tutkiva toiminta. Luotettavuuden kriteerit. n.d). Tässä tutkimuksessa aineisto on ollut valmiiksi kerättyä ennen tutkimuksen aloittamista. Aineisto koostuu haastatteluista, jotka ovat tekstimuotoisia. Aineiston tekstimuotoisuus rajaa jo jonkin verran tutkimusmenetelmän valintaa. Tutkija on päätenyt käytettyihin tutkimusmenetelmiin perehdyttyään laadullisen tutkimuksen perusteisiin ja aiempiin tutkimuksiin. Aineistoa on pyritty jäsentämään ja analysoimaan eri tavoin, jotta tutkimusaineistosta saadaan mahdollisimman kattava kuva. Nämä vaiheet on kuvattu tarkemmin luvussa 7.4. Tutkijan mielestä annettuihin tutkimusongelmiin on kyetty tässä tutkimuksessa vastaamaan.

Tutkimuksen reliabiliteetilla tarkoitetaan kyseisessä tutkimuksessa käytettyjen tutkimusmenetelmien ja mittareiden kykyä mitata haluttuja tuloksia. Se viittaa tutkimuksen toistettavuuteen eli onko sama tutkimustulos mahdollista saavuttaa uusintatutkimuksena. Käytännössä täysin samoja tutkimustuloksia on kuitenkin mahdotonta saada aikaiseksi, etenkin laadullisen tutkimuksen osalta. (Hämeen ammattikorkeakoulu. Tutkiva toiminta. Luotettavuuden kriteerit. n.d). Tämän tutkimuksen toistettavuutta ja luo-

tettavuutta on pyritty lisäämään aineiston jäsentämisen avulla. Tutkimusaineiston järjestämisellä, numeroinnilla ja luokittelulla on pyritty saamaan aineisto sellaiseen muotoon, että tutkimustulosten pohjana olevat tiedot ovat ensinnäkin jäljitettävissä ja samanlaisen aineiston käsittelyn myötä myös ainakin jossain määrin toistettavissa. Aineiston tulkitseminen ja rajaaminen tismalleen samalla tavalla kuitenkin lienee mahdottomuus. Samankaltaisilla menetelmillä on tutkijan mielestä kuitenkin mahdollisuus saada aineistosta vähintäänkin samankaltaisia tuloksia.

Tutkimuksen tekemisessä tulee huomioida myös eettiset näkökulmat, jotka liittyvät esimerkiksi tutkimuslupa- ja tutkimusaineiston keruuseen sekä hyödyntämiseen jatkossa (Eskola & Suoranta 2000, 52). Tähän tutkimukseen liittyvä tutkimuslupa on haettu keväällä 2016 Hämeen ammattikorkeakoulun toimesta. Tässä tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota vastaajien anonymiteetin säilymiseen, eli tutkija on poistanut ja erotellut vastauksista kaikki sellaiset viittaukset, joiden myötä vastaaja voisi olla tunnistettavissa.

Haastattelut on toteutettu keväällä 2016. Vastaajat ovat osallistuneet Amazing Business Trainille vuosina 2013-2015. Näin ollen haastattelun ja matkalle osallistumisen välinen ajankohta ei ole yhtenevä kaikkien vastaajien osalta. Osallistumisen ajankohdasta on haastatteluhetkellä kulunut karkeasti 1-3 vuotta aikaa vastaajasta riippuen. Osa vastaajista on osallistunut kyseiselle opintomatkalle pariin otteeseen. Tämä saattaa vaikuttaa siihen, mitä vastaajat muistavat kokemuksestaan ja miten kokemus on muokkautunut tuona aikana. Tutkimusaineistosta löytyi myös tämän suuntaista tietoa, sillä osa vastaajista ei esimerkiksi muistanut tarkasti, koska on osallistunut kyseiselle matkalle. Lisäksi on huomioitava, että vaikka jokaisella matkalla ohjelma olisi pääpiirteittäin sama, on jokainen matka aina tietyllä tapaa uniikki kokemus. On mahdotonta arvioida, miten matkan sisältö ja ajankohta kunkin vastaajan kohdalla on mahdollisesti vaikuttanut tuloksiin ja olisiko tuloksissa ollut eroja, jos vastaaja olisikin osallistunut toisena ajankohtana kyseiselle matkalle tai kaikki vastaajat olisivat osallistuneet samalle matkalle.

Tutkimustuloksiin on voinut vaikuttaa se, että haastattelut on toteutettu usean eri henkilön toimesta ja näin ollen ne poikkeavat jonkin verran toisistaan sekä kysymysten että jatkokäsittelyn osalta. Kaikilta vastaajilta ei ole kysytty samoja asioita, samassa muodossa, joka saattaa vaikuttaa jonkin verran myös saatuihin vastauksiin. Myös haastattelijan haastattelutaidoissa ja motivaatiossa toteuttaa kyseinen haastattelu on voinut olla eroja. Tämä voi ilmetä esimerkiksi siten, miten haastattelijalla on kysynyt tarkentavia kysymyksiä vastaajilta ja onko haastattelijalla tarvittaessa pyytänyt vastaajaa tarkentamaan vastaustaan. Toisaalta asia voidaan nähdä myös siten, että haastattelijoilla ei ole ollut siinä määrin omakohtaista tarvetta kyseisten haastattelujen toteuttamiselle, että se toimisi pohjana heidän omalle tutkimustyölle ja näin ollen haastattelutilanne saattaa olla puolu-

eettomampi, kuin jos tutkija olisi sen itse toteuttanut ja mahdollisesti johdatellut vastaajia antamaan tietyn tyyppisiä vastauksia, joilla tietää olevan tutkimuksen kannalta merkitystä.

Tutkimuskysymyksiin liittyvä käsitteistön ymmärtäminen tuli esille tutkimusaineiston analyysissä. Haastattelukysymykset sisältävät käsitteitä, joiden määritelmä ei välttämättä ole yksiselitteinen tai vastaajan käsitys tietyistä käsitteistä voi poiketa yleisestä, teoreettisesta määritelmästä. Tämän tyyppisten vastausten huomioiminen osana tutkimusta ei anna vastauksia varsinaisiin tutkimusongelmiin ja näin ollen täysin kattavaa kuvaa koko tutkimusaineistosta ei olla voitu saada. Osa vastauksista on jätetty huomioimatta osana tutkimusta, jos ne tutkijan mielestä eivät ole vastanneet esitettyyn kysymykseen. Sama käsitteiden ja tulkintojen ongelmallisuus liittyy tutkimuksen luotettavuuden arviointiin myös laajemmin. Tämän tutkimuksen tekijän käsitteiden ymmärrys ja aineiston tulkitseminen ei välttämättä ole yhtenevä haastattelijoiden ja haastateltavien kanssa.

Laadullinen tutkimus tarjoaa tutkimuksen tekijälle suhteellisen paljon vapauksia toteuttaa kyseinen tutkimus. Tutkijan tulisi myös pyrkiä tunnistamaan omat mahdolliset ennako-oletukset tutkimuksen kohteesta siten, että ne eivät kuitenkaan ohjaa tutkimusta tiettyyn suuntaan, vaan tutkija pysyy avoimena myös muille tuloksille. (Eskola & Suoranta 2000, 19-20.) Laadullinen tutkimus on aina jossain määrin tutkijan tulkinta ja kuvaus tutkittavasta ilmiöstä tai ongelmasta. On hankala arvioida missä määrin aineiston analyysi ja tulkinta muuttuisi, mikäli tämän tutkimuksen toteuttaisi toinen tutkija. Luotettavuutta ja toistettavuutta on pyritty lisäämään käsittelemällä ja analysoimalla aineistoa eri tavoin, jotta aineistosta saataisiin esiin monipuolisesti eri näkökulmia. Lisäksi on pyritty välttämään ehdottomia ennako-oletuksia tulosten osalta.

Teoreettisessa viitekehyksessä käsiteltiin asenteiden mittaamiseen liittyviä haasteita. Asteiden tutkiminen haastattelun avulla on ongelmallista, sillä kuten luvussa 5.3 todettiin, haastateltava saattaa esimerkiksi vastata eri tavoin kuin on tarkoitettu tai siten, kuin hän odottaa hänen vastattavan. Tähän ongelmaan tutkija törmäsi tutkimusaineistoa käsitellessä, sillä kuten aiemmassa kappaleessa todettiin, etenkin käsitteistön ymmärtämisessä oli ristiriitaisuuksia. On mahdotonta arvioida kaikilta osin, miten todennukaisia tai pitäviä vastaukset ovat kaikilta osin ja mitkä tekijät ovat mahdollisesti vaikuttaneet vastauksiin. Tutkija lähti kuitenkin liikkeelle siitä oletuksesta, että vastaukset edustavat vastaajan todellista kantaa, sillä ei ole myöskään näyttöä siitä, että näin ei olisi. Asennetutkimuksessa usein käytetyn Likert -asteikon käyttäminen osana tämän tutkimuksen asenteiden mittaamista olisi saattanut lisätä tutkimuksen luotettavuutta ja kattavuutta asenteiden tutkimisen osalta.

Vaikuttavuuden mittaamista ja siihen liittyviä haasteita käsiteltiin luvussa 6. Tenhulan kaaviossa (2007, 17) tuotiin esille, millaisia vaikutuksia ja millä

aikavälillä on mahdollista saavuttaa koulutuksen kautta yksilötasolla. Otaen huomioon haastattelun ja osallistumisajankohdan välisen ajallisen eron, ovat tässä tutkimuksessa tutkitut yksilötason vaikutukset olleet pääosin realistisia tutkimuskohteita. Esimerkiksi tietojen, taitojen, asenteiden, yhteistyöverkostojen ja itsetunnon muutokset ovat em. kaavion mukaan lyhyen aikavälin muutoksia. Työllistymiseen ja työuraan liittyvät vaikutukset on sen sijaan määritelty pitkän aikavälin muutoksiksi. Yrittäjyydestä ja sen vaiheista todettiin jo aiemmin tässä tutkimuksessa, että kyseessä voi olla pitkä ja monivaiheinen prosessi. Haastattelut edustavat lyhyen aikavälin vaikutuksia, joten osa vaikutuksista saattaa tulla esiin vasta vuosien, jopa vuosikymmenien kuluttua. Tosin koulutuksen ja vaikutuksen välisen yhteyden todentaminen on silloin hankalampaa, kuten teoriaosuudessa todettiin. Näin ollen koen tutkijana, että yrittäjäksi ryhtymisen mittaaminen tässä vaiheessa ei siis välttämättä ole täysin tarkoituksenmukaista tässä tutkimuksessa, sillä kyseessä voi olla pitkä prosessi. Tämä näkökulma on kuitenkin otettu mukaan tähän tutkimukseen, sillä tutkimusaineisto antoi kuitenkin tämän suuntaisia tuloksia.

Yrittäjämäisten valmiuksien osalta on todettava, että listaa yrittäjämäisistä valmiuksista olisi voinut täydentää. Tässä tutkimuksessa on huomioitu ne valmiudet, joita tutkimusaineistosta on löydettävissä. Tämä rajausta perustuu pitkälti haastattelukysymyksiin, sillä näitä valmiuksia on useimmissa haastattelussa kysytty vastaajilta. Täysin kattavaa kuvaa vastaajien valmiuksien kehittymisestä ei tämä tutkimus siis tarjoa, mutta tutkimusongelma on tässä tapauksessa rajattu tutkimusaineiston tarjoaman tiedon perusteella. Tutkijan mielestä oli järkevämpää tutkia niitä valmiuksia, joita haastatteluaineistosta on selkeästi löydettävissä lähes jokaisen vastaajan osalta kuin liittää mukaan myös sellaisia valmiuksia, joiden tutkiminen ei olisi ollut niin yksiselitteistä. Kaikilta vastaajilta ei ole myöskään välttämättä kysytty valmiuksien kehittymisestä siten, että haastateltava on maininnut kyseisen valmiuden vastaajalle. On siis mahdollista, että tämä on vaikuttanut tutkimustuloksiin. Myös tämän tutkimusongelman mittaamisessa olisi voinut tutkijan mielestä käyttää rinnakkaismenetelmänä Likert -asteikkoa, jolloin kaikilta vastaajilta olisi saatu vastaus kunkin valmiuden osalta.

10.3 Lopuksi

Tämä tutkimus oli monelta osin ajankohtainen. Suomen hallitusohjelman yksi kärkihankkeista on yrittäjyyden edistäminen (Valtioneuvosto n.d). Työnteon ja toimintaympäristön muutokset edellyttävät yksilöiltä uudenlaisia työvalmiuksia (Ristimäki 2004, 41). Koulutuksen vaikuttavuuden mittaaminen antaa koulutuksen tarjoajalle arvokasta tietoa siitä, mitä koulutuksen avulla on saavutettu ja ovatko ne linjassa sille asetettujen tavoitteiden kanssa. Tämä tutkimus pyrki osaltaan selvittämään, voidaanko koulutuksen avulla vaikuttaa yrittäjyyteen ja yrittäjämäisyyteen.

Opinnäytetyöprosessi ja Amazing Business Train -matka ovat sisältäneet paljon yhtäläisyyksiä; matkan aikana mukaan on tarttunut paljon uutta tietoa ja osaamista, mutta oppimista ajatellen suurimmat saavutukset liittyvät muuhun kuin teoreettisen tiedon omaksumiseen. Koen saaneeni molempien kokemusten myötä sellaisia valmiuksia, joista on varmasti hyötyä tulevaisuudessa, vaikka minusta ei tulisikaan yrittäjää tai tutkijaa. Opinnäytetyöprosessin aikana on ollut pakko oppia luottamaan omaan tekemiseen, on ollut pakko tehdä valintoja ja rajauksia. On ollut pakko hyväksyä se tosiasia, että laadullisessa tutkimuksessa tutkittavat asiat eivät lopu ikinä. Prosessi on opettanut ennen kaikkea luottamaan omaan näkemykseen ja ottamaan vastuuta omasta tekemisestä, sillä ohjauksesta huolimatta, opinnäytetyön lopputulos on kuitenkin aina sen tekijänsä näköinen.

Koen, että omasin hyvän lähtökohdan tämän aihealueen tutkimiseen, sillä olen itse osallistunut Amazing Business Trainiin. Aika ajoin koin aihealueen haastavaksi ja oli tunne, että opinnäytetyön tekeminen olisi voinut olla helpompaa. Olen kuitenkin vahvasti sitä mieltä, etten olisi voinut tutkia aiheita mistään muusta näkökulmasta, sillä valitsemani lähestymistapa oli sekä itseäni kiinnostava, että samanaikaisesti hyvin ajankohtainen aihe muutoinkin. Yrittäjyyskasvatus on asia, johon käytännössä kaikki suomalaiset törmäävät jossain elämänvaiheessa, ehkä osin tiedostamattakin. Opinnäytetyöprosessin aikana minulle valkeni, kuinka iso merkitys yrittäjyyskasvatuksella voi olla yksilön, organisaation ja koko yhteiskunnan näkökulmasta.

LÄHTEET

Eskola, J. & Suoranta, J. (2000). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 4. painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Euroopan komissio (2003). Vihreä kirja – yrittäjyys Euroopassa. Haettu 14.6.2018 osoitteesta <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?qid=1488204560202&uri=CELEX:52003DC0027>

Euroopan komissio (2014). Yrittäjyyskasvatus. Kouluttajien opas. Haettu 14.6.2018 osoitteesta <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/7465/attachments/1/translations/fi/renditions/pdf>

European Commission (2010). Flash Eurobarometer. Entrepreneurship in the EU and beyond. Haettu 14.6.2018 osoitteesta http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/flash/fl_283_en.pdf

Global Entrepreneurship Research Association (2017). GEM – Global Entrepreneurship Monitor. Global Report 2016/17. Haettu 14.6.2018 osoitteesta <http://gemconsortium.org/report/49812>

HAMK Yritysmylly (n.d). Amazing Business Train / Yrittäjyysyhteisön JUNA – liiketoiminnan osaamisen kasvun matka. Ohjelma ohjaajille 23.4-27.5.2014. Luovutettu Hämeen ammattikorkeakoulusta tekijälle muun aineiston yhteydessä 12/2017. Ei saatavilla julkisesti.

Hanka, S. (2016). Amazing Business Train vol. 1. Oppimisen matka yrittäjyyteen yllättää. Luovutettu Hämeen ammattikorkeakoulusta tekijälle muun aineiston yhteydessä 12/2017. Saatavilla julkisesti osoitteessa <https://blog.hamk.fi/yrli/amazing-business-train-vol1-oppimisen-matka-yrittajyyteen-yllattaa/>

Hanka, S. (2018). RE: Oppari. Sähköpostiviesti tekijälle 22.8.2018.

Hanka, S. (2018). Ohjauspalaveri / väliseminaari 20.6.2018.

Heinonen, J. & Vento-Vierikko, I. (2002). *Sisäinen yrittäjyys. Uskalla. Muutu. Menesty*. Helsinki: Talentum.

Heliskoski, J., Humala, H., Kopola, R., Tonteri, A. & Tykkyläinen, S. (2018). Vaikuttavuuden askelmerkit. Työkaluja ja esimerkkejä palveluntuottajille. Sitran selvityksiä 130. Haettu 29.6.2018 osoitteesta <https://media.sitra.fi/2018/03/27105443/vaikuttavuuden-askelmerkit.pdf>

Helkama, K., Myllyniemi, R., Liebkind, K., Ruusuvuori, J., Lönnqvist, J., Hankonen, N., Mähönen, T., Jasinskaja-Lahti, I. & Lipponen, J. (2015). *Johdatus sosiaalipsykologiaan*. 10.painos. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Himberg, L. & Jauhiainen, R. (1998). *Suhteita – Minä, me ja muut*. 1. painos. Porvoo: Werner Söderström Oyj.

Hytti, U., Stenholm, P., Heinonen, J. & Seikkula-Leino, J. (2011). Motivaation ja ryhmätyöskentelyn vaikutukset yritysideointiin. Teoksessa J. Heinonen, U. Hytti & A. Tiikkala (toim.) *Yrittäjämäinen oppiminen: Tavoitteita, toimintaa ja tuloksia*. Turku: Uniprint, 70–94.

Hämeen ammattikorkeakoulu (n.d). Tietoa Hamkista. Haettu 28.6.2018 osoitteesta <http://www.hamk.fi/tietoa-hamkista/Sivut/default.aspx>

Hämeen ammattikorkeakoulu (n.d). Amazing Business Train. Haettu 14.8.2018 osoitteesta <http://www.hamk.fi/opiskelijalle/amazing-business-train/Sivut/default.aspx>

Hämeen ammattikorkeakoulu. Tutkiva toiminta. Luotettavuuden kriteerit. Haettu 16.8.2018 osoitteesta http://www.hamk.fi/verkostot/kudos/tutkiva-toiminta/Documents/HAMK_17_Luotettavuuskriteerit.pdf

Joensuu, S., Varamäki, E., Viljamaa, A., Heikkilä, T. & Katajavirta, M. (2014). Yrittäjyysaikomukset, yrittäjyysaikomusten muutos ja näihin vaikuttavat tekijät koulutuksen aikana. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Haettu 14.6.2018 osoitteesta <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/74669/A16.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Johansen, V. (2018). Innovation Cluster for Entrepreneurship education. ICEE-tutkimusraportti. Määrällisen tutkimuksen tulokset – Suomi. ENRI – tutkimusmuistio 01/2018. Haettu 14.6.2018 osoitteesta <https://nuoriyrittajyys.fi/wp-content/uploads/2018/03/Suomen-tulokset ICEE tutkimuksesta.pdf>

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (2018). Yrtti -Korkeakouluopiskelijoille suunnatun kyselyn tuloksia yritys yhteistyön hyviä käytänteitä. Haettu 23.8.2018 osoitteesta https://karvi.fi/app/uploads/2018/04/YRTTI_V%C3%A4liraportti_KK.pdf

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, n.d. Korkeakoulujen auditointimalli 2018-2014. Haettu 5.8.2018 osoitteesta <https://karvi.fi/korkeakoulutus/korkeakoulujen-uusi-arviointimalli-korostaa-opiskelijakeskeisyyttaa-kannustaa-kokeiluihin-ja-katsoo-tulevaisuuteen/>

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, n.d. Laatu järjestelmien auditoinnit 2012-2018. Haettu 5.8.2018 osoitteesta <https://karvi.fi/korkeakoulutus/laatuja-rjestelmien-auditoinnit/>

Koiranen, M. (1993). *Ole yrittäjä. Ulkoinen ja sisäinen yrittäjyys*. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Koiranen, M. & Pohjansaari, T. (1994). *Sisäinen yrittäjyys. Innovatiivisuuden, laadun ja tuottavuuden perusta*. Tampere: Tammer-paino Oy.

Koiranen, M. & Peltonen, M. (1995). *Yrittäjyyskasvatus*. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Linna, E. (1999). Koulutuksen vaikuttavuus – sen määrittely ja tutkimus. Teoksessa R. Linnakangas (toim.) *Koulutus ja elämäntietä – näkökulmia koulutuksen vaikuttavuuteen*. Rovaniemi: Lapin Yliopistopaino, 13–24.

Nurmi, K. & Kontiainen, S. (2000). Aikuiskoulutuksen vaikuttavuus. Julkaisussa R. Raivola (toim.) *Vaikuttavuutta koulutukseen*. Suomen Akatemian koulutuksen vaikuttavuusohjelman tutkimuksia. Suomen Akatemian julkaisuja 1/2000. Helsinki: Edita, 29–41. Haettu 4.8.2018 osoitteesta <https://www.aka.fi/globalassets/awanhat/documents/tiedostot/julkaisut/vaikuttavuutta-koulutukseen.pdf>

Opetushallitus (1998). Koulutuksen tuloksellisuuden arviointimalli. Arviointi 7/98. Helsinki: Yliopistopaino. Haettu 14.6.2018 osoitteesta https://www.oph.fi/download/115517_koulutuksen_tuloksellisuuden_arviointimalli.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö (n.d). Yrittäjyyskoulutus- ja kasvatus. Haettu 14.6.2018 osoitteesta <https://minedu.fi/yrittajyyskoulutus-ja-kasvatus>

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2017). Yrittäjyyslinjaukset koulutukseen – kooste. Haettu 14.6.2018 osoitteesta <https://minedu.fi/documents/1410845/4363643/yrittajyyslinjaukset-koulutukseen-okm-2017.pdf/dd81b6e7-888e-45e4-8c08-40d0d5a5277e/yrittajyyslinjaukset-koulutukseen-okm-2017.pdf.pdf>

Opetusministeriö (2009). Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat. Opetusministeriön julkaisu 2009:7. Haettu 14.6.2018 osoitteesta <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78869/opm07.pdf>

Opetusministeriö (2009). Korkeakoulupohjaisen yrittäjyyden edistäminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:10. Haettu 26.8.2018 osoitteesta <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78905/tr10.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Peltonen, K. (2007). Tiimiopetus yrittäjyyskasvatuksen ohjausmenetelmänä. Teoksessa P. Kyrö, H. Lehtonen & K. Ristimäki (toim.) *Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia*. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print, 214–249.

Peltonen, M. (1981). *Aikuisdidaktiikan perusaineksia*. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Peltonen, M. (1985). *Koulutusoppi*. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Pihkala, J. (2008). Ammattikorkeakoulutuksen aikaiset yrittäjyysintentojen muutokset. Opetusministeriön julkaisuja 2008:1. Haettu 14.6.2018 osoitteesta

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79114/opm01.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Raivola, R., Valtonen, P., Vuorensyrjä, M. (2000). Käsitteet, mallit ja indikaattorit koulutuksen tehokkuutta ja vaikuttavuutta arvioitaessa. Julkaisussa R. Raivola (toim.) *Vaikuttavuutta koulutukseen*. Suomen Akatemian koulutuksen vaikuttavuusohjelman tutkimuksia. Suomen Akatemian julkaisuja 1/2000. Helsinki: Edita, 11-26. Haettu 4.8.2018 osoitteesta <https://www.aka.fi/globalassets/awanhat/documents/tiedostot/julkaisut/vaikuttavuutta-koulutukseen.pdf>

Rantanen, T., Rantanen, A., Vuorinen, P., Järveläinen, E. & Lehtola, M. (2013). Nuorten yrittäjyysintoa Uudellamaalla. Tutkimus nuorten yrittäjyyshalukkuudesta, yrittäjyyskasvatuksesta sekä EER 2012 -yrittäjyysvuoden vaikuttavuudesta. Laurea julkaisut. Laurea-ammattikorkeakoulu, Tikurilan yksikkö. Haettu 14.6.2018 osoitteesta <https://www.laurea.fi/dokumentit/Documents/14.%20Rantanen%20et%20al%20Nuorten%20yritt%C3%A4jyysintoa%20Uudellamaalla.pdf>

Ristimäki, K. (2004). *Yrittäjyyskasvatus*. Hamina: Kotkan Kirjapaino.

Römer-Paakkanen, T. (2007). Korkeakouluopiskelijoiden käsityksiä yrittäjän ammatista uravaihtoehtona. Teoksessa P. Kyrö, H. Lehtonen & K. Ristimäki, K. (toim.) *Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia*. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print, 172–195.

Seikkula-Leino, J. (2007). Opetussuunnitelmauudistus ja yrittäjyyskasvatuksen toteuttaminen. Opetusministeriön julkaisuja 2007:28.

Haettu 14.6.2018 osoitteesta

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79409/opm28.pdf>

Suomen Yrittäjät (n.d). Oletko valmis yrittäjäksi.

Haettu 23.8.2018 osoitteesta <https://www.yrittajat.fi/yrittajan-abc/perustietoa-yrittajyydesta/oletko-valmis-yrittajaksi-316168>

Tenhula, T. (2007). Valtakunnallisesti vaikuttavaa koulutusta. Selvitys valtakunnallisen TieVie-virtuaaliyliopistohankkeen vaikuttavuudesta. Suomen virtuaaliyliopiston julkaisuja. Haettu 4.8.2018 osoitteesta [http://tievie oulu.fi/julkaisut/Tenhula T 2007 Valtakunnallisesti vaikuttavaa koulutusta.pdf](http://tievie oulu.fi/julkaisut/Tenhula_T_2007_Valtakunnallisesti_vaikuttavaa_koulutusta.pdf)

Tilastokeskus (n.d). Käsitteet. Yrittäjä. Haettu 14.6.2018 osoitteesta <http://www.tilastokeskus.fi/meta/kas/yritlkm.html#tab1>

Tilastokeskus (2018). Aloittaneet ja lopettaneet yritykset. Uusia yrityksiä perustettiin lähes 1 000 enemmän edellisvuoteen verrattuna. Haettu 2.8.2018 osoitteesta [https://www.stat.fi/til/aly/2018/01/aly_2018_01_2018-07-26 tie 001 fi.html](https://www.stat.fi/til/aly/2018/01/aly_2018_01_2018-07-26_tie_001_fi.html)

Tuomela, V. (2015). Artikkel. Amazing Business Train – Searching Answers ”How to...” questions. Julkaisussa VIA University College, Conference Proceedings, 1st European Networking Conference on Entrepreneurship Education, 18-21. Sähköpostiviesti tekijälle 20.6.2018.

Vaherva, T. (1983). *Koulutuksen vaikuttavuus. Käsiteanalyttista tarkastelua ja viitekehyksen hahmottelua*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitoksen julkaisuja.

Valtioneuvosto (n.d). Hallitusohjelman toteutus. Työllisyys ja kilpailukyky. Haettu 14.6.2018 osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelman-toteutus/tyollisyys>

Vipunen (n.d). Opetushallinnon tilastopalvelu. Haettu 6.8.2018 osoitteesta <https://vipunen.fi/fi-fi/>

Haastattelut

Tuomela, V. (2018). Haastattelu 8.8.2018. Hämeen ammattikorkeakoulu. Visamäki.

Amazing Business Train -esite, syksy 2013

Kuva: VR:n kuvapankki

AMAZING BUSINESS TRAIN

25.9.

Mistä on kysymys:

Liiketoiminnan kehittämisopinnot yrittäjyysyhteisön junassa tarjoavat liikkuvan ja intensiivisen tekemällä oppimisen kokemuksen opiskelijoille. Opinnoissa etsitään ja kehitetään liikeideoita, mallinnetaan niistä liiketoimintoja ja luodaan verkostoja ideoiden toteuttamiseksi. Opinnoissa opitaan uusinta tietoa, käytännön taitoja ja yritteliästä asennetta. Pääosa opinnoista tapahtuu yhteisöllisesti junamatkan aikana.

2.10.

8.10.

Miten opiskellaan:

Liiketoiminnan kehittämisopinnot - Amazing Business Train tarjoavat käytännöllisen, kokeilevan, yhteisöllisen ja ohjatun oppimiskokemuksen liiketoiminnan kehittämiseen. Sinulla voi olla joko oma idea kehitettävänä tai autat toisia kehittämään heidän ideaansa tai teemme yhdessä toimeksiantajalle kehittämistyötä. Junassa pääset rakentamaan verkostoa itsellesi ja soveltamaan liiketoiminnan kehittämistyökaluja tekemiseen.

9.10.

Matkalla mukana

y-kampus

Business
Arena

crazy town

BUSINESS
KITCHEN

HAMK Yritysmylly

Mitä kilpailuetuja:

Saat mieleenpainuvan, yhteisöllisen ja itseäsi kehittävän oppimiskokemuksen, luot omaa verkostoasi, opit uusia tietoja, pääset kokeilemaan liiketoiminnan käytännön kehittämistä niin virtuaalisessa kuin aidossa ympäristössä. Lisäksi saat osaamista, joka auttaa sinua opinnoissasi ja työtehtävissäsi. Samalla voit suorittaa viisi opintopistettä liiketoiminnan kehittämisopintoja.

Milloin:

25.9.2013, klo 12.45-14.15 Valmennus 1, tilassa C-130

2.10.2013, klo 10.00-12.00 Valmennus 2, tilassa C-108

8.-9.10.2013 Amazing Business Train matkaa reitillä Riihimäki/Hämeenlinna-Tampere-Pieksämäki-Kuopio-Oulu-Tampere-Hämeenlinna/Riihimäki

Ilmoittautuminen

24.9.2013 mennessä Soleops tai Business Point: Vesa Tuomela tai Sari Hanka

Vipuvoimaa
EU:ltaEuroopan unioni
Euroopan sosiaalirahastoHAMK
HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Amazing Business Train osallistujien teemahaastattelut

www.hamk.fi

HAMK
HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Toteutus

- Teemahaastattelut: haastateltavien määrä - 2 haastattelua/tiiminjäsen, katso ryhmäkohtainen haastateltavien lista
- Haastateltavien yhteystiedot – jos haastateltava ei enää ole opiskelija – koeta etsiä yhteystiedot (tarvittaessa saat Sarilta apua taustojen osalta)
 - Sari laittanut Facebook ryhmään tiedon, että tutkimusta tehdään ja pyynnön ilmoittaa muuttuneet yhteystiedot – tutkijana voit pyytää lupaa päästä suljettuun fb ryhmään: Amazing Business Train
- Teemahaastattelurunko kaikille sama, haastattelun kuluessa avoimet/määrittävät/tarkentavat kysymykset vievät haastattelua eteenpäin
- Haastattelut nauhoitetaan ja tarvittaessa lisänä myös muistiinpanot esim. taustatietojen osalta – toteutus joko yksin tai pareittain
- Haastattelut litteroidaan (kirjoittaminen puhtaakai/auki): nauhoitteiden ja purettujen haastattelujen palauttaminen Sarille tutkimustyötä varten (pyritään laadukkaisiin teemahaastatteluihin ja niiden perusteelliseen purkamiseen), tämä on keskeinen tuotos tässä tutkimustyössä
- Analyysin osalta jokainen ryhmä saa yhden näkökulman, josta kirjoitetaan lyhyt raportti Mintun ja Ismon ohjeiden mukaisesti – näkökulmat kerrotaan myöhemmin,

www.hamk.fi

HAMK
HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tutkimusmenetelmä: Teemahaastattelu

- Tutustu taustatietona moodlessa olevaan Amazing Business Train matkakirjaan ja valmentajan käsikirjaan
- Kysy ja kuuntele, tarkenna:
 - johdattelevat kysymykset
 - määrittelevät kysymykset,
 - pyritään pääsemään mahdollisimman syvälle asiaan
- Ensi kysyt taustakysymykset:
 - Nimi
 - mitä opiskeli/onko valmistunut/opiskeleeko vielä/missä työskentelee
 - milloin osallistui ABT:lle

www.hamk.fi

HAMK
HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tutkimuskysymykset/teemat: Näistä halutaan tietoa

- Tieto:
 - Mitä opin yrittäjyydestä?
 - Mitä opin yrittäjämäisestä toiminnasta?
 - Kuvaile mitä opit käytettävistä kehittämisen työkaluista?
- Taito:
 - Mitä osaan?
 - Kuvaile/kerro yksityiskohtaisesti, miten hyödynnän liiketoiminnan kehittämisen työkaluja ja menetelmiä:
 - Business model canvas, NABC, myyntipuhe/pitsaus, liiketoiminnan mallintaminen, rahoituksen hakeminen, asiakkaiden hankinta, tuotteiden/palveluiden kehittäminen, myynti, markkinointi, yhteistyö, talouden laskelmat
- Asenne:
 - Millainen muutos asenteessasi on tapahtunut. Kuvaile ja kerro.
 - Tarkentavat kysymykset: Oma-aloitteisuus, riskinotto, mahdollisuuksien etsintä, verkostot, rohkeus, tiimityö
- Mitä tapahtunut matkan jälkeen
 - liikeidea nyt
 - liiketoiminta nyt
 - Kenen kanssa olen vienyt ideaa/liiketoimintaa eteenpäin?
- Matka kokemuksena ja oppimisen matkana
 - Käytä tässä avoimia ja määritteleviä kysymyksiä sen mukaan miten keskustelu etenee

www.hamk.fi

HAMK
HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES